KÜLTÜR VE SANAT DERGİSİ

kıyı

106.

• YIL: 9
• OCAK 1995
• 50.000.- TL.

bu sayıda

• nazif evren
• çiğdem sezer
• gündoğdu sanımer
• vedat yazıcı
• ergun evren
• ibrahim dizman
• enver atılgan
• kâzım turan ural
• rüçhan gürel
• ahmet özer
• betül tarıman
• yusuf ziya ince
• mehmet aydın
• ismail karaahmetoğlu
• mahmut makal
• tuğrul asi balkar
• m. reşat sümerkan
• ahmet uysal
• m. mazhar alphan
• osman bolulu
• hasan akarsu
• avni cinozoğlu
• ihsan topçu

atardamar:

HALK KÜLTÜRÜ TUTKUNU NASREDDİN HOCA UZMANI BİR ARAŞTIRMACI: DR. MUSTAFA DUMAN

ali mustafa

tek yapraklı destanlardan araştırmacılığa giden yol

Dustafa Duman, 15 Şubat 1946'da Trabzon'un Maçka ilçesine bağlı Zanha (Çeşmeler) Köyü'nde doğdu. 1952 - 1953 ders yılında köyünde yeni açılan ilkokula başladı. Daha önceleri gezici başöğretmenlik yapan **Hayri Duman**, ilk öğretmeni olur. İkinci sınıfa başladığında, Köy Enstitülü **Ahmet Uzun (Melikoğlu)**, onun küçücük dünyasında yeni pencereler açar. **Ahmet Öğretmen**, çoğu Köy Enstitülü öğretmen gibi on parmağında on marifet olan bir eğitimcidir. Keman ve kemençe çalıyor; bütün halkoyunlarını oynuyor, türküler söylüyordu. **Ahmet Öğretmen** aldığı gazete ve dergileri serbest okuma saatlerinde öğrencilerine dağıtırmış. **Mustafa Duman**, o yılları şimdilerde çok iyi anımsıyor. Okuma alışkanlığını edinmesinde **Ahmet Öğretmen**'in çok katkıları olduğunu söylüyor. Halk kültürüne ilgi duymasında **Ahmet Öğretmen**'in söylediği türkülerin etkisinin olduğunu da anmadan geçemiyor.

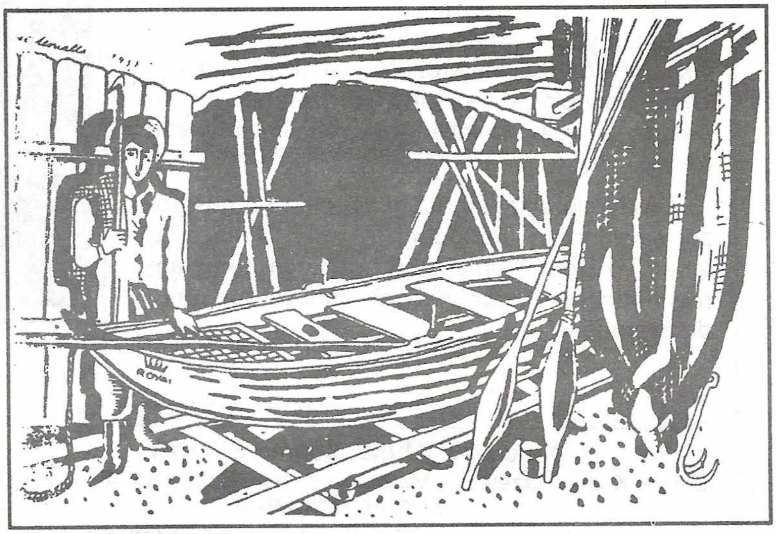

Mustafa Duman, 1957 - 1958 yılında Maçka Ortaokulu'na başlar. Türkçe öğretmeni **Erdoğan Karakullukçu** okul kütüphanesinin düzenlenme görevini ona verir. O günlerde, Milli Eğitim Bakanlığı'nın yayımladığı klasiklerle, Halkevi kitaplarıyla tanışır. Kitap tutkusu başlamıştır. Özellikle Bilâl Aziz Yanıkoğlu'nun **"Trabzon ve Havalisinden Derlenmiş Folklor Malzemesi"** adlı kitabını hiç unutmuyor.

O yıllarda **Maçka**'nın tek kitap - gazete ve dergi bayii, fotoğrafçı **İbrahim Muratoğlu** ile tanışır. Dünyası genişlemeye başlamıştır. Orada birçok kitap ve dergi ile karşılaşır.

Çarşamba günleri kurulan Maçka pazarından tezgahlarda sergilenen halk hikayelerine ve halk şairlerinin şiirlerini içeren kitaplara ilgi duyar. Ali Gürbüz'ün, Aşık Hasan'ın kitapları, özellikle unutamadığı kitaplardır. Pazara gelip tek yaprak destanlarını okuyarak satan halk şairlerine ise uzaktır o yıllarda. Maçka Ortao-

Bu nedenle biriktirdiği bütün halk kültürü kita[...] larını kaldırıp atar. Oysa sonraki yıllarda ha[...] kültürüne gönül düşürünce, İstanbul'daki s[...] haflardan o kitapları alabilmek için hatırı say[...] lır paralar ödeyecektir.

Şiire gönül düşürmüştür ortaokul yılları[...] da. 27 Mayıs Devrimi'nin yaşandığı günlerd[...] 1960 yazında 27 Mayıs'ın coşkusuyla **"Gen[...] liğin Sesi ve İnkılâp"** adlı şiir kitapçığını y[...] zar ve Trabzon Matbaası'nda bastırır.

Ortaokul son sınıftayken bastırdığı bu şiir kitapçığı **Mustafa Duman** için uzun bir kü[...] tür yürüyüşünün ilk adımlarını oluşturur. P[...] rasız yatılı sınavlarını kazanarak **Trabzon L[...] sesi**'nin orta bölümüne kaydını yaptıran **Mu[...] tafa Duman**, burada çok değişik bir eğitim [...] kültür ortamına ilk adımlarını atar.

***

13. Tüyap Kitap Fuarı'nda, **İ. Günda[...] Kayaoğlu**'nun kitap standında **Dr. Musta[...] Duma[...]** ile **K[...] yı**'ya h[...] zırlaya[...] cağım[...] bu 'ata[...] damar[...] için sö[...] leşiye [...] başlar[...] ken, o[...] dan ç[...] cukluk[...] yılların[...] ilişkin [...] ayrıntı[...] rı anla[...] masın[...] istemiş[...] tim. E[...] çırpıda[...] o yılla[...] anlat- mıştı.

Bugün, halk kültürü alanında yetkin araştırm[...] cılardan biri olarak kabul edilen **Dr. Musta[...] Duman**'la 'atardamar' yolculuğumuzu 1960 yılları eksen alarak sürdürüyoruz.

1960'larda bir kültür kenti: trabzon

– Sizin kişiliğinizi oluşturan kültür ba[...] ları, ilk gençlik yıllarınıza değin uzanıyo[...] O yıllarda Trabzon'da kültür ortamı nas[...] dı?

– Trabzon'da, kendimi, gelişmiş bir kült[...] ortamı içinde buldum. **Varlık, Türk Dili, De[...] şim** gibi dergileri izliyorduk. Anadolu'da y[...] yımlanan **Çağrı** ve **Filiz** gibi dergiler de var[...] Özellikle 1961 Anayasası'nın getirdiği özgü[...] lük ortamında bütün Türkiye'de kültür ve san[...] hareketlerinde gözle görülen bir canlılık var[...] Trabzon'da da Türk Devrim Ocakları'nın Tra[...] zon Devrim Ocağı adlı şubesi vardı ve ba[...] kanlığını o tarihte vali yardımcısı olan **Re[...]**

KIYI'dan

Sevgili Mumcu,

Gidişinin üzerinden iki yıl geçti...

Uğurlar olsun!

"Haksızlığa, adaletsizliğe, eşitsizliğe karşı yılmaz ve eşsiz savaşçı, laik düzenin ve Cumhuriyetin yılmaz savunucusu, benzeri bir daha belki de gelmeyecek olan değerli gazeteci ve yazar Uğur Mumcu'nun, savaştığı yolda kalleşçe şehit edilmesinin üzerinden iki yıl geçtiği halde, bir ucu kuşkusuz bütün Türkiye insanlarının yüreklerine teker teker saplanan hançeri tutan eller hâlâ bulunamadı.

Uğur Mumcu hayatta olsaydı, bu cinayetin faillerinin yakalanması yolunda savaşır ve mutlaka bir sonuca ulaşırdı. Ne yazık ki, ulaştığı başka sonuçlar, onun şahsında, yeryüzünün en haksız, en hain, en kalleş cinayetinin işlenmesine yol açtı.

Cinayetin aydınlanacağı yolunda namus sözü verenlerden umudumuzu kestik. Ama adaletten ve Uğur Mumcu'nun hunharca parçalanmış bedeni ardından yürüyen onbinlerden umudu kesmedik."

Kurucusu: **Ahmet Selim TEYMUR**
Sahibi: Kuzey Gazetecilik Matbaacılık ve Ambalaj San. A. Ş. adına
M. Naci ÖZKAN

Genel Yayın Yönetmeni	**: Gündoğdu SANIMER**
Genel Yayın Yönetmen Yardımcısı	**: Arslan PULATHANELİ**
Sanat Danışmanı	**: Ahmet ÖZER**
Yazı İşleri Yönetmeni	**: Melih. S. ERTÜZÜN**
Kapak, İç Düzenleme, Görsel Dnş.	**: M. Reşat SÜMERKAN**
Dizgi	**: İsmail FANDAKLI**
Film - Montaj	**: Özer DÖLEK**
Kapak Deseni	**: Fikret MUALLA**

Dizgi: **EFOR Masa Üstü Yayıncılık - Organizasyon**
Tel.: (462) 326 44 26 Fax: (462) 322 29 96 - TRABZON

Baskı: **ART Ofset Matbaacılık** Tel.: (462) 325 77 55 - TRABZON

Abone Koşulları	**: Yıllık: 500.000 TL.** (Eski abonelere, öğretmen ve öğrencilere 400 bin)
Yurtdışı Abone	**: 80 DM**
Yazışma Adresi	**: P. K. 183 61001 - TRABZON**
Ederi	**: 50.000 TL. (KDV dahil) Aylık Dergi**

Abone ederinin, Gündoğdu SANIMER adına 731607 numaralı postaçeki hesabına yatırıldıktan sonra , dergi adresine bilgi verilmesi rica olunur.

Gönderilen ürünlerin daktiloyla yazılması rica olunur. Ürünler yayınlansın, yayımlanmasın geri verilmez.

sevginin gereği

● **Nazif Evren**

Dünyanın Yedi Harikasından biri olan Çin Setti'nin duvarları Türk Saldırısına dayanamadı, kapılarını açıverdi. İstanbul'un surları da Fatih'in iradesi ve Türk Ulusunun kahramanlığı sonucu, kapılarını açtı. Bugün hâlâ yanık türküleri söylenen Estergon Kalesi de kâh Osmanlılara, kâh Nemçe'ye kapılarını açıp kapamıştı.

İkinci Dünya Savaşı'nın Majino ve Zigfrut dayanakları da dönemin tekniği karşısında gene kapılarını açtılar. Bütün bunlar karşısında bir kal'a da var ki parçalanıyor da kapılarını açmıyor. Onun burçlarında askerleri, topları tüfekleri de yok. O kal'a insan ruhudur. Onun kapısının anahtarı da sevgidir.

Zaman zaman emniyet görevlilerinin köprü altlarından, sur kovuklarından bazı çocukları topladıkları görülür. Bunlar evlerinden kaçıp, oralarda yaşamayı yeğlemişlerdir. Emniyet evlerini arar ve çocukları ana babalarına teslim eder; ama, çocuklar ertesi gün gene kaçıp, eski yaşamlarına dönerler. Konu incelendiğinde, temelinde sevgisizliğin yattığı görülür. Kimisinde üvey ana vardır. Kendisinden olma çocuklar yanında onu suçlu görür, babaya şikayet eder, dövdürür. Kiminin babası sarhoştur sürekli döver. Sevgiden dışlanan bu çocuklar, köprü altlarında, sur yıkıntılarında bir yaşam ortamı yaratırlar, kendilerine göre değer yargıları geliştirirler. Bu ortam içinde onları bekleyen kötü eller de vardır, birkaç kuruşla onları kötü emellerinin aleti de edebilirler. Gerçek toplumdaki günahlar onlar için sevaptır. Adam öldürürür, adı 'hesabını görmek' olur. Hırsızlık yapılır adı 'aşırmak' olur. Bu top-lumlar gerçek toplumun temelinde çürük dozajlar yaratırlar... **Eğitimci Pestalozzi, "içinde sevgi olan hiçbir eğitim başarısızlığa uğramaz"** der. **Victor Hugo, "sevgi gelince noksanlıklar biter"** der. **Yunus, "yaşamda en yüce mutluluk, sevildiğini bilmekten geçer"** de-miş; ama, sevgi de yıllar boyu hep göklerde gezmiş,

Tasavvuf Edebiyatının dilindeki sevgi, Tanrı varlığında toplanmış. Onların inanışlarına göre, önsüz ve sonsuz olan Tanrı bir ışıktır. Varlıklar bu ışığın yansımasıdır. İnsan buna göre bir odak noktasıdır. Gücü Tanrıyı sevmektir. Tanrı, seven ve sevilen olduğuna göre, insan da Tanrıdan bir parçadır. **Hallac-ı Mansur**'un kırk parça edilişinin temeli bu inançta yatar. Yalvaçlar, Tanrı sevgisini temsil ederler. Yalvaçların karşıtları da sevgiyi mezheplerde onun imamlarında toplar. Tarikatlarda sevgi; tekke şeyhinin, postnişinin tekelindedir. Mevlana'da sevgi erimiştir, insanı eritmiştir.

Edebiyat türlerinde özellikle Divan Edebiyatı'nda sevgi, sevgilinin yüzünde, gözünde, kaşında, saçında, yürüyüşünde edasındadır. Divan Şairî, hiddetle kızan sevgilisinin yüzünü mehtaba benzetir ve onu sever. Güneşi sevdiğinin arkasına koyar da **'saçları gibi siyah kaldı'** der. Şair **Yahya Kemal "Mâhûrdan Gazel"** adlı şiirinde sevgilisinin görünüşü ve sevilme nedenlerini şöyle dile getirir[1]:

Gördüm ol meh dûşuna bir şal atup Lâhûr'dan
Gül yanaklar üstüne yaşmak tutunmuş nûrdan
Nerdübânlar bûsiş-i nermîn dâmânıyla mest
indi bin işveyle bir kâşâne-i fağfurdan
.....

(Gördüm o ay yüzlü güzel omuzuna lahur bir şal alıp, al yanakları üstüne nurdan yaşmak tutturmuş / Merdivenler eteğinin nazik öpüşüyle sarhoş bin işveyle bir fağfur kaşaneden indi.)

Sevgiler buralarda. Yüksek dozajlı sevgiler bunlar. Ya toplumun temelindeki sevgi? Okulda, ailede, yöneterıle yönetilen arasındaki toplumun temel harcı olan sevgi nerede? Göklerde dolaşan sevgi, yere ancak söz olarak inmiş. Toplum temeline konan bir harç, bir ilke olarak alınmamış. Yüce anlamdaki sevgiler bu temelden kaynaklandığı zaman değerlenir. İnançlar o zaman daha akılcıdır. Deniz daha mavidir. Gök gürültüsü daha güzel. Kar daha beyaz, güzel sanatlar daha sevecendir.

Baba ve annenin çocuklarına, çocuğun ana babaya öğretmenin öğrencisine, öğrencinin öğretmenine, yönetenin yönetilene, bakış ve davranışı temel sevgi doğrultusunda

korku meleğinin giz'i

Çiğdem Sezer

çember sakallı meleği söylencenin
zencefil kokulu şarkılar söyleyen

işte ordun başıboş atlar kuşatmasında
sağnağında göç yolunu unutmuş kırlangıçların
savrulan bir tüy kadar şaşkın

kim öldürebilir içindeki katili
kim
acımasızdır omuzlarını sıkıştıran
sessizlik kadar

hiçbir şey değildir bilirsin
bir tepeyi almak bir ağacı
(vadinin sıcak koynunda
şarap tadında uyanmak dışında) hiçbir şey

bilirsin yine de yakana zafer çiçekleri
takıp gezinmek hoştur kalabalıklar ortasında
üstelik iyi gelir korkularına

kim kaldırabilir kuyuyu örten kayayı
zencefil kokulu bir şarkıyı kim..?

olacaktır. Toplum bu sevgi temeline dayanacaktır.

Bugün çeşitli yapıtları ve televizyon - radyo konuşmalarıyla sevgiyi toplum temeline koymaya ve gerçek temele dayalı bir toplum yaratmaya çalışan bir psikoloğumuz var. Adı: **Sevgi Tanaltay**. Bir televizyon programında kendisine sorulan soruya, "biz sevgi dağıtıyoruz" karşılığını vermişti. Bu bir tevazu yanıtıydı. Oysaki **"ben sevgiyi toplumun temeline yerleştirmeye çalışıyorum"** demeliydi. Bunu kendisine söylediğimde "anlattıklarınızı niye yazmıyorsunuz" demişti.

Ben de yazmaya çalıştım. Saygılar **Sayın Tanaltay**. Gönlün, elin, başın dert görmesin. ●

halizonya'lı gümüşçüler

Gündoğdu Sanımer

"Odios'la Epistrophos komuta eder Alizon'lara
ta uzaklardan gelirler, gümüşün yurdu Alybe'den"
Homeros

ırmakların ağzında oturdular bulutların sofasında
tanımazdınız onları geçit vermez dağlarında kuzeyin
liken yüzlü ormanlara sığınan silüetinde
ishak kuşunun ilk çığlığıyla ürperirken gün telleri
yeni bir serüvene mi uyanırdı Khalib gençleri

bakır demir çelik ve gümüş işlenecektir
güneşin sobasında Halizonya'da
balık avlayıp yemeyi öğrenmişlerdir
bilimde uygarlıkta sanatta
ünlenmiş karanlık denizin yakamozunda

karınlarının üstüne inerdi kendir zırhları
tunçtan değil etekleri bükülmüş keçe şeritten
dizlik tulga ve kemerlere sokulmuş savaş bıçakları
ki nerdeyse Lakonia kılıçları kadar kocaman
uçurur düşmanın kafasını bir vuruşta

düşman farketmişse khalib'leri
türkü çağırıp dansederler belki de
onbeş kol uzunluğunda tek uçlu mızrak
ellerinde bekliyor kasabada Helen'leri
yanlarından geçince ardına düşüyorlar
boyuna dövüşüyor dövüşüyorlar

duman dağlarının ilk yerli halkı
iyi korunmuş yerlerde otururlardı
burada saklardılar yiyecekleri
esir düşeceğini anlarsa düşmana
atar kara kayalı uçurumdan aşağı kadınlar
önce çocuğunu sonra kendini
en son güzel giysili erkekler

karanlıkta bulamadım fresklerini
Ksenophan'ın Anabasis adındaki ünlü yapıtından
kesip yapıştırdım tasvirlerini
İsa'dan belki de üçbin yıl önce
Trabzon toprağında yaşamış
ve Trova savaşına katılmış madencileri .

"kendine muhalif dize"nin şairi: çiğdem sezer

● Vedat Yazıcı

Çiğdem Sezer "Kanadı Atlas Kuşlar"dan (1991) sonraki şiir koşusunu ödüllerle göğüsleyip sürdürerek ikinci kitabı "Çılgın Su"yla[1] soluklanma noktasına yine bir ödülle (Dünya Kitap Dergisi 1. Şiir Ödülü) ulaşır. Sezer bir konuşmasında[2] ödüller için olumlu sözler etmez ama, ödüllere katılmanın kendince haklı gerekçesine de katılmadan edemez: '(...) **ödülü şiirin onaylanması saymasam da şiir üretiminde itici güç olarak görmesem de başka seçeneğim olmadığı için katılıyorum bu yarışmalara."** Ödüllerin olumlu yüzünü de göstererek sözünü sürdürür şair: **"Bir de karşı yüzü var ödüllerin elbette; kilometre taşı diyebileceğimiz ustaların, yörelerin yetiştirdiği değerlerin adlarının yaşatılması, ödüller nedeniyle düzenlenen etkinliklerde şiir okuruna kalıcı güzellikler sunabilmesi gibi."** Söyleşinin kimi yerlerinde Sezer'in şiire bakışı belirlenir: **"Şiir asla bir silah olmadı benim için. Şiir düşündürsün, göstersin, kışkırtsın istiyorum. (...) kışkırtmak sözcüğünü bu anlamda kullanıyorum; kabullenmek değil, direnmek, ayakta kalabilmek, her şeye karşın yaşamı güzel kıla-bilmenin yollarını aramak (...) Şiirde gelenekten kopmayan, ama geleceğe dönük bir tarz yakalama çabasındayım. Şiirin özgürlük olduğunu düşünüyor, bu anlamda şairin bazı ölçütlerle kısıtlanmasını doğru bulmuyorum."**

* * *

Kitabın başlangıç şiirinde (**"Benimle Böyle Seviş Ey Hayat"**) Çiğdem Sezer, yaşama bakışını, şiir arayışını, yaşamıyla şiiri arasındaki duyarlı birlikteliği sergilemektedir. Şair bu şiirinde **"asi, mülteci, kendine muhalif dize, ihtilal çocuğu, nükleer bir aşkın kambur kızı"** nitelemelerini yakıştırır kendine; uç imgelerle gizini fısıldar okurunun usuna. Şair(ler)in toplumcu kimliğiyle tarihsel hüznünü çizer, suskunluğa başkaldırır. Bu başlangıç şiiri dört bölüm başlığına açılır: **"I. Doğur Beni, II. Sonrası Aşk / Öncesi Sen, III. Yağmur Kıskanmaz Gözyaşlarını, IV. Barış Adlı Çocuğa"**.

* * *

İlk bölüm şiirlerinde umutsuzluğun, hüznün yorgun sularında sığınılacak dingin limanlar aranmaktadır. Seçilen imgeler kışkırtıcıdır, direngendir. Sesli, soluklu bir şiir yedeğe alınır: **"sana geldim / sitemsizim / topla yorgun şarkıları göğsümden / kanlı ellerimi yıka serinliğinde"**(s. 9) dizelerinde seçilen **"kan"** imgesi **"Doğur Beni"** şiirinde odaklanır. **"sana geldim / yalnızım belki / hüzün / koynumda büyüttüğüm kan pıhtısı / doğurup doğurup acılandığım / çocuğum / belki / her şiir / bir intihar"**. Şiir onun için **"doğurup acılandığı çocuğu"**dur. O nedenle **"belki her şiir bir intihar"** anlamını taşımaktadır. Seçilen imgeler direngenliğin uçlarında dalgalanmaya açıktır: Demir çiçekler, çöl iklimi, uğultu, karanlık, ağızdaki zehir tadı ses **"Yitik Yaz"** şiirine yüklü çağrışımlar getirir.

Söz sen'e dönüşür şiirlerde. İkinci kişi'dir şiirin öznesi. Tarihsel toplumcu kimlikle sorgulanışın, mutsuzluğun, yitirişin, hüzünlenişin alıcı öznesidir. Ulaştırılmak istenen **"ileti"**nin ileticisi de denilebilir bu **özne**'ye. Uzun, bitimsiz bir yolda yürüyüşün, arayışın imleri dokunmaktadır söz uçlarından çözülüp atılan ilmiklerle. Öznenin uzun yürüyüşü sürdürülmekte, **"öfkenin tutuştuğu yerde, yaşamın bu-**

danmış yerinde" ama hep **"umutların çoğaldığı yerde"** bulunması istenmektedir. Özlem; **"çürük bir düş gibi ağzımızda"**, yalnızlık; **"eğitmendir körpecik acılara"**... Ama hep umut'u yeşertmeli sözcükler: **"umut, diyordu, yavrucuğum / anadili şairin / dilini unutma"** ("Yolcu I", s. 14). Doğanın sessiz harflerini sunarken çığlığını sözcüklere gömecektir şair; **"kan"** imgesini farklı konumlarda çoğaltmayı sürdürecektir: **"sızarken kan gibi gövdeme hayat"** (**"Özgürlüğümsün"** s. 17). Ahmet Arif'ten ödünç aldığı **"yürü kör duvar sağır pencere"** dizesinin de bulunduğu **"Güldeste"** şiirinde **"kıyımlarda bir yanım ellerim kanlı"** diyecektir. Ve ilk bölümün son şiiri **"Firari"**de **"kan"** imgesi koklama duyusunu kışkırtarak direngenliğini duyuracaktır: **"soluk soluğa bir çocuk / yeniden doğar / unutarak kan kokusunu"**.

* * *

"aşka gecikmiş ömürlere yanıt olsun / sevişmeleri" dizeleri ikinci bölüme, (**Sonrası Aşk / Öncesi Sen**) sevi şiirlerine hazırlar okuru. Çekip giden haylaza sunulan yürek, aşka gecikmiş ömürlere yanıt olan sevişmeler, yağmur kuşu'ndan gizlenen öpüşmeler... Ve **"anısını yitirmiş bir ömür / sarılmamış gövde / sevgili olmamış bir kalp / bir hiç"**tir. (s. 31)

İmgeler yaşama dinginlikle sarılışın hüzünlü iç sesiyle örtüşerek sevi şiirlerine dönüşecektir. Bunlara salt sevi şiirleri de denemez. **"Çılgın Su, Çınar ve Çocuk"** ötekilerden, bu yönüyle, ayrı tutulmalı.

* * *

Üçüncü Bölüm; **"Yağmur Kıskanmaz Gözyaşlarını"**. Bu başlığı taşıyan şiirde **"kan"** imgesi yine belirir: **"kanında bir gelincik / koştursa atını coşkuyla"**. Şiir, kısacık bir an'ın art alanında geçmişi arayışın, özlemin ayraç içlerindeki öyküsel anlatısıyla hüznün kırılgan sesini aramaya çıkar. Bulur mu? Bilinmez. Ancak son dizelerde umarsızlığa boyun eğecektir; **"ağla / yağmur kıskanmaz gözyaşlarını"** dileğini sunarak (s. 39).

İkinci kişide, öznede imlenen arayış denizin yası tutularak, okyanusların bulanık kıyılarıyla el yazması kederler aşılarak gül akşamı'nın sonsuz ışığında korunma istemiyle ünlemini koyacaktır: **"savur saçlarını bu uçuruma / sevginin gücüyle ruhunda tutuşan / ey gül akşamı / ey sonsuz ışık / koru beni / koru beni"** (**"Gül Akşamı"**, s. 45).

Çiğdem Sezer'in şiirinde vazgeçilemeyen yardımcı imgelerden biri olan **"çocuk"**, üçüncü bölümün sonuna değin sekiz dizede farklı çağrışımların üretici olarak kullanılır.

"çocukluğun ertelenmiş sevinci" (**"Yitik Yaz"**, s. 10).

"soluk soluğa bir çocuk / yeniden doğar / unutarak kan kokusunu" (**"Firari"**, s. 22).

"tükenir soruları çocukların" (**"Yazıyı Ölümsüz Kılan"**, s. 31).

"bir çocuk ağlıyordu / sesini arayarak", (**"Çınar ve Çocuk"**, s. 32).

"çocuğum / aç memelerinde dünyanın / arar durur ışığı" (**"Kanaviçe Ezgiler"**, s. 37).

"küskün bir çocuk / ilkyazdan kalma" (**"Sokul Yangınıma"**, s. 41).

"elleri deniz taşıyan çocuk" (**"Elleri Deniz Taşıyan Çocuk"**, s. 48).

Görüldüğü gibi **"çocuk"** sevincin, yaşamı var eden soruların, hüznü ağartan temiz gözyaşının, aydınlık yaşayışa doğuş'un, masum kırılganlığın imgesel tartımıyla dizelerde filizlenir. Bu imgesel birikim dördüncü bölüm şiir toplamına bir başlık getirecektir: **"Barış Adlı Çocuğa"**.

* * *

"Barış Adlı Çocuğa" adanan şiir sanki kan yangınına püskürtülen ince, ak bir köpük gibidir. **Acı**'nın son durağı **ölü(m)**'den Barış adlı çocuk için dünya'ya iletidir şiirin alıcı son dizeleri: **"ey sevgili dünya / mavi yelkenliler biç / cesedimden / barış adlı çocuğa"** (s. 53).

"Uzak Görüntüler"de çağlar önce ölen (belli ki bir savaşta) bir çocuğun belleğinden görüntü izleri aktarılır hüzünlü dizelerle. Durmaksızın ölünen bir dünyadan **"ölüm"** fotoğraflarının yansıtıldığı, acımasız atom savaşını imleyen Nagazaki'ye değinişle (**"Sabahı Vurmalı Martı Çığlıkları"** s. 56) **Kıyısız Gün Batımları**'nda yine çocukluğa sığınış... Güneşin saydam ülkesinden taşınan nice umut tohumuyla kanveran içindeki sokaklardan, yarası kurtlanmış cesetlerden geçilerek vanlmak istenen düşsel kent (**"Bu Şehrin Bütün Uykularında"** s. 62 - 63)...

Umut hep diri tutulmalıdır, yitmemeli, yitirilmemelidir. Çocuklardır umudu yeşertecek olan, yaşamı diri tutacak olan, geleceğin umudu çocuklar.

Kendine muhalif dizenin şairi Çiğdem Sezer, kitabının son şiiri **"Şer ve Şiir"**de kutsal kitabın bilinen gerçeğinin tanıklığında **"şerre yorup şiiri / bir musafla kutsadılar / yoldan çıkmış şairi / (ben büyüyordum boyna)"** diyerek sonraki şiir (ler)in bitimsiz / çileli yolculuğunu sürdürecektir. ●

sen üzerine ikinci söyleşi

Ergun Evren

SENin kavramlarını çözümlemek için
sözcükler geliştiriyorum / Biliyor muydun?
düşünebilir misin eski dualarla artık
gel, çağırmayalım ruhlarımızı
sana, baygın bir sevgili / senaryosu yazmam
y a z a m a m
hiç yazmadım da
sen de beklemezsin sanırım
düşürmem oralara çakışmamızı
önyargılarla / h i ç
sürgit çakışamayız tutkulara güvenerek
sürgit yalnız
sürgit benmerkezli
kavgalarımız da ortak olmalı
paydalarımız gibi
olanı yok sayarak biryerlere varılmaz
SENin kavramlarını çözümlemek için
sözcükler üretiyorum / ş i m d i / Biliyorsun

II

şimdi bana senkendini anlat hadi
"hani söz vermiştin"
k a b u l
aradaki zamanı nerden bağlayacağız / belki
en önemli ayrımları sıralıyoruz / b i r l i k t e y k e n
a r a m ı z d a k i
sığındığın herşeyi yıkabilirsin / yıkabilirim
yıkabiliriz
iş mi?..
beni yadırgamadığını anımsıyorum
işlevimi / türevimi
şimdi ben
bu tanrısal düşünceli yüzü bekliyorum

---

1) Çılgın Su, Çiğdem Sezer, Dünya Kitap Yayını, Birinci Baskı: Kasım 1993.

2) Kıyı, sayı: 91, Ekim 1993, Çiğdem Sezer'le Söyleşi, Söyleşen: Ali Mustafa.

şükrü gümüş'ün kentinde yirmi dört saat

● İbrahim Dizman

Şükrü Gümüş'ün adını ilk kez 1984 yılında şair dostum Ali Mustafa'dan duymuştum. Ali, o yıllar Çorum'da öğretmendi. Oradan yolladığı sayfalar dolusu mektuplara, hüznünün, yeni şiirlerinin yanıbaşına Şükrü Gümüş'le ilgili yeni bilgiler eklerdi. Henüz yeni ölmüştü Şükrü Gümüş. Tanışamamıştı onunla. Üzgündü. Bir süre sonra, Şükrü Gümüş'ün yakın dostu, öğretmen Muzaffer Gündoğar'la zorlu bir çabanın içine girmişlerdi: Milliyet Roman Ödülü'nü de kazanmış olan, yayımlanmış tek romanı Zap Boyları'nı yeniden okuyucuyla buluşturmak. Ahmet Özer ve Burhan Günel'in de büyük katkılarıyla bu çaba başarıya ulaşmış ve roman, Kerem Yayınları'nca yeniden basılmıştı. Hakkari insanını anlatan bu romanı, işte o günler ben de -ilginçtir- yine aynı bölgede görevliyken okumuş ve Gümüş'ün gözlem gücünü, gerçekçiliğini yaşamıştım. O günler, bu kitabın nasıl bir özveriyle elden ele dağıtılıp satıldığını mektuplar aracılığıyla izlemiş ve gerçek edebiyatçı duyarlılığının ne olduğunu anlamıştım.

Bundan bir yıl sonra da Çorum'un komşu kenti Tokat'ta öğretmendim. Hemen her hafta sonunu Ali Mustaa'nın yanında geçirir olmuştum. Çorum, suskun, göğünden kurşuni bulutları eksik olmayan bir kentti. Belleğimdeki anlamı da bulutluydu; Çorum olayları nedeniyle. Ali'yle uzun kış gecelerini şiirle ışıtırken Şükrü Gümüş de sözümüzün arasına girer dururdu. Muzaffer Gündoğar da tunçtan izlenimi veren yüzü, ama sıcacık yüreğiyle katılırdı söyleşilerimize.

Bir altı yıl daha akıp geçti; o güze! Çorum gecelerinden bugüne. Şükrü Gümüş'ün ölümünün 10. yılında KIYI tarafından adına düzenlenen roman ödülünün ödül töreni için gidecektik bu kez. Ahmet Özer'le aramızda kurulan telefon trafiği, gidiş tarihimizi kesinleştirmişti: 11 Kasım Cuma. Ahmet ağabeyin içinde bulunduğu otobüs, Ordu'da, ORSEV'in önünde durduğunda, kış güneşi, solgun bir öğle sonrasını aydınlatıyordu. Günlerdir hırçınlaşan Karadeniz, bugün uysal bir taya dönüşmüş, gri bulutlar yırtılmıştı, yer yer. Otobüsümüz, denizle yeşilin buluştuğu noktada bir hayal gibi akarken, biz görüşemediğimiz son bir kaç ayın dökümünü yapıyor, hemen her konuda derinleştiriyorduk söyleşiyi, Otobüsün teybinden seslenen Ahmet Kaya, bazen duyarlı, bazan rahatsız edici şarkılarıyla dakikalara işlenirken, kaptan birden susturdu teybi: "Yahu bu da hep şiri okuyor!". Hemen önümüzdeki yaşlı kadın, tipik Rizeli şivesiyle: "Yok mu bir ilahi dinleyelim!" diyerek ilginç bir alternatif sundu.

Karayolları levhası Çorum'a 20 km. kaldığını gösterdiğinde şaşırdık. Ne zaman bitti nu yol?.. Çorum, önceleri Karadeniz'e gidip gelen otobüsleri sarmalayan, hüzünlü ampullerin ışığında leblebi paketleri sunan bir kentti. Hep geceyarısı olurdu. Sıcak leblebiler aceleyle paketlenir, belki bir kaç uykusuz yolcu, gece yolculuğumuza eklenir ve devam edilirdi. Sonra bu değişti. Çevre yolu yapılmıştı, otobüsler kentin çok dışından geçip gidiyorlardı. Ne yapacaktık şimdi? Ahmet ağabey, tavandaki sarı ışığı kırmızıya çevirdiğinde, otobüsün bayan hostesi hemen yanımıza geldi. Ahmet ağabey: "Hanımefendi, otobüste iki şairi taşıdığınızı biliyor musunuz?" diye sordu çok ciddi bir yüzle. Hep su istenmesine, yolculukla ilgili klasik sorulara göre programlanmış bayan, bir an yanıt veremedi. Sonra: "Öyle mi, çok sevindim, kitaplarınızı okumak isterdim." dedi. Bagajdaki çantalarımızdaydı kitaplar, inince imzalar verirdik. Teşekkür etti. Ahmet ağabey: "Bizi herhalde yolda bırakmaz, garaja indirirsiniz değil mi?" diye sordu bu kez. Hostesin olumsuz yanıt vermesi mümkün mü artık? Şoförle fısıltıyla konuşmasının ardından, yön değiştirip kent merkezine döndü otobüs. Nedense hep ivecendir kentlerarası otobüsler. Bu da öyleydi. İmzalı kitaplarımızı şirketin Trabzon'daki acentesine bırakamaz mıydık? Elbette. Homurtuyla uzaklaştı otobüs.

Çorum Öğretmenevi, "Hıfzı Veldet Velidedeoğlu Parkı"nın karşısındaydı. Neyse ki değişmemiş adı. Küçücük bir sevinç kımıldadı içimizde. Öğretmenevi'nde yerimiz ayrılmış olmalıydı. Görevlinin yanıtı, hayırdı. Olsun, nasılsa biz de öğretmeniz, kalırız. Görevli, işlemlerimizi yaparken: "Bir dakika, sanatçılar için yer ayrılmıştı." dedi. Biz olduğumuzu söyleyince, görevli, ağzından kaçırıverdi, bizi kahkahayla güldüren sözünü: "Ben şarkıcı, türkücü filan gelecek sanıyordum". Kısa bir süre sonra, Muzaffer Gündoğar, İrfan Yalçın ve Çorum Gazeteciler Cemiyeti Başkanı Mehmet Yolyapar da Öğretmenevi'ne gelerek, geceyarısına uzanan bir söyleşiye elverdiler.

12 Kasım Cumartesi sabahı erken saatlerde kahvaltı

Yazar Murat Tuncel (solda), ödül plâketini Çorum Valisi Mustafa Yıldırım'dan alırken. (Çorum, 12 Kasım 1994).

salonuna inerken, Şükrü Gümüş ödülünü "Maviydi Adalet Sarayı" adlı dosyasıyla kazanan Murat Tuncel de binadan içeri adım atıyordu. Ahmet ağabey, Murat Tuncel ve ben, birkahvaltı saatini, Hollanda'dan TÜYAP'a, oradan Çorum'a uzanan keyifli bir söyleşiyle uzattık. Murat Tuncel, arada, henüz bir kaç gün önce basılan ödüllü romanını da imzalayıp veriyor. "Dumanı üstünde tütüyor." diyoruz. Biraz sonra, İrfan Yalçın'ın da katılımıyla, yağmur bekleyen bir güne karışıyoruz. Çorumlu dostlarla buluşma noktamız Çorum Haber gazetesi. Yüreğinin en sıcak yerinde edebiyatı yıllarca yaşatan Muzaffer Gündoğar karşılıyor bizi gazetede. Biraz sonra gazetenin genel müdürü Mehmet Yolyapar da geliyor. Dışarıda Karadeniz'i hiç aratmayan sinsi bir yağmur başlıyor.

Öğle saatlerinde Çorum Büyük Otel'e geçiyoruz. Ödül töreni burada yapılacak. Ahmet ağabeyin önceden hazırladığı malzemeleri ayırıp "Basında Şükrü Gümüş" konulu sergiyi otel konferans salonunun bir duvarında hazırlamaya başlıyoruz. KIYI'da, Türkiye Yazıları'nda, Sanat Olayı'nda, diğer dergi ve gazetelerde Şükrü Gümüş'le ilgili yazılar, fotoğraflar, mektuplar... Gümüş'ün İrfan Yalçın ve Ahmet Say'la yazışmaları, sararmış sayfalar arasında bir yolculuğa çıkarıyor beni. İrfan Yalçın ve Ahmet Say, nasıl da yüreklendirmiş, Anadolu'nun bu küçük kentinde nasıl da yalnız koymamışlar onu.

Ödül töreni saat 13.00'de başlıyor. Otelin konferans salonu dopdolu. Vali, Garnizon Komutanı, Belediye Başkan yardımcısı da törene katılanlar arasında. Törenin sunuş konuşmasını Çorum Gazeteciler Cemiyeti Başkanı ve Çorum Haber gazetesi müdürü Mehmet Yolyapar yapıyor. Genç yönetici, kentlerinin Şükrü Gümüş gibi bir yazar yetiştirmesinin mutluluk verici olduğunu ama onu genç yaşta yitirmenin bu mutluluğa acı kattığını belirterek, ödüle değiniyor ve "kentilsi olarak bizim yapamadığımızı KIYI yaptı. Kendilerine şükranlarımı sunuyorum." diyor.

İkinci konuşmacı, Şükrü Gümüş'ü on yıldır yüreğinde yaşatan Muzaffer Gündoğar. Şükrü Gümüş'ün son günlerini anlatırken kirpiklerinde yoğunlaşan gözyaşlarını gizleyemeyerek sürdürüyor konuşmasını. Yazarın, Sanat Olayı dergisinde kendi kaleminden yayımlanan yaşamöyküsünü okurken, salonu dolduran Çorumlular, bir kenti kent yapanların, kentin kültürünü damıtarak yazıyla ölümsüzleştirenlerin gerçekte kimler olduğunu belki de ilk kez farkediyorlardı. Gümüş, kendinden çok kentini anlatıyordu; leblebisini, bakırını, "heyri"sini, bahçeli güzel evlerini, içkievlerini, faytonlarını, güzel burunlu kızlarını... sonra yükselen çirkin apartmanları, emlak komisyoncularını, çimento fabrikasını, kısaca, bildikleri, ama ayrımında olmadıkları nice şeyi sanki ilk kez duyuyormuşçasına dinliyorlardı. Bu bir dersti aslında; Çorum'da, Ordu'da, Trabzon'da, Antalya'da, Kayseri'de... her yerde, hep kaçılan ve karnede hep kırık gelen bir ders. Ya da yanıtı verilemeyen bir soru: Bir kentin asıl sahipleri kimlerdir? Bu sorunun yanıtı son yıllarda futbol kulüplerini gösterir oldu nedense. Çorum'da da öyle. Acaba Çorumspor 1. lige çıkabilecek mi? Kent gazetecilerinde, Öğretmenevi lokalinde, lokantada birkaç saat içinde kaç kez kulağımıza çalındı bu konuyla ilgili yorumlar. Keşke çıkamasa 1. lige, ah keşke! Çünkü, nerede futbol sevgisi bir isteriye dönüşmüşse, orada kentliliğin olmazsa olmaz koşulu kültür ve sanat tepetaklak gidiyor gündemin alt sıralarına. Muzaffer Gündoğar, Şükrü Gümüş'ün yaşamöyküsünü bitirip, "Adını bir sokağa verelim." önerisini getirdiğinde, ben, bunları düşünüyordum.

Konuşma sırası KIYI adına Ahmet Özer'deydi: "KIYI'da nice unutulmuş, kıyıda kalmış adı yeniden gündeme getirmeye çalıştık. Bunlardan biri de Şükrü Gümüş'tü. Yazılarını, öykülerini derledik, her ağustosta (ölüm yıldönümü) yayımladık. Sevinçliyim ki, bu noktaya getirebildik konuyu". Konuşmasına bu tümcelerle başlayan Ahmet ağabeyin, Zap Boyları'nın yeniden basımı ve satışı konusundaki olağanüstü çabasını yakından bildiğim için, bu sözlerdeki derinliği anlayanlardan biriydim. Bunun da ötesinde, "Kıyı okulu" kavramının temelinde de bu değerbilirlik yok muydu? Özer, Şükrü Gümüş'ün yazar kişiliğini açımlayan tümcelerle sürdürdü konuşmasını: "Yurtseverliği benliğini yoğuran bilinciyle gönüllü olarak Hakkari'de öğretmenlik yapan, oradan bir romanla dönen,. bu küçük kentte edebiyattan hiç kopmayan, yalnızlık içinde kozasını sözcüklerle ören Şükrü Gümüş, yaşasaydı, inanıyorum ki, çok başarılı yapıtlar verecekti. Bu sözlerimi uzun yıllardır dilbilgisi öğretmenliği yapmış olmama dayandırıyorum. O, dili başarıyla kullanan bir yazardı; yirmili yaşlarında yazdığı romanı gelecek adına pırıltılar taşıyordu. Onun adına Çorum'da bir şeyler yapın. Bir sokağa adını verin. Bizim edebiyat dünyasında yaptığımızı siz de bu kentte yapın".

Ahmet Özer'in ardından mikrofona gelen, ödül seçici kurul üyesi ve yazar İrfan Yalçın'dı. Yalçın, önce Şükrü Gümüş'le tanışmalarını anlattı: "Kitabını yayımlatabilmek amacıyla ta İstanbul'a gelip beni bulmuştu. Ölümüne kadar da her gelişinde uğrardı. Romandan, sanattan, öğrencilerinden konuşurduk. Yazdıklarını eleştirmemi isterdi. Bazen ağır eleştiriler yöneltirdim. Kızmazdı, yararlandığını söylerdi. "İrfan Yalçın, yoğun bir hüzünle okuduğu konuşmasını şu tümcelerle bağladı: "1984'de birden kesildi mektupları, kendi de gelmez oldu. Bir süre sonra Muzaffer Gündoğar'dan aldığım bir mektuptan öğrendim öldüğünü. Dört ay olmuştu onu kaybedeli. Bir yazı yazdım ve Cumhuriyet'e götürdüm.'Biraz geç değil mi?' diye sordular. 'Eğer sanatçıya saygımız varsa, geç değildir.' diye yanıtladım. Yayımlandı yazı... Klasik laflara gerek yok. Çünkü o öldü, artık yok. Gerçek budur. Bize düşen, onun için neler yapabileceğimizdir."

Söz Mahmut Makal'a geldiğinde, edebiyatımızın çilekeş fakat onurlu yazarı, sözünün başında, törenin bir özelliğini vurgulamadan edemedi: "Türkiye'de pek görülmeyen bir şey yaşanıyor burada. Bir kentin valisi, bir yazarı anma toplantısına katılıyor. Çok sevindirici bir durum. Sayın Vali'ye teşekkür ediyorum. Biz, yıllarca, bu tür toplantılarda iki kelime etmek için, nüfus cüzdan suretinden ikametgah belgesine kadar yığınla belge göstermek zorunda kaldık. Bunun aşılmaya başlanmasının sebebi, hiç kuşkusuz böyle aydın valilerin varlığıdır." Makal, Şükrü Gümüş'ün kendisinin yazmaya başladığı yıl doğduğunu belirterek, bu rastlantıyı bir bayrak yarışına benzetti. Makal, sözü "İstanbul dükalığı" kavramına getirerek, İstanbul edebiyat çevrelerinin, Şükrü Gümüş gibi halk çocuklarına hep set çekmek istediğini belirtti. Bu çevrelerin "Bunlar geldi, edebiyatımız felç oldu." dediklerini vurgulayan Makal, "Şükrü Gümüş gibi nice yazarlar yetiştirebilseydik, eğitimimiz de, edebiyatımız da bugünkü konumda olmazdı." dedi.

Törenin son konuşmacısı Çorum Valisi Mustafa Yıldırım'dı. Vali: "Şükrü Gümüş'ün romanını kısa sürede okudum." tümcesiyle başladı konuşmasına. (Notlarıma bakıyorum: "İlk kez bir Vali'nin ağzından bir romanı okuduğunu duyuyorum." tümcesini yazmışım ve altını çiz-

miştim!) Vali Yıldırım, Güneydoğu bölgesinde görev yaptığını, gözlemlerinden hareketle Şükrü Gümüş'ün gerçekçi bir yazar olduğunu rahatlıkla söyleyebileceğini belirterek, "Şükrü Gümüş'ün yaşamı simge olsun. 36 yaşında ölmesine rağmen iz bırakmıştır, ne mutlu ona." dedi. Muzaffer Gündoğar ve Ahmet Özer'in önerileri için de "Mesajınızı algıladım. Onun adını yaşatmak için girişimlerde bulunacağım." diyen Vali, KIYI'ya da teşekkür ederek, "Bir eğitimci adına konan ödülü, bir başka eğitimciye vermekten mutluluk duyuyorum." sözleriyle Murat Tuncel'i davet etti. Maviydi Adalet Sarayı adlı romanıyla ödüle değer görülen Tuncel: "Hollanda'da yaşıyorum ama yüreğim Türkiye'de; bu yüzden Türk insanını yazdım." dedi. Bir Anadolu kentinde edebiyatla yoğrulan bu güzel saatlere tanık olmanın mutluluğunu da dile getiren Tuncel'in, ödülün parasal miktarının yarısını Şükrü Gümüş'ün Trabzon'da okuyan kızına bıraktığını ve kendisine iletmesi için Ahmet Özer'e vereceğini açıklaması da törene katılanların duyarlığını doruğa çıkarıyordu.

Törenin son bölümü kokteylden oluşuyordu. Geniş salon, soğuk bir bozkır gününe taşınan edebiyat sıcaklığına belki de ilk kez tanık oluyordu. Kokteylde daldan dala geçen kısa söyleşilerin arasına Gazanfer Eryüksel'in girmesi de güzel bir sürprizdi. Bir kaç gün önce Dünya Gazetesi Kitap ekinde söyleşisini okumuştum. Dünya Kitap'ın 1994 Şiir Ödülü'nü kazanan Eryüksel'le başlayan söyleşimizde yakaladığım ortak noktalar günün sevinçli bir çizgisiydi.

Gün akşama dönerken, kalabalık bir grup, kentin tam ortasına yerleşmiş mezarlığa yöneldik. Ayrılmadan Şükrü Gümüş'e bir selam uçurmalıydık. Mezarlıkta hüzünle karışan akşam saatleri, Şehir Kulübü lokantasına eklendi. İki masanın çevresinde gelişen söyleşide Gazeteciler Cemiyeti Başkanı Mehmet Yolyapar'ın aydın kişiliğini daha yakından tanıma olanağı bulurken, Mahmut Makal'ın, İrfan Yalçın'ın esprilerle örülen konuşmaları masamıza kahkahalar taşıyordu. Köy Enstitülü emekli öğretmen İsmail Pamuk'un yöre kültürü konusundaki saptamaları, Muzaffer Gündoğar'ın sevinçli yüzü yemek saatlerinin ayırıcı renklerini oluşturuyordu. Söyleşimize gecikmeyle katılan Ertuğrul Soyocak'la gündeme gelen konu ise, "Hıfzı Veldet Velidedeoğlu Kitaplığı"ydı. Adnan Binyazar'ın bağışladığı on bine yakın kitapla tutuşturduğu bu düşünce, Çorumlu aydınları arayışa itmişti. Bu kitaplığın statüsü ne olacaktı? Bir vakıf mı, dernek mi, başka bir yönetim mi? Bir sonuca varılamadı ama, kararlılıkları öyle gösteriyordu ki, yakında mutlaka çözüme kavuşturulacaktı bu konu. Söyleşinin bir başka konusu ise Şükrü Gümüş adının nereye, hangi sokağa verileceğiydi.

Yaşamın en duyarlı yanlarına yönelen geceye ilk noktayı Murat Tuncel koydu. Ertesi sabah TÜYAP'ta imza gününe katılacaktı. Bir süre sonra biz de izin istedik. İnanılmaz bir hava kirliliği iiçnde bunalan geceye Muzaffer Hoca da bizimle karıştı. Otobüsün camından el sallarken, Muzaffer Hoca, gecenin içinde, yaşamın dostluktan, vefadan yana bir simgesi gibiydi. On yıl önce yitirdiği dostu, yokluğunun boşluğunda güzellikleri ateşlemişti. Bunun farkındaydı.

Dönüş yolculuğumuz da yine KIYI ve gündemimizdeki olaylara yönelen fısıltılı bir söyleşiyle geçti. Tıklım tıklım dolu otobüs, uykunun kollarında savrulup giderken sabaha, biz Naim Tirali'nin 70. yaşgünü için neler yapabileceğimizi, nisan ayında KIYI'nın kurucusu Ahmet Selim Teymur'un anısına nasıl bir etkinlik düzenleyebileceğimizi konuştuk durduk. Yaşam sürüyordu. ●

ahmet özer'e mektup

● **Enver Atılgan**

İstanbul, 30 Nisan 1994

Saygıdeğer dost, sevgili Ahmet Özer.

Canlar canı sevgili Özer.

Ekim ayından beri tüm uğursuzluklar, talihsizlikler ve en önemlisi de hastalıklar peşimi bırakmadı. Şimdiye değin en az iki mektup size göndermem gerekirdi. Oysa bir yılbaşı kartıyla sizi kutlayabildim. İnanın çok üzgünüm.

11 kasımdaki imza günümde Mahmut Makal, Başaran, Osman Şahin, Öner Yağcı ve Vedat Günyol'la beraber olduk. Çoğu kez sizden sözettik. Başaran ayaküstü Trabzon gezisini anlattı. Trabzon'dan çok güzel anılarla döndüğünü vurguladı. Ona "sevgili Bolulu'nun yazdığı 'Beş Günün Beyliği' gibi bir yazı da sizden bekliyoruz" dedim.

Mahmut Makal, Leman Evren'in cenaze töreninden söz etti. "Atılgan törende gözlerim seni aradı" dedi. Çok haklıydı. Onlara olan saygı borcumuzun ne denli büyük olduğunu sevgili Makal çok iyi biliyordu. Ama gözlüğü çıkardığımda gözümün halini görünce bana hak verdi.

6 kasımda, Bakırköy'den eşimle alışverişten dönüyorduk. Yüksek tansiyondan kendimi kaybederek asfaltın üstüne yığıldım. Bakırköy Devlet Hastanesi acil servise kaldırdılar. Tansiyonumu ölçtüler, 20'ydi.

Sevgili Özer, anlayacağın ölümün eşiğinden döndük. Makal ikinci gün "Bekir Semerci'yi al gel" dedi. Semerci'yi gönderdim, ama ben gidemedim. Oysa ne denli gitmek istiyordum. Yılbaşı akşamı Ankara'dan telefon edip sağlığımı sordu. Bolulu da geçmiş olsun dileklerini iletti.

Hastalığımın üçüncü akşamı 8 kasımda "yaşamını yoksul köylü çocuklarına adamış" dünya tatlısı saygıdeğer öğretmenim Leman Evren'in ölüm haberini oğlu Ergun'un sekreteri gece yirmi ikide iletti. Daha da yıkıldım. Sizin de aynı duygularla sarsıldığınızı çok iyi biliyorum. Telefon ettim, telgraf çektim. Ne acıdır ki, sağlığım elvermediği için cenaze törenine katılamadım. Saygıdeğer direktörüm Nazif Evren'e bir taziye mektubu yazdım. Verdiği yanıtta "çok vefalı Köy Enstitülü arkadaşlarımın, Kıyı, Öğretmen Dünyası, abc dergilerinin yöneticilerinin davranışları, senin duygulu, yazın, sanatına örnek gösterilebilecek mektubun, acılarıma merhem oldu. Yaşam direncimi tazeledi" diye belirtti.

Sayın direktörüm Nazif Evren "mektubunu önce masama, sonra yatağımın başucuna koydum. Tekrar tekrar okuyup güçleniyorum" diyor. Sevgili Bolulu da "yazdığın mektup ayrı bir sanat eseri örneği" diye belirtti. Tüm bu olumlu beğeni ve değerlendirmeleri tamamen size borçluyum. Çünkü mektuplarımdaki ışıltıyı ilk kez siz ve sevgili Fakir Baykurt keşfetmiştir. Kıyı'da yayımladığınız iki mek-

tuptan sonra, sanatçı dostların ilgisini çektim. Hatta Mahmut Makal, abc'ye yazdığı "Enver Atılgan'ın Mektupları" başlıklı yazısını, Kasım 1993'te yayımlanan DELİ MEMEDİN TÜRKÜSÜ kitabına da almış. Kitap fuarında buluştuğumuzda bana imzaladı. Ankara'ya dönüşünde de ÖTELERİN HAVASI adlı kitabını gönderdi. Sevgili dostumuz İsmail Gençtürk'ten de iki kitap geldi: Sevdamın Kızı ve Kara Kelepçe. Gençtürk, bildiğiniz gibi çok acılı günler yaşıyor. Kaç kez bir mektup yazmaya yeltendim, ama bir türlü yazamadım. 19 yaşında, daha baharını yaşayan, üniversitede okuyan bir oğulu kaybeden babayı nasıl teselli edebilirsiniz? Tümceler yitiyor, sözcükler uçuşuyor, kalem yürümüyor.

Sevgili can Özer, önümde Aşklar Yedeğinde Ömrümüzün adlı güzelim şiir kitabınız duruyor. Her gün açıp tadına doyum olmayan şiilerinizi okuyorum. Hepsi birbirinden güzel. Kitabın ikinci bölümünü oluşturan "Taceddin Bir İnsan", 1914'ten 1992'ye uzanan yılların, soluk almadan okunan ürperti ve heyecan dolu bir serüveni. Açlığın, koleranın kol gezdiği dönemde, ülkesini yangın yerine çeviren işgalcilerle, vatanın bağımsızlığı, ulusun özgürlüğü için savaşmış, kan gölünde boğulmadan sağ kalma mucizesi gerçekleştirmiş bir anıttır Taceddin.

Mustafa Kemal'in tasarladığı Cumhuriyetin kuruluşuna doğru gidilen yolda döşenmiş taşların izleri bakın nasıl yansıyor bu dizelerde: *aylar / güneşte kar topağıdır / 1919 yılındadır dünya / ve taceddin AHLAT'tan alınışının / ve cepheye götürülüşünün / 5. yılındadır / beş yıldır / nice şehirlerden / ve nice acılardan geçerek / 1919'a gelinmiştir...*

Şiir kitaplarının satmadığı, yayınevlerinin basımını bile yapmak istemedikleri bir dönemde Aşklar Yedeğinde Ömrümüzün adlı kitabınız tarihi bir görevi yerine getirmiş olmanın hazzını yaşatıyor şiirseverlere. 1993 Yunus Nadi Yayımlanmamış Şiir kitabı Ödülü'nü alması, ilk bakışta kitap hakkında bilgi vermeye yetiyor. Bu değerli ödül, edebiyatımızda şair ve yazar olarak saygın bir yeri olan sevgili Ahmet Özer'e, unutulmazlar safında saygın ve kalıcı bir yer kazandırdığı kesin. Yürekleri kinle mühürlenmiş Atatürk karşıtlarını da ilgilendirir diye yüreğimize seslenen hatırdan çıkmayacak dizelerden bir bölümünü daha sunmak istiyorum.

birdenbire parçalanır / sırça köşk / samsun / amasya / erzurum / sıvas / ankara / ilk meclis / ve kurtuluş savaşıdır cephelerde çınlayan / taceddin / eski takvimlere göre 310'ludur / yani terhis sınırına bir nefer / 25 yaşında / ve göreve devam emri bildirilir / kendinden küçüklerle kendine...

Ahmet Özer'in Aşklar Yedeğinde Ömrümüzün şiir kitabı sizi soluksuz kılar. Elinizden bırakamazsınız, değil bir şiiri atmak, bir dizeyi bile çıkarmanız olanaksızdır. Her şiirde, hatta her dizede yaşantınıza ortak parıltılar görürsünüz. Kimi yerde gençliğiniz, kimi yerde doğaya olan tutkunluğunuzu görürsünüz:

kar dallardan kalktı ışıdı tomurcuklar / bahar geldi sevgilim gömleği desenli günler / yeni bir sayfasını açıyorum hayatın / çocuk sesleri karışıyor ağıtlara / göğe kazılı yazılar siliniyor zamanla (mor bir günün ardından, s.7).

Ahmet Özer'in sözcükleri sıralamadaki, sözcüklerle ses anlaşmasını sağlamadaki yetkinliği şairliğinin özünü oluşturur. O, 1981'de yayımlanan AYRI BERABERLİKLER adlı kitabıyla Nevzat Üstün Şiir Başarı Ödülü'yle, 1982 Ömer Faruk Toprak Şiir Ödülü Mansiyonu'nu kazanmıştı. 1984'te GÜNLE DOKUNAN, 1987'de GECENİN KANAYAN YERİNDEN, 1990'da SÖYLE YÜZÜM TANIĞIMSIN adlı şiir kitapları yayımlanmıştı. Sanat çevrelerinde olumlu yankılar uyandıran şiirleriyle evrenselliğe uzanmıştı. Bu durum onun sesini yitirmeyecek şairlerden biri olduğunu da kanıtlamıştır. Şiirin Akşamında adlı şiirinden kimi dizeleri birlikte okuyalım:

Sesine kar sesi sinmiş bir kadın / sıcak bir akşamda yaslanıyor şiirine / sergey yesenin'in / dilini anlamıyorum / yüzü urallardan akan bir yıldız / yesenin çınlıyor ezgisiyle / şiir damlıyor aramıza...

Sevgili Özer'in yukarda belirttiğim ilk şiir kitabı olan "AYRI BERABERLİKLER"le ilgili bir anımı anlatmak istiyorum: 1983 yılıydı. Bakırköy Öğretmenler Derneği lokalinde oturuyordum. Elimde, Özer'in "Ayrı Beraberlikler" adlı şiir kitabı vardı. Okuyordum. Birden şair - yazar Mehmet Necati Öngay içeri girdi. Etrafına bir bakındı, çoğu öğretmen arkadaşlar oyun oynuyorlardı. O, oyundan hiç hoşlanmazdı. Doğruca masama geldi. "Atılgan ne okuyorsun" diye sordu. Ben de 'şair Ahmet Özer'in Ayrı Beraberlikler adlı şiir kitabını okuyorum' dedim. "Bakabilir miyim?" dedi. 'Tabi bakabilirsiniz Hocam' diyerek, kitabı uzattım. Aldı bir iki şiir okudu. Sonra bana dönerek, "bak Atılgan, bu şiirleri, gürültüde okursam hiçbir şey anlamam. Eve götürüp gece sessizliğinde okuyarak tadına varmak istiyorum" dedi. 'Dilediğiniz kadar sizde kalabilir' dedim. Daha sonra eve gitmek için ayrıldı.

Ertesi gün yine Dernek lokalinde aynı masada buluştuk. Kitap elindeydi. ilk sözü şu oldu: "Bu kitaptaki şiirler gibi güzel şiirleri kapsayan bir kitabı çoktandır okumamıştım. Şiirin tüm ögeleri; sözcüklerin sıralanışı, ses, ritm, imgeler, kilometre taşı gibi sağlam bir öz taşıyorlar. En yetkin bir şekilde şiirler yerli yerine oturtulmuş. Şiir edebiyatın en zor türüdür. O ancak usta şairlerde gerçek değerini bulur. İşte Ahmet Özer de hiç kuşkusuz ülkemizin gerçek şairlerinden biridir. Kitabın adı da çok güzel. Ayrı Beraberlikler adını düşünüp dururdum. Çin'den Maçin'e ayrı beraberliklerde yüzünü görmediğimiz nice güzel insanlarla, aynı düşünceyi ve dünya görüşünü paylaşırız. Onlarla ancak 'ayrı beraberlikler' gibi evrenseli kucaklayan kitaplarda buluşur, dost oluruz. Sevgili Ahmet Özer'i içtenlikle kutladığımı, başarı dileklerimi lütfen bildir. İstanbul'a geldiğinde kendisiyle yüzcek görüşmekten onur duyacağım" dedi. Öğretmen - şair Mehmet Necati Öngay gerçek bir Atatürkçüydü, Cumhuriyetçiydi. Ahmet Özer'le yüzcek görüşmeye ömrü vefa etmedi. Oysa Özer'in Yunus Nadi Ödülü'nü alan Aşklar Yedeğinde Ömrümüzün kitabını okumasını ne çok isterdim. Büyük şair Ceyhun Atuf Kansu'nun "Şiirimizi manzumeden kurtaran ozan" diye nitelendirdiği Mehmet Necati Öngay'ı bu anıyı anlatarak sevgili Kıyı okurlarıyla saygıyla anmak istedim.

Aşklar Yedeğinde Ömrümüzün, sesini yitirmeyecek bir yapıttır. Bu özgün yapıtı tüm şiirseverlere, edebiyata gönül verenlere içtenlikle önerirken, sevgili Ahmet Özer'i, tüm yüreğimle kutlar, başarılarının devamını dilerim. Hastalığım nedeniyle bu mektup oldukça gecikti. Durumumu bildiğin için beni bağışlayacağını umarım. Kitabınızı değerlendirmemi nasıl bulacağınızı bilemiyorum. Yunus Nadi Ödülü'nü almış bir şiir kitap hakkında görüş bildirmenin kolay olmadığı bir gerçek.

Her şey gönlünüzce olsun, kalın sağlıcakla. ●

ruhi su'nun oturduğu koltuk

● Kâzım Turan Ural

Ruhi Su, 1912 - 20 Eylül 1985

12 Eylül 1994 günü saat 21.00'de ATV'de Zülfü Livaneli'nin hazırlayıp sunduğu "Dünya Değişirken" programının 1. bölümünü izledik. Program içerisinde, birkaç saniyeyi kapsayan zaman diliminde, Ruhi Su görüntülendi. Yüzünü, parmaklarını, sazını gördük; sesini duyduk.

".....
.....
Ölmeden mezara
Koydular beni
Of gençliğim eyvah"

derken sanki birşeylerden yakınıyordu.

Bu görüntüden sonra kendisinden kısaca söz edildi. Gönlümüz, Ruhi Su ile ilgili doyurucu bir program yapılarak, her yönüyle halkımıza, gençliğimize tanıtılmasını istiyor.

Yanılmıyorsam 1977 yılıydı. Tam olarak anımsayamıyorum. Araştırmalarımdan da kesin sonuç alıp tarihi saptayamadım. Trabzon Halkevlerinin organizesi ile Ruhi Su Trabzon'a getirildi. Arkadaşlarla birlikte iki taksiyle onu havaalanında karşıladık. Gelen uçaktan, yolcular tek tek iniyordu. Epey zaman sonra arkadaşlardan biri, "İşte Ruhi Su çıkıyor" dedi. Uçağın merdivenlerinden inerken onu alkışladık, kendisine topluca el salladık. O da bizi, kara libas giydirilmiş elindeki sazıyla selamladı. Çıkışta bizimle tek tek görüştü. Kendisine "hoş geldiniz" dedik. Arkadaşların bir kısmı onunla birlikte önden, bir kısmı da benim arabamla peşlerinden Zeytinlik Mahallesi'nde bulunan Halkevleri binasına hareket ettik. Orada bir yorgunluk çayı içildi, kendisiyle kısa bir söyleşide bulunuldu.

Ruhi Su, aynı günün akşamı Sümer Sineması'nda bir konser verecek ve ertesi gün de dönecekti. Trabzon'a daha önce gelmiş miydi bilmiyorum. Ancak, Trabzon'u gezmek ve görmek istemişti. Organizasyonda bulunan arkadaşlar o şansı bana tanıdılar. Çok sevinmiştim. Kırık döküktü arabam, ama, onu incitmeden Trabzon'u dolaşmayı göze almıştım. Konuşurken; yumuşacık, kadife sesiyle, güzel Türkçesiyle 'ağzından bal akıyor'du sanki. Yavaş konuşuyor, sözcükler tane tane dökülüyordu dilinden. Folklorumuzdan ve folklorumuzun zenginliğinden, halk türkülerinden ve özellikle seferberlik türkülerimizden söz ediyordu. Arabanın ön koltuğundaydı. Arada sırada gözüne çarpan tarihsel binalarla ilgili sorularını yanıtlamaya çalışıyordum. Trabzon'u çok sevmişti.

O günün akşamı Sümer Sineması'nda verdiği ve Trabzon halkının kolay kolay unutamayacağı konserini izledik. Halkın yılların, yüzyılların ötesinden süzülüp gelen sorularını, sevinçlerini, üzüntülerini, kahramanlıklarını, özlemlerini içeren birbirinden güzel türkülerini gür sesinden dinledik. Duygulandık, üzüldük, sevindik, onurlandık, coşkulandık. Söylediği türkülerden biri vardı ki, sözleri de ezgisi de beni çok etkilemişti.

"Biri yer biri bakar
Kıyamet ondan kopar
Kıyamet dedikleri
Ha koptu ha kopacak
Yoksuldan halktan yana
Bir dünya kurulacak
....."

Bu güzel türküyü her dinlediğimde, Ruhi Su'yu ve Trabzon konserini anımsarım. Ardından yaşamının son yıllarını düşünürken de içim burkulur. O günden sonra, o kırık dökük arabamı satıncaya değin, ön koltukta yolculuk yaparken "nedir bu arabanın perişan hali" diye çıkışan arkadaşlara, "şu anda ne kadar şanslı olduğunu bilsen, hiç sesini çıkartmazsın" diye karşılık verirdim. Neden şanslı olduklarını merak eden arkadaşlara ise, "sen, Ruhi Su'nun oturduğu koltukta oturuyorsun" diyerek yanıt vermekten hep kıvanç duymuşumdur. ●

trabzon devlet tiyatrosu müdürü rüçhan gürel'le söyleşi

● Söyleşen: **Ahmet Özer**

– Sevgili Rüçhan Gürel, Trabzon Devlet Tiyatrosu Müdürlüğü'ne seçimle gelen ilk müdürsünüz. Öncelikle, yeni görevinizden dolayı kutluyorum. Bir sanatçı, bir yönetici olarak, okurlarımızın sizi yakından tanımaları için, kendi sözlerinizden özgeçmişinizi öğrenelim.

– Efendim, ben 1965 yılında İstanbul'da doğdum. İlk ve ortaöğrenimimi burada tamamladım. Lise sonrasında konservatuvara girdim. Müşfik Kenter, Zeliha Berksoy, Haluk Kurtoğlu, Semra Karlıbel, Cihan Önal, Oğuz Aral, hocalarımız oldular. Ardından Mimar Sinan Üniversitesi, Devlet Güzel Sanatlar Fakültesi Tiyatro Bölümü'ne girdim. Orayı bitirdim. Gördüğünüz gibi, şimdilerde Trabzon'da görev yapıyorum.

– Trabzon Devlet Tiyatrosu'nda göreve başlayıncaya değin, tiyatro alanında neler yaşadınız, oynadığınız oyunlar, görev yaptığınız topluluklar oldu mu?

– Devlet Tiyatrosu'nda, özel tiyatrolarda görev aldım. Türkiye'nin ilk müzikali olarak değerlendirilen CARMEN'de güzel bir rolüm vardı. Şan Tiyatrosu'nda Mutluluk Sirki adlı çocuk oyununda, Şehir Tiyatrosu'nda üç oyunda oynadım. Keşanlı Ali Destanı'nda Müsahipzade Celal'in Kafes Arkasında adlı oyununda, Balon adlı çocuk oyununda görev aldım. Şehir Tiyatrosu'nda stajyerlik hakkını elde ettim. Trabzon'a gelmek istedim. Sınıf arkadaşlarım, genç arkadaşlarımın çoğu burda görevliydi. Çok iyi işler yapabileceğimizi düşündüm. Devlet Tiyatrolarının açtığı sınavı kazandım, 6 yıl önce de buraya geldim.

– Trabzon Devlet Tiyatrosu, sizler buraya geldiğinizde hangi düzeydeydi? Kuruluş aşamasında neler gerçekleştirilmişti? Sizlerle birlikte bugün varılan düzey konusunda neler söylemek istersiniz?

– Başlangıçta, tiyatronun açılma aşamasında türlü zorlukların yenildiği bir gerçek. Trabzon halkının, sanat adamlarının büyük desteğiyle karşılaşıldı. Ben, tiyatro açıldıktan iki yıl sonra buraya geldim. O zamanki müdür Erhan Gökgücü'nün tiyatronun her şeyinde harcı vardır. Sahnemiz aşağı - yukarı Türkiye çapında kayda değer bir sahne oldu. Sırasıyla, Erhan Gökgücü, Serhat Nalbatoğlu, Murat Atak, Mesut Turan müdür oldular. Hepsi de tiyatro için çok şeyler yaptılar. Bayrağı bana teslim ettiler. Bu teslim şekli bütün personelin katıldığı, demokratik bir seçimle sonuçlandı. Bu benim için gurur verici oldu.

– Sevgili Gürel, konumunuzu yansıtan bir soru sormak istiyorum: Sanatçı - yönetici ilişkisini nasıl değerlendiriyorsunuz? Sizin için bu zor olmuyor mu?

– Sanatçı bir insanın yöneticilik yapması çok kolay değil. Zamanınızı ve enerjinizi bölüyorsunuz. O nedenle de az uyumak, çok çalışmak durumundasınız. Sanatçının yöneticilik yapmasına da çok sıcak bakmıyorum. Ancak birtakım koşullar insanı bu noktaya getirebiliyor. Bunun yanında tiyatronun özel durumu da var. Genel sanat yönetmenlerinin tiyatrocular dışından olması çok zor. Dışardan bir yöneticiyi buraya getirseniz de sağlıklı bir şekilde yürüyemeyeceği kesin. Genel sanat yönetmeninin mutlaka sanatçı olması gerekiyor.

– Trabzon Devlet Tiyatrosu'nun seyircisi kimlerdir? Kimler geliyor tiyatroya? Sokağın bunca gürültüsü, tv kanallarının bunca çokluğu, yoğun bir koşuşturmanın varlığı söz konusuyken, bu güzelim sanatın izleyicileri kimler oluyor?

– İzleyici kitlesini, üniversite öğrencileri oluşturuyor diyebilirim. Öğretmenler, öğrenciler...

Ailelerdende gelenler var. Hatta Giresun'dan, Ordu'dan otobüs tutup gelenler var. Trabzon'da bir tiyatro olmasının sevinci onları buraya getiriyor. Trabzon'da tiyatroya gelmeyenler, bizi daha çok ilgilendiriyor. Gelenler tiyatroyu, ekmek, su, hava kadar önemli görüyorlar. Bunun yanında 8 yıldır burda bir tiyatro olduğu halde yerini bilmeyenler de var. Onlara da bunu anlatmak gerekiyor. Bilet satış gişelerimiz var. İki tane büyük, 4 tane küçük panomuz var, kiraladığımız. Afişlerimiz var. Radyo ve tv'lerle ilişkilerimiz var. Geçmiş yıllara oranla daha çok haberimiz çıkmış oluyor.

Rüçhan Gürel (solda), Ahmet Özer'le.

– Bundan kısa bir süre önce, yayımına katkıda bulunduğumuz Kıyı dergisine bir mektup geldi. Mektupta, Trabzon Devlet Tiyatrosu'nun bunca yıldır oynanan oyunlarına basında, özellikle de Kıyı'da gerekli yerin verilmediği belirtiliyor ve bir soru soruluyor. Bu soruda, acaba diyor yeterli ilişkilerin kurulamayışında basın mı, Devlet Tiyatrosu mu kendine düşeni yapmıyor? Dilerseniz, bu okuyucumuzun sorusunu bizleri de işin içine katarak değerlendirin. Gerçekten 8 yıldır ortaya konulan emeğin yeterli şekilde değerlendirilmediği bir gerçek. Bunu neye bağlıyorsunuz?

– Devlet Tiyatrosu'nun aldığı en büyük eleştiri, halka inemediği yolundadır. Bunun nedeni, burda görev yapan sanatçıların, İstanbul, Ankara gibi kentlerden gelip burada bir yalnızlığa düşmeleriyle açıklanabilir. Kadrosunun çok fazla olmaması nedeniyle, oyunculara gittikçe yükselen bir çalışma temposu var. Nerdeyse herkes, her oyunda oynamak durumunda. Bu nedenle de halk arasında bulunmamız çok zor. Basınla, sanat adamlarıyla iletişim kurmayı engelleyen bir faktör bu. Bu yıl ilk kez sağlıklı bir basın - yayın büromuz oluşturuldu. Bunun sağlıklı sonuçlarını alıyoruz. Oyun sonrasında halkın görüşlerini de almak isteriz. Çalışma temposu ve çalışma saatlerinin fazlalığı ortada. Bu durum diyaloğu ikinci plana itmektedir. Bu yıldan başlayarak bunu kırmaya kararlıyız. Teknik eleman hariç 60 kişiyiz. Keşanlı Ali Destanı, Trabzon'un öz kaynaklarıyla yapıldı. Şan Bölümü, Beden Eğitimi Bölümü öğencileri görev aldılar. Tugaydan üç nefesli çalgı orkestraya katıldı. 41 kişi sahnenin üstünde görev yaptı. Tiyatrocunun amacı, sahnenin üstüne çıkıp, işini bitirip, çekip gitmek değildir. Bu 41 kişiyle -daha perdelerimizi açmadan- tiyatronun birinci işlevi ve amacının, insanları bir araya getirip, birleştirici, bütünleştirici özelliği olduğunu, yerel tiyatrolarda bulunması gereken özkaynakları kullanma ve halka yayılmanın ge-

rekliliğini gerçekleştirmek inancındayız. Tiyatrocunun görevinin bittiği yerde basın adamının görevinin başladığını, yapılan işin boyutunun çok yönlü değerlendirilmesi gerektiğine inanıyorum. Karşılıklı bu görevler, yaptıklarımızı daha iyi tanıtmada önemli işlevler taşıyacaktır. En büyük eksiklik, hiçbir gazetenin sanat muhabirinin olmayışı. Yönetici olup bu konuda araştırma yapınca gördüğüm duruma şaşırdım. Spordan sorumlu muhabirlerin varlığı söz konusu. Oysa sanat muhabirleri de gerekli. Basın bizim çalışmalarımızı izlemek için teklif bekliyor sanırım. Onlara yeterli kolaylığı sağlamayı bir görev biliyorum. Bunun ardından, bizlerin çalışmalarının basında daha çok yer alacağına inanıyorum.

– Repertuarınızı nasıl oluşturuyorsunuz? Bir sezon başlarken, 7 - 8 oyun adı öne çıkıyor. Kimileri yerli oyunlar, kimileri yabancı yazarların ürünleri... Bu liste nasıl oluşuyor? Buna nasıl karar veriyorsunuz?

– Bu yıl yeni bir uygulama başlatıldı. Sezon kapandıktan sonra, sanatçılardan gelen öneriler doğrultusunda repertuar oluşturuluyor. Geçen yıl repertuarı oluşturmak için süremiz çok kısaydı. 7 - 8 arkadaşımızın katılımıyla tekstleri hazırladık. 7 oyunumuzun da adı burada belirlendi. Bu işi kalıcı bir duruma getirmek için sezon başında bir repertuar kurulu seçimi yapıldı. Bu kurula iki arkadaşımız seçildi.

– Her yıl bir çocuk oyunu sahnelemek gibi bir ilkeniz var sanırım. Bu durum, küçük izleyicileriniz için çok önemli. Bu konuda geleceğe yönelik ne gibi çalışmalarınız var?

– Yaşasın Gökkuşağı adlı bir oyunumuz var. Ancak, geçen yıldan kalan çocuk oyunumuz da sürecek. Zaman Fırfırıyla Yolculuk adlı oyunumuzu da önümüzdeki aylarda devreye sokmak istiyoruz. Bu arada çocuk tiyatrosu birimimizi de oluşturduk. Sorumluluğunu Engin Özsayın adlı arkadaşımıza verdik. Çocuk oyunları basit gibi görünür büyüklere. Aslında diğer oyunlardan daha zordur. Bizim için çok önemli bu iş için, çok az yetişmiş eleman var. Çocuk tiyatrosu için bir kurs açma olanağımız yok. Kadromuz ve zamanımız sınırlı, yerimiz yok. Bu konuda şubattan sonra gelişmeler olabilir. Ne olursa olsun, bu işi, burda köklü olarak yerleştirmek istiyoruz.

– Siz seçimle yönetime gelen bir müdürsünüz. Bu durumu nasıl değerlendiriyorsunuz? Bu uygulamaya neden gereksinim duyuldu, işleyiş biçimi konusunda neler söylersiniz?

– Şimdi doğaldır ki sanatçılar, tiyatro, toplumun üst düzey kesimlerinden birini oluşturuyor. Bu açıdan Devlet Tiyatroları'nın örnek oluşturması gerekiyordu. Bu, misyonu açısından da önemli. Tüm personelin katılımıyla seçimle iş başına gelmek, demokratik bir durum. Çıkan sonucun demokratikliği diğer kurumlara da örnek olmalı bence. İnsanın kendi seçtiği insanla çalışması çok farklı. Seçim, seçene seçtiğini değiştirme gücünü de veriyor.

– Genelde sanatçıyı, özelde tiyatro sanatçısını nasıl değerlendiriyorsunuz? Bir sanatçının yaşamı, sanatı, ürettikleri konusunda kendi yaşamınızdan örnekleme yaparak neler söylersiniz? Bir de en sevdiğiniz rolünüz hakkında bilgi verir misiniz?

– Yaşamımız sahne üstünde geçiyor diyebiliriz. Provalar, oyunlar... Bunun dışında kendimize çok fazla zaman kaldığını söyleyemem.Gerçek sanatçının görevi sahnede bitmiyor. Topluma karşı olan sorumlulukları ve üstlenmesi gereken misyonu var. Sahne üstünde olmak gerçekten güzel bir duygu. Beğenilmek, izleyiciye bir şeyler verebilmek, bunu alkış olarak alabilmek, gerçekten güzel, Yorgunluk o anda uçup gidiyor. Bu mesleği yapmaktan çok mutluyum. En sevdiğim rol, kuşkusuz Ezop oyununda oynadığım roldür. Bu rolle tanındım diyebilirim. Ezop, özgürlüğü arayan bir insandı. Bu tema oyunu izleyenleri de etkilemiş olabilir.

– Kimi sanatçılar, "sahnede ölmek isterim" derler. Bu duyguyu nasıl değerlendiriyorsunuz?

– Bu sahneye olan aşkın bir anlatımıdır.Evlerinde geçirdikleri zamandan çoğunu sahnede geçirirler. Hatta tiyatrodaki arkadaşlarımızı evdekilerden daha çok görürüz. Sahnenin insana güven veren bir yer olmasının da bunda ağır bastığını söyleyebilirim. Tiyatroda insan kendini yeniden keşfediyor diyebilirim. Sahnede yaşadığınızın izleyici tarafından algılandığını görmek kadar büyük bir zevk az olsa gerekir.

– Özel tiyatroların durumu konusunda neler söylemek istersiniz?

– En büyük sorun, maddi sorundur. Devletten aldıkları yardım kuşkusuz yeterli değil. Batıdaki gibi, tiyatro bir sektör değil.İş adamları tiyatroya yatırım yapmıyorlar. Bu bilinç bizde gelişmemiş. Özel tiyatroların oyunları halk tarafından yeterli ilgi görürse yaşarlar. Yoksa durum ortada.

– Devlet Tiyatroları müdürlüğüne başlamanızdan sonra geliştirmeye çalıştığınız projelerinizin olduğunu biliyorum. Bu konuda okurlarımıza neler söylemek istersiniz?

– İlk amacımız tiyatroyu bir gereksinim durumuna getirmektir. Bunun yanında izleyicilerimiz gelsin gişelerimizden bilet alsın istiyoruz. KTÜ'de yerleşik bir sahnemizin olması da önemli. Batı müziği çalgılarından oluşan, 13 kişilik bir orkestranın varlığında birtakım olmuşsa bundan kıvanç duyarım. Bu arada dekor, kostüm depolarımız oluştu. Atölyelerimizi açmamız söz konusu. Çocuk tiyatrosu birimimizi oluşturduk. Fuayede kitap satış reyonumuz oldu. 'Sanata evet' kampanyasını gazete toplayarak sürdürdük. Sanata evet demenin, sanatçıya evet demek anlamına geldiğini vurgulamayla çalıştık. Trabzon'un sanat üreten insanlarına ulaşmak istiyoruz. Buna çalışma saatlerimizin uygun olmayışı engel oluyor. Bu arada hepimize yetecek bir yerin olmasını önemsiyoruz. Yaptıklarımızı öncelikle anlayacak insanlarla birlikte olmak çok önemli. Bu hepimiz için de gereklidir sanırım.

– Söyleşimizi hiç kuşkusuz, birlikte çalıştığınız arkadaşlarınız adına da gerçekleştiriyorsunuz. Sizinle birlikte bu birimde görev yapan sanatçı arkadaşlarınızı, çalışmalarınızın boyutunu da düşünerek nasıl değerlendiriyorsunuz?

– Arkadaşlarımız, gerçekten sınırlı kadromuza karşın çok özverili şekilde çalışıyorlar.

Çalışma tempomuz, normal çalışan insanınkinden çok daha yorucu. Elbirliğiyle tiyatromuzu daha verimli, daha ses getiren bir düzeye ulaştırmaya çalışıyoruz. Bu söyleşi nedeniyle hepsine ayrı ayrı teşekkür etmek isterim.

– Sevgili Rüçhan Gürel, seçimle göreve başlayan ilk yönetici olmanızdan dolayı kutluyor, yeni çalışma döneminizde başarılar, esenlikler diliyorum.

– Ben teşekkür ederim, sağolun. ●

bir gün

Betül Tarıman

yüreğinin pembe şapkalı ufkunda
çözülünce hüznü mavi gömlekli çiçeklerin
düşlerimin gelin kızı olur
yaseminlerin suda süzülüşleri

durmadan döner bozkırımda
mevsimini unutmuş bir kumpanya
puslu bir eylül sofrasının
anma töreni sabahlarında

ayrılıklarda sınanır
hazlar ve acılar
üşürken saçların
rüzgâr giysili
bir gülücüğün boş salonlarında
sokul ellerimin sayrı sularına
sokul alnımın sıcak duvarına

soluk çığlığıma

atardamar

HALK KÜLTÜRÜ TUTKUNU NASREDDİN HOCA UZMANI BİR ARAŞTIRMACI: DR. MUSTAFA DUMAN

Mustafa Duman'ın 1960 yılında 14 yaşındayken yayımladığı şiir kitabı.

Mustafa Duman, i. Ü. Tıp Fakültesi öğrenci temsilcisi olarak 14 Mart 1970'te Tıp Bayramı'nda konuşurken.

Mustafa Duman, ilkokul öğretmeninden dinlediği türkülerle, halk kültürüne gönül düşürmüş bir araştırmacı.

Özellikle doğup büyüdüğü yörelerin halk kültürü verimlerini bir bilim adamı özeniyle ele alıp inceliyor. Bugüne değin sayısız ürüne imza atmış. Unutulup yitmek üzere olan bu kültür verimlerine yeniden can vermiş. Çalışmalarında Karadeniz Halk Kültürü ağırlık taşıyor.

Mustafa Duman, Nasreddin Hoca üzerine ayrıntılı araştırmalarıyla da tanınıyor.

Kıyı, 'atardamar'ında Mustafa Duman'ı konuk etmekten kıvanç duyuyor.

Kıyı

halk kültürü tutkunu nasreddin hoca uzmanı bir araştırmacı: dr. mustafa duman

● **Ali Mustafa**

tek yapraklı destanlardan araştırmacılığa giden yol

Dustafa Duman, 15 Şubat 1946'da Trabzon'un Maçka ilçesine bağlı Zanha (Çeşmeler) Köyü'nde doğdu. 1952 - 1953 ders yılında köyünde yeni açılan ilkokula başladı. Daha önceleri gezici başöğretmenlik yapan **Hayri Duman**, ilk öğretmeni olur. İkinci sınıfa başladığında, Köy Enstitülü **Ahmet Uzun (Melikoğlu)**, onun küçücük dünyasında yeni pencereler açar. **Ahmet Öğretmen**, çoğu Köy Enstitülü öğretmen gibi on parmağında on marifet olan bir eğitimcidir. Keman ve kemençe çalıyor; bütün halkoyunlarını oynuyor, türküler söylüyordu. **Ahmet Öğretmen** aldığı gazete ve dergileri serbest okuma saatlerinde öğrencilerine dağıtırmış. **Mustafa Duman**, o yılları şimdilerde çok iyi anımsıyor. Okuma alışkanlığını edinmesinde **Ahmet Öğretmen**'in çok katkıları olduğunu söylüyor. Halk kültürüne ilgi duymasında **Ahmet Öğretmen**'in söylediği türkülerin etkisinin olduğunu da anmadan geçemiyor.

Mustafa Duman, 1957 - 1958 yılında Maçka Ortaokulu'na başlar. Türkçe öğretmeni **Erdoğan Karakullukçu** okul kütüphanesinin düzenlenme görevini ona verir. O günlerde, Milli Eğitim Bakanlığı'nın yayımladığı klasiklerle, Halkevi kitaplarıyla tanışır. Kitap tutkusu başlamıştır. Özellikle Bilâl Aziz Yanıkoğlu'nun **"Trabzon ve Havalisinden Derlenmiş Folklor Malzemesi"** adlı kitabını hiç unutmuyor.

O yıllarda **Maçka**'nın tek kitap - gazete ve dergi bayii, fotoğrafçı **İbrahim Muratoğlu** ile tanışır. Dünyası genişlemeye başlamıştır. Orada birçok kitap ve dergi ile karşılaşır.

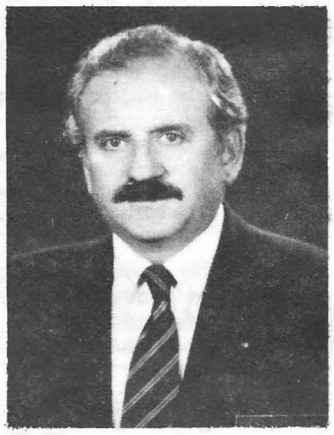

Çarşamba günleri kurulan Maçka pazarından tezgahlarda sergilenen halk hikayelerine ve halk şairlerinin şiirlerini içeren kitaplara ilgi duyar. Ali Gürbüz'ün, Aşık Hasan'ın kitapları, özellikle unutamadığı kitaplardır. Pazara gelip tek yaprak destanlarını okuyarak satan halk şairlerine ise uzaktır o yıllarda. Maçka Ortaokulu'nda da o tür halk kitapları ilgi görmüyordu. Bu nedenle biriktirdiği bütün halk kültürü kitaplarını kaldırıp atar. Oysa sonraki yıllarda halk kültürüne gönül düşürünce, İstanbul'daki sahaflardan o kitapları alabilmek için hatırı sayılır paralar ödeyecektir.

Şiire gönül düşürmüştür ortaokul yıllarında. 27 Mayıs Devrimi'nin yaşandığı günlerdir. 1960 yazında 27 Mayıs'ın coşkusuyla **"Gençliğin Sesi ve İnkılâp"** adlı şiir kitapçığını yazar ve Trabzon Matbaası'nda bastırır.

Ortaokul son sınıftayken bastırdığı bu ilk şiir kitapçığı **Mustafa Duman** için uzun bir kültür yürüyüşünün ilk adımlarını oluşturur. Parasız yatılı sınavlarını kazanarak **Trabzon Lisesi**'nin orta bölümüne kaydını yaptıran **Mustafa Duman**, burada çok değişik bir eğitim ve kültür ortamına ilk adımlarını atar.

***

13. Tüyap Kitap Fuarı'nda, **İ. Gündağ Kayaoğlu**'nun kitap standında **Dr. Mustafa Duman** ile **Kıyı**'ya hazırlayacağımız bu 'atardamar' için söyleşiye başlarken, ondan çocukluk yıllarına ilişkin ayrıntıları anlatmasını istemiştim. Bir çırpıda o yılları anlatmıştı. Bugün, halk kültürü alanında yetkin araştırmacılardan biri olarak kabul edilen **Dr. Mustafa Duman**'la 'atardamar' yolculuğumuzu 1960'lı yılları eksen alarak sürdürüyoruz.

1960'larda bir kültür kenti: trabzon

– Sizin kişiliğinizi oluşturan kültür bağları, ilk gençlik yıllarınıza değin uzanıyor. O yıllarda Trabzon'da kültür ortamı nasıldı?

İsmet Zeki Eyuboğlu ve kemençeci Bahattin Çamurali ile (1989). (Foto: İ. Gündağ Kayaoğlu).

Mustafa Duman, Trabzon Halkevi'nin 2 Mart 1964 tarihinde düzenlediği sanat gecesinde gazeteci Attila Aşut'la.

– Trabzon'da, kendimi, gelişmiş bir kültür ortamı içinde buldum. **Varlık**, **Türk Dili**, **Değişim** gibi dergileri izliyorduk. Anadolu'da yayımlanan **Çağrı** ve **Filiz** gibi dergiler de vardı. Özellikle 1961 Anayasası'nın getirdiği özgürlük ortamında bütün Türkiye'de kültür ve sanat hareketlerinde gözle görülen bir canlılık vardı. Trabzon'da da Türk Devrim Ocakları'nın Trabzon Devrim Ocağı adlı şubesi vardı ve başkanlığını o tarihte vali yardımcısı olan **Reşit Yalın** yapıyordu. Genel Sekreter **Atilla Aşut**, Sayman **Necmi Duman**'dı. Trabzon Halkevi'nin başkanı da **Sedat Sonat** idi. Ayrıca Trabzon'daki kültür etkinliklerine katılan **Trabzon Liselerinden Yetişenler Cemiyeti** vardı. Uzun Sokak'taki Akademi Kitabevi Trabzonlu sanatçıların toplandığı bir yerdi. Sahibi **Adnan Topsakal** da öyküler yazıyordu. Orada Necmi Ağabey'in aracılığı ile **Ahmet Selim Teymur**, **Ziyad Nemli** ve **Subutay Karahasanoğlu** ile tanıştım. Daha sonra Öğretmen Okulu öğretmenlerinden edebiyat öğretmeni - yazar **Rasim Şimşek** ile tanıştım. **Attila Aşut**'u Trabzon Lisesi'nden tanıyordum. **Hizmet Gazetesi**'nde de çalışıyordu. Onunla ilk konuşmamız bu gazetenin Uzun Sokak, Hizmet Pasajı'ndaki bürosunda olmuştu. Daha sonra **Hakimiyet Gazetesi**'nin Genel Yayın Yönetmenliğini yaptı. 1962 yılında Hakimiyet gazetesi ile,Türk Dil Kurumu ödülünü (Gazete Dili Ödülünü) almıştı. Daha sonra **Sömürücülüğe Karşı SAVAŞ** adlı bir gazete çakardı. Attila Aşut, beni yazmaya teşvik etti ve **Hizmet**, **Hakimiyet** ve **Savaş** gazetelerinde yazılarımı yayımladı. Sonradan Trabzon'dan ayrıldı. Attila Aşut'un ayrılması ile Trabzon basını bana göre çok şey kaybetmişti. **Gündoğdu Sanımer**'le **Attila Aşut**'un **Hakimiyet Gazetesi**'nin matbaasında, üst kattaki küçük odasında, 1962 yılında tanışmıştım.

Yukarıda adını verdiğim dernek ve kuruluşlar zaman zaman sanat ve edebiyat toplantıları düzenliyorlardı. 1962 yılında, sahipliğini **Ziyad Nemli**'nin, sorumlu yönetmenliğini **Necmi Duman**'ın üstlendiği **Kıyı** dergisi, **Ahmet Selim Teymur**'un çabaları ile yayın yaşamına atıldı. **Kıyı** dergisi benim yaşamımda da önemli bir yere sahiptir. **Kıyı**'nın Şubat 1962 tarihinde yayımlanan 5. sayısında beni tanıtan kısa bir yazı ile bir şiirim yayımlanmıştı.

Trabzon Lisesi'nde edebiyat öğretmenlerinin kentteki sanat ve edebiyat olaylarına yaklaşımları pek sıcak değildi. Yalnızca **İsmet Savaşkan**, dergilerde öyküler yazıyor, o tarihlerde Trabzon'da kurulan **Amatör Tiyatro Kulübü**'nde sahneye konan **"Duvarların Ötesi"**, **"Zafer Madalyası"** gibi oyunlarda rol alıyordu. Resim öğretmenimiz **Zühtü Ellezoğlu** da bu oyunlarda rol almıştı. O zamanki **Sümer Sineması**'nın arkasındaki küçük salonda sahneye konan bu ilk oyunlar çok başarı kazanmıştı. Komşu illerde de bu oyunlar sahnelendi.

Trabzon'da zaman zaman açılan sergilerin en ilginci **Ahmet Selim Teymur**'un Yazı ve Cilt sergisi idi. **Akademi Kitabevi**'nde açılan bu sergide **Teymur**'un eski yazı hatlara benzeterek yazdığı yeni yazı hatlar ve çok güzel kitap ciltleri, cilt kapakları sergilendi. Trabzonlu fotoğraf sanatçılarının fotoğraflarının sergilendiği fotoğraf sergileri de çok ilgi çekiyordu.

ismet zeki eyuboğlu'nun öğrencisi olmak

– Halk kültürü tutkunuz nasıl başladı ve gelişti?

– 1956 - 57 ders yılında **Maçka Ortaokulu**'nda Türkçe dersleri veren **İsmet Zeki Eyuboğlu** öğrencilerine türkü, bilmece, atasözü derletirdi. Ben henüz ilkokulda idim fakat bu halk kültürü ürünlerinin değerli şeyler olduklarını, çok bilgili bir insan olduğu çevrede söylenen **İsmet Zeki Eyuboğlu** tarafından derlendikleri için, anlamıştım. Çevremdeki kişilerden derlediğim türküleri defterlere yazıyordum. Bunların bir kısmını sonradan yayımladım. Bir çoğunu derlediğim kişiler artık hayatta değildir. **Trabzon Lisesi**'nde de **Selim Kurnaz** bize derleme ödevleri verirdi. Zamanla halk edebiyatına, özellikle halk şiirine ilgim arttı. Bu edebiyatın daha iyi anlaşılır olması bunda bir rol oynadı diyebilirim. Daha sonraları ses alma aygıtı ile daha metodlu derlemeler yaptım. Özellikle Trabzon yöresi türkülerini içeren hatırı sayılır bir band arşivim vardır. Bu arşivin bir bölümünün listesi **Süleyman Şenel** tarafından **Trabzon Halk Musikisine Giriş** adlı kitapta yayımlanmıştır. Yerli ve yabancı araştırmacıların da yararlandığı bu arşivdeki bazı türküler **Süleyman Şenel** tarafından notaya alınmıştır. Bu notaların bir bölümü yayımlanmıştır.

hurdacılardan toplanan halk kültürü verimleri

– Halk kültürü kaynaklarına nasıl ulaşıyorsunuz?

– 1982 yılında, Almanya'dan döndükten sonra İstanbul'a yerleştim. İç hastalıkları uzmanı olarak serbest hekimlik yapmaya başladım. Halk kültürü konularındaki çalışmalarıma daha çok zaman ayırabiliyordum.

Bu arada sahafları dolaşarak elimde bulunmayan kay-

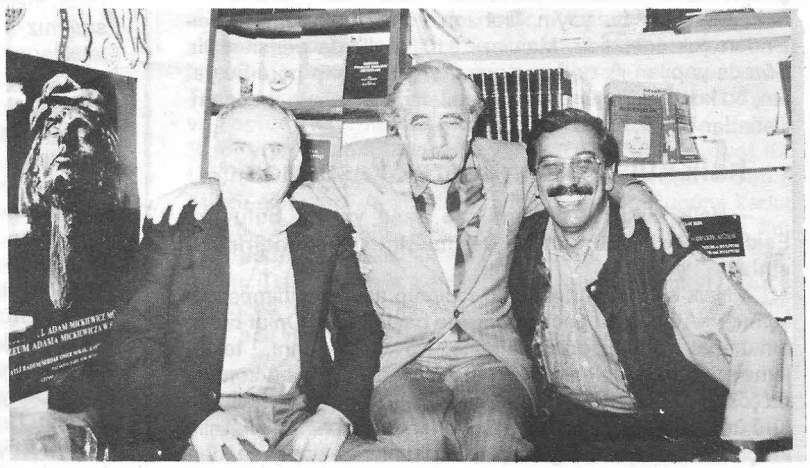

İsmet Zeki Eyuboğlu ve İ. Gündağ kayaoğlu ile, 1992.

nakları edinmeye başladım. **Sahaf Sami Önal, Anadolu Sanat Yayınları** sahibi ve araştırmacı - yazar hemşehrim **İ. Gündağ Kayaoğlu, Halk Kültürü Dergisi** sahibi **M. Sabri Koz** ve kitap meraklısı **Ziya Başak** ile tanıştım. Daha sonra **Mehmet Ergün, Lütfi Seymen, İsmail Akçay, Muhittin Eren, Murat Çulcu** gibi sahaflarla tanıştım. Bunlardan ve diğer adını saymadığım sahaflardan temin ettiğim kaynaklarla ve İstanbul'da yapılan müzayedelerden aldığım kitaplarla kütüphanemi halk kültürü konusunda zenginleştirdim. **Nasreddin Hoca** kütüphanem ise şu anda Türkiye'de ve dünyada eşine az rastlanır bir düzeydedir. Trabzon'da **Kıyı** dergisini yeniden, dördüncü **Kıyı** olarak çıkaran ve 100. sayısını geride bırakan arkadaşım şair **Ahmet Özer,** kitap dostu ağabeyimiz **Arslan Pulathaneli**, kaynak temininde her zaman yardımcı oldular. Bu konuda **İ. Gündağ Kayaoğlu** ve **Erman Aslanoğlu**'nun yardımlarını da özellikle anmak isterim.

Halk kültürü kaynaklarının temini konusunda bazı mutlu rastlantılar da oldu. Bunlardan birini anlatmak isterim. Bir gün sahaf **Sami Önal** bana incelemem için bir kaç dosya verdi. Dosyalarda **Hamamizade İhsan**'ın kendi el yazısı ile eski ve yeni yazı belgeler ve daktilo edilmiş metin halinde "Trabzon Manileri" vardı. **Hamamizade İhsan**'ın yayımlanmamış eserleri listesinde bu derlemenin adı geçiyordu. Fakat o güne kadar bilinmiyordu. Bu derleme metnini görünce çok sevindim. Peki bu belgeler nasıl **Sami Bey**'in eline gelmişti? Bunun da ilginç bir öyküsü vardı. Arkadaşım **Doç. Dr. Zeki Sönmez, Prof. Haydar Kazgan**'ın mahallede eski kitap - gazete toplayan arabacıya topladıklarını önce kendisine gösterirse bir şey alsın almasın kendisine belirli bir para ödeyeceğini söyler. Arabacı da her seferinde topladıklarını **Haydar Bey'e** gösterirdi. İşte birgün gösterilen kağıtlar arasından **Hamamizade İhsan**'ın dosyaları da çıkmıştı. **Haydar Bey** bu dosyaları **Zeki Sönmez'e** verdi o da değerlendirmek üzere **Sami Önal**'a verdi. İşte gördüğüm dosyalar bunlardı. **"Trabzon Manileri"**nin bir fotokopisini almak istiyordum, fakat bunu **Sami Bey**'e söyleyemedim. Çekindim. Çünkü sahafların hiç istemedikleri bir şey varsa; o da ellerindeki kitap ve belgelerin fotokopilerini vermektir. Öyle ya, belge o zaman değerini kaybediyor. Fakat fotokopiyi elde etmeyi kafama koymuş tum. **Sami Bey'le** daha eski tanışıklığı ve hukuku olan **Gündağ Kayaoğlu**'na durumu anlattım. **Gündağ Bey** de **Sami Bey**'den **"Trabzon Manileri"**nin fotokopisini alarak bana verdi. Bu manileri 1920'li yıllarda Trabzon yöresinde türkü derlemeleri yapan Finli araştırmacı **Martti Räsänen** ve **Bilâl Aziz Yanıkoğlu**'nun yayınladıkları metinlerle karşılaştırarak karşılaştırmalı metin olarak yayımladım. Araştırmacıların henüz farketmedikleri bu yayın Trabzon yöresi halk kültürü açısından çok önemlidir. Maniler 1910'lu yıllarda derlenmiştir. Yörede yapılan ilk derlemelerden sayılır. Bana göre bu yayın, bu konuda bugüne kadar yapılan çalışmaların en önemlilerinden biridir.

Trabzon'da Ömer Kayaoğlu'na Saygı gecesinde. 24 Ekim 1991. Ahmet Özer, Dr. Mustafa Duman ve Doç. Dr. Haşim Karpuz.

halk kültürü dönüşerek yaşayacak

– Halk kültürü, günümüzde nasıl yaşam buluyor? Eski ve yeni halk kültürü verimlerini değerlendirir misiniz?

– Halk kültürü varlıklarının toplanıp arşivlendirilmesi çalışmaları Avrupa'da geçen yüzyılda başlamıştır. Onlar bütün türkülerini, atasözlerini, efsane ve masallarını, tekerlemelerini, bilmecelerini derleyip arşivlediler. Biz bu konuda da çok geç kaldık. Geçen zaman, özelliği olan bir çok halk kültürü ürününü değiştirdi, yoketti. Derlemeler genellikle iletişim araçlarının ulaşamadığı kapalı toplumlarda yapılırsa derlenen malzeme daha değerli ve özgün olur. Bu, Avrupa'da çoktan yapıldı ve tamamlandı. Bizde ise geç kalındığı için özgün halk kültürü malzemesi ya kayboldu ya da radyo, televizyon gibi iletişim araçlarının etkisiyle değişikliğe uğradı. Şöyle ki; Maçka'nın köylerinde masal derlemeye gittiğim zaman radyodan dinlediği masalı bana anlatan kişiler oldu. Artık, özgün masal kaybolmuştu. Durumun böyle olması yeni halk kültürü varlıklarının olmaması anlamına gelmez. Nasıl ki bir zamanlar "Halk şiirimiz Veysel'le bitmiştir. Artık halk şairi yetişmez" diyenlerin düşüncelerinin aksine Veysel'den sonra da halk şairleri yetişiyor, "Aşıklar şölenleri" düzenleniyorsa, kaybolan halk kültürü ürünlerinin yerine zamana uygun olarak yenileri geliyor. Türkülerde Yemen değil, Kıbrıs yer alıyor. Ağıtlarda Sarıkamış harbi değil, Çatak faciası yer alıyor. Bugünün bazı halk şairleri saz çalamıyor ama, güzel şiirler söylüyorlar. Halk kültürü at arabaları ile kaybolmuyor, kamyonların kasalarında, otobüslerin karoserlerinde kendisini gösteriyor. Kısacası halk varoldukça halk kültürü de varolacaktır.

– Siz araştırmalarınızla özellikle Karadeniz yöresine yöneliyorsunuz. Bu alandaki çalışmalarınızdan söz açar mısınız?

– Halk kültürü konularına ilgi duyduğumdan beri öncelikle kendi çevremi incelemeye başladım. Doğrusu da bence budur. Derleme yapacağınız toplumları ve kişileri çok iyi tanıyıp incelemelisiniz. Dışardan gelen insanlara karşı bizim insanımız biraz kuşkulu dur. Ona her şeyi anlatmaz. Anlattıklarından kendisine bir zarar geleceğini düşünür. Tanıdığı insandan ise çekinmez. Sonra adetler, gelenekler bilindiği ölçüde başarılı derlemeler yapılır Doğup büyüdüğüm çevrede izlediğim düğünleri, dernekleri, oyunları eğlenceleri ve dinlediğim türküleri, masalları derlemem kadar doğal ne olabilir... Ben çevreme dikkat ediyorum ve bunları yazıyorum. **Cemal Aga**'nın fıkralarını **Maçka**'da herkes anlatır. Ama ben bunları tesbit ediyorum. Zamanla yokolup gitmelerini önlemek, geleceğin halk kültürü araştırmacısına malzeme bırakmak için.

– Bütün bu çalışmalarınızın yanısıra Nasreddin Hoca üzerine de araştırmalar yapıyorsunuz. Nasreddin Hoca lle ilgili çalışmalarınız hangi aşamada?

– Dünyayı güldüren mizah dehamız **Nasreddin Hoca**'nın fıkraları her zaman ilgimi çekmiştir. **Nasreddin Hoca**'nın tarihsel kişiliği ve **Nasreddin Hoca** üstüne bugüne kadar yapılan çalışmalar konusunda makaleler yayımladım. **Nasreddin**

Hoca'nın tarihsel kişiliğinin aydınlanmasında önemli belgelerden biri olan **Güvahi**'nin **Pendname** adlı manzum eserindeki **Nasreddin Hoca** fıkralarına araştırmacılaran dikkatini çektim. Bu kitap 1527 yılında yazılmıştır. Son yıllarda **Nasreddin Hoca** üzerine yapılan araştırmaların en önemlisi yayımladığım **"Mehmet Gazali**'nin (Deli Birader) **"Dafi ü'l Gumum ve Rafi ü'l Humum"** adlı eserinde **"Nasreddin Hoca"** başlıklı araştırmadır. 1511 yılında yazılan bu eserin 5 ayrı nüshasını inceleyerek, bu eserin en eski yazma nüshalarında **Nasreddin Hoca**'dan sözeden bölümü ortaya çıkardım. Üç kez Akşehir'e gittim,iki yıldır **Nasreddin Hoca Şenlikleri**'ne katılıyorum. Orada **Nasreddin Hoca** üstüne iki konferans verdim. **Nasreddin Hoca** ve diğer halk kültürü konularında TRT'nin Radyo-1 ve Radyo-2 adlı radyolarında toplam on tane programda yer aldım. **Nasreddin Hoca** konusundaki çalışmalarımı bir kitap haline getirmeyi tasarlıyorum.

– Çok yönlü bir halk kültürü arşiviniz var. Bu arşiv hakkında neler söyleyeceksiniz?

– Halk kültürü konularında çalışabilmek için önce gerekli ham malzeme, örneğin kaynak kişilerden derlenmiş türküler, destanlar, masallar, ve diğer halk kültürü verimleri el altında olmalıdır. Derlediğim malzemeyi önceleri yazarak, sonradan hem ses alma aygıtı ile tesbit edip hem de bu sözlü malzemeyi yazarak arşive kaldırıyorum. Ayrıca kaynak kişilerin fotoğrafları ve görsel malzemelerin fotoğrafları da arşivimde mevcuttur. Dergilere, TRT'ye ve yerli, yabancı araştırmacılara bu malzemeden yararlanma olanağı verdim. Örneğin Trabzon yöresi kemençecilerinin hemen hepsinin sesleri ve fotoğrafları arşivimde mevcuttur. Ayrıca arkadaşım İ. Gündağ Kayaoğlu'nun da yardımı ile bu kemençecilerin kemençelerinin ve kemençe kutularının fotoğraflarını da çektim ve arşivledim. **Trabzon**'daki **Kadırga Şenlikleri**'nden on yıldan beri **İstanbul**'da yapılmakta olan **Karadeniz Yayla Şenlikleri**'ne kadar bütün şenliklere katılıp ses ve görüntü derledim.

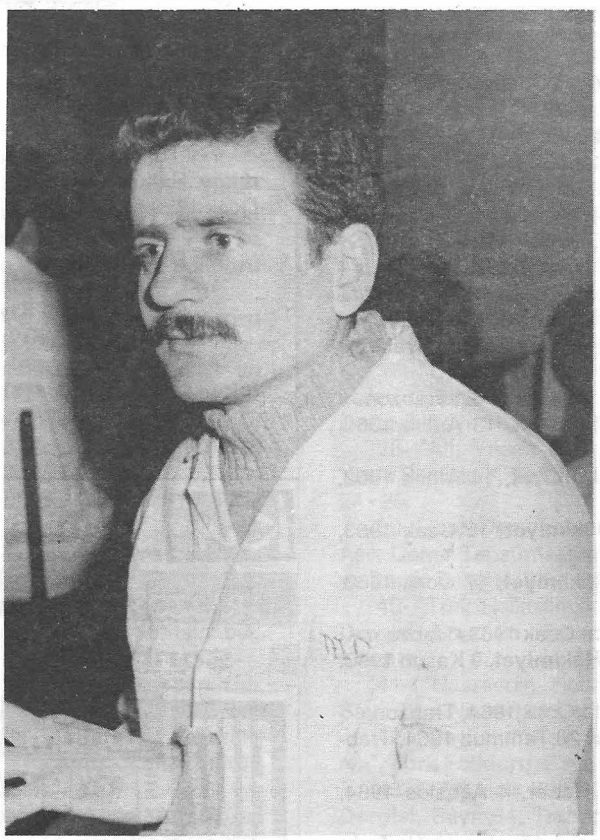

Mustafa Duman, i. Ü. Tıp Fakültesi öğrencisi, 1970.

Trabzon yöresiyle ve diğer yörelerle ve genel halkbilim konularıyla ilgili zengin denecek bir kütüphanem mevcuttur. Nasreddin Hoca konusunda en küçük bir kupürü dahi derlerim. Bu nedenle Nasreddin Hoca kütüphanem değil Türkiye'de, dünyada benzeri olmayan bir düzeye erişti. Decourdemanche'den A. Wesselski'ye, N. mallouf'tan taşbaskısı Nasreddin Hoca kitaplarına kadar bir çok Nasreddin Hoca kitabı Nasreddin Hoca Kütüphanemde mevcuttur. Bunlarla ilgili kaynakçaları dergilerde yayımlamaktayım.

– İlk araştırma - inceleme kitabınız "Trabzon Halk Şairleri"nde nasıl bir yöntem izlediniz?

– 24 - 25 Ekim 1991 tarihlerinde Trabzon'da Karadeniz Teknik Üniversitesi tarafından düzenlenen "Geçmişten Geleceğe Trabzon Ulusal Sempozyumu"na sunduğum **"Trabzon Halk Şairleri"** adlı çalışmamda 14 şair tanıtılmaktaydı. Bu çalışma **Kıyı**'da yayımlandı. Trabozon halk şairleri konusunda yapılan ilk derli toplu çalışma budur. Murat Yüksel hazırladığı **Trabzon Şairleri** adlı kitaba bu bildiri metnini, dipnotları da dahil olmak üzere, aynen almıştır. **Trabzon Halk Şairleri**'nin temeli bu bildiridir. Bu araştırmada bazı şairler ve bazı şiirler ilk kez tarafımızdan okuyucuya sunuldu.

Trabzon Halk Şairleri'ni, **"Maçka Folkloru"** ve **"Trabzon Yöresi Türkü ve Destanları"** adlı kitaplarımız izleyecektir.

dr. mustafa duman'ın yaşamöyküsü

1946 yılında Trabzon - Maçka'da, Çeşmeler Köyü'nde doğdu. 1964 yılında Trabzon Lisesi'ni, 1971 yılında İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi'ni bitirdi. Susurluk Hükümet Tabipliği görevinde bulundu. Askerlik hizmetini Van - Özalp Seyyar Jandarma Taburu tabibi olarak tamamladı. Bir süre Balıkesir merkez hükümet tabipliği görevinde çalıştıktan sonra ihtisas için Almanya'ya gitti. Orada 1974 - 1982 yılları arasında iç hastalıkları kliniklerinde ihtisasını tamamladı. 1983 yılından beri İstanbul'da, iç hastalıkları uzmanı olarak serbest çalışıyor. Almanca ve az Fransızca biliyor. İç hastalıkları doçentliği dil (Almanca) sınavını verdi. İki dönem İstanbul Tabip Odası Onur kurulu üyeliğinde bulundu. İç hastalıkları alanında "menghini Metodu ile Perkütan Karaciğer Biyopsisi" "Ultrasonografi" konularında çalışmaları vardır. Dr. Ayçe Duman'la evlidir. Üç oğlu vardır. Türk Folklor Kurumu, Türk - Alman Dostluk Derneği, Trabzonlular Derneği üyesi, Maçkalılar Derneği yönetim kurulu üyesidir.

1960 yılında **Gençliğin Sesi ve İnkılap** adlı bir şiir kitabı yayımlanmıştır. 1961 yılından itibaren Trabzon'da **Hakimiyet**, **Sonhaber** ve **Savaş** gazetelerinde, **Kıyı** ve **Çakıl** dergilerinde yazı ve şiirleri yayımlandı. 1963 yılında Türk Devrim Ocakları Trabzon Ocağı'nın düzenlediği "Liselerarası Yazı Yarışması"nda ve 1965 yılında **Sonhaber** gazetesinin düzenlediği "Şiir Yarışması"nda ikincilik ödülleri aldı.

Dr. Mustafa Duman, 1985 yılından beri halk kültürü konularında derleme ve araştırmalar yapıyor, yazılar yayımlıyor. Halk kültürü yazılarını, **Türk Folkloru, Türk Folkloru Belleten, Halk Kültürü, Tarih ve Toplum, Kıyı, Masal Araştırmaları, Müteferrika, Vakıf - Rize, Viya, Hamsi Magazin, Varlık Kitap, Cumhuriyet Kitap, Çoruk, Köprübaşı, Trabzon, Trabzon Kültür - Sanat Yıllığı** gibi dergi ve yıllıklarda yayımlamıştır. Bugüne kadar yayımlanan seksenin üstünde yazıdan başka **İstanbul Ansiklopedisi**'ne "Hallaçlık" ve "Yorgancılık" maddelerini yazmıştır. **Trabzon Halk Şairleri** adlı kitabı baskıdadır. Ayrıca "Trabzon Yöresi Türkü ve Destanları" ve "Maçka Halk Kültürü" adlı yapıtlar, baskıya hazırlanıyor.

dr. mustafa duman kaynakçası

I. KİTAPLAR:

1. **Gençliğin Sesi ve İnkılap** (Şiirler)- Trabzon Matbaası,

Haşim Nezihi Okay'la (1988). (Foto: İ. Gündağ Kayaoğlu).

Trabzon, 1960.

2. **Trabzon Halk Şairleri** (Baskıda)

II. ORTAK KİTAPLAR:

1. **Trabzon 87 Kültür - Sanat Yıllığı,** (İ. Gündağ Kayaoğlu ve Alaattin Bahçekapılı ile), İstanbul, 1987, 564 s.

2. **Trabzon 88 - 89 Kültür** ve **Sanat Yıllığı**, (İ. Gündağ Kayaoğlu ve M. Savaş Şatıroğlu ile), İstanbul 1989, 424 s.

III. GÜNLÜK GAZETELERDE ÇIKAN YAZILAR:

1- "Sanat Nedir?" **Hâkimiyet**, 18 Ekim 1962, Trabzon.

2- "Sanat ve Zanaat" **Hâkimiyet**, 24 Ekim 1962, Trabzon.

3- "Sanat ve Kişi" **Hâkimiyet**, 27 Ekim 1962, Trabzon.

4- "Atatürk'ü Sevmek Üstüne" **Hâkimiyet**, Hâkimiyet Matbaası, Trabzon, 10.11.1962.

5- "Gerçek Üstüne" **Hâkimiyet**, 8 Aralık 1962, Trabzon.

6- "Sanatta Erek Nedir? I" **Hâkimiyet**, 13 Aralık 1962, Trabzon.

7- "Sanatta Erek Nedir? II" **Hâkimiyet**, 14 Aralık 1962, Trabzon.

8- "Şiir Üstüne Konuşma II" **Hâkimiyet**, 16 Ocak 1963, Trabzon.

9- "Şiir Üstüne Konuşma III" **Hâkimiyet**, 17 Ocak 1963, Trabzon.

10- "sanat ve Din" **Hâkimiyet**, 19 Ocak 1963, Trabzon.

11- "Yaşayan Mustafa Kemal" **Hâkimiyet**, 9 Kasım 1963, Trabzon.

12- "Ruh ve Bilim" **Hâkimiyet**, 11 Ocak 1964, Trabzon.

13- "Sanat Üstüne" **Son Haber**, 28 Temmuz 1964, Trabzon.

14- "Gençlik Güzel Şey" **Son Haber**, 4 Ağustos 1964, Trabzon.

15- "Vahşi Amerika" **Son Haber**, 5 Ağustos 1964, Trabzon.

16- "Gençlerin Ruhsal Durumu" **Son Haber**, 6 Ağustos 1964, Trabzon.

17- "Sosyete Nedir?" **Son Haber**, 8 Ağustos 1964, Trabzon.

18- "Demokrasi ve Kamu" **Son Haber**, 9 Ağustos 1964, Trabzon.

19- "Basın Özgürlüğü Konusunda" **Son Haber**, 11 Ağustos 1964, Trabzon.

20- "İstanbul Üniversitesi'nde Reform Yapılmalı mıdır?" **Son Haber**, 14 Aralık 1964, Trabzon.

21- "Mutlu Olmak İçin" **Son Haber**, 9 Ocak 1965, Trabzon.

22- "Batı Yakasının Hikayesi" **Son Haber**, 11 Ocak 1965, Trabzon.

23- "Bir Selim Sırrı Tarcan Vardı" **Son Haber**, 10 Şubat 1965, Trabzon.

24- "İşçilerin Uyanışı" **Son Haber**, 19 Mart 1965, Trabzon.

25- "Niçin Türkiye'nin Durumu İyi Değil?" **Son Haber**, 25 Mart 1965, Trabzon.

26- "Devler Konuştu Ve..." **Son Haber**, 29 Mart 1965, Trabzon.

27- "Yol ve Çeşmeler Köyü" **Yenigün**, 16 Temmuz 1965, Trabzon.

28- "Atatürk ve Gençlik Konusunda" **Hizmet**, 19 mayıs 1963, Trabzon.

IV. HAFTALIK YA DA DİĞER GAZETE VE DERGİLERDE YAYIMLANAN YAZILAR

1- "Düşünce Yönünden" **Çakıl**, Sayı: 5, Trabzon, Mart 1964.

2- "Toplum, Sanat ve Nâzım Hikmet" **Savaş**, Sayı: 24, Trabzon, 13 Nisan 1966.

3- "Atatürkçülük Konusunda" **Savaş**, Sayı: 30, Trabzon, 25 Mayıs 1966.

4- "Üniversiteden Beklenen" **Tıbbiyede Aydınlık**, Sayı: 4, İstanbul, 5 Kasım 1968.

5- "14 Mart'ın Düşündürdükleri" **Tıp Yolunda** (Yıllık), İstanbul 1970, s. 6.

6- "Tıbbi Deontoloji ve Hekimler" **İstanbul Tabip Odası Bülteni**, Sayı: 38, İstanbul, Ağustos 1988, s. 29 - 30.

7- "Türkiye'de Sosyal Demokrat Sağlık Politikası" **Kadıköy Halkçı Demokrat**, Sayı: 3, İstanbul, Aralık 1988 - Ocak 1989.

V. ŞİİRLERİNİN YAYIMLANDIĞI ANTOLOJİ VE DERGİLER

1- "Liana", **Yelpaze**, İstanbul, 1962.

2- "Soğuk Düşler", **Kıyı**, Sayı: 5, Trabzon, 1962.

3- "Babil'de Suç", **Kıyı**, Sayı: 8, Trabzon, 1962.

4- "Elimde Olmayan" ve "Sen'a", **1964 Genç Şairler Antolojisi**, İstanbul, 1964, s. 42. (Hzl. Engin Aslan).

5- "Yaşamayı Unuttunuz Düşsel Kız", **Çakıl**, Sayı: 3, Trabzon, 1964.

Dr. Mustafa Duman'ın yazı yazdığı yayın organları.

Maçka Ortaokulu, 1. sınıf öğrencisi, 1959.

6- "Ölü Adamın Türküsü", **Çakıl**, Sayı: 4, Trabzon, 1964.

7- "Önce Aşk", **Filiz**, Sayı: 7, Kayseri, 1965.

8- "Dilek", **Filiz**, Sayı: 8, Kayseri, 1965.

9- "Bilinçsiz", **Son Haber**, (Gazete), Trabzon, 9 Nisan 1965. Bu şiirle gazetenin açtığı şiir yarışmasında 2. oldu.

VI. HALK KÜLTÜRÜ YAZILARI

1- "Maçka'da Sığırlara Verilen Adlar", **Türk Folkloru**, Sayı: 76, Kasım 1985, s. 23 - 24.

2- "Trabzon - Sürmene Manileri", **Halk Kültürü 1985 / 3-4. Kitap**, İstanbul, 1986, s. 89 - 92.

3- "Maçka'dan Derlenen Türküler", **Türk Folkloru**, Sayı: 79, Şubat 1986, s. 15 - 16.

4- "Karadeniz Yayla Şenlikleri Geleneği İki Yıldır İstanbul'da Sürdürülüyor", (İ. Gündağ Kayaoğlu ile), **Türk Folkloru**, Sayı: 84, Temmuz 1986, s. 15 - 17.

5- "Trabzon Yöresi Türkülerinde Beddua", **Türk Folkloru - Belleten 1986 / 1**, İstanbul, 1986, s. 69 - 78 (Ayrıbasım).

6- "Trabzon 1869 - 1933 Yılları Yaşantısı", **Türk Folkloru - Belleten 1986 / 2**, İstanbul, 1987, s. 505 - 506.

7- "Nasreddin Hoca Doğu Karadeniz'de", **Kıyı Kültür ve Sanat Dergisi**, Sayı: 18, Trabzon, 1987, s. 3.

8- "Yöremizden Bir Halk Ozanı: Çaykaralı Aşık Mustafa Bal", **Kıyı Kültür ve Sanat Dergisi**, Sayı: 24, Mart 1988, s. 14 - 16.

9- "Otto Spies'in Türk Masalları", **Masal Araştırmaları**, İstanbul, 1988, s. 215 - 217.

10- "Nasreddin Hoca Almanya'da", **Tarih ve Toplum**, Sayı: 49, istanbul, 1988, s. 60 - 61.

11- "Nasreddin Hoca Konusunda Bir Kaynak Kitap: Der Hodscha Nasreddin", **Tarih ve Toplum**, Sayı: 58, İstanbul, 1988, s. 60 - 61.

12- "Trabzon Yöresi Türkü ve Destanları", **Trabzon Kültür - Sanat Yıllığı 87**, İstanbul, 1987, s. 97 - 120 (Ayrıbasım).

13- "Trabzon Çevresinde Geleneksel Şenlikler Takvimi", (İ. Gündağ Kayaoğlu ile), **Trabzon 87 Kültür - Sanat Yıllığı**, İstanbul, 1987, s. 549 - 550 (Ayrıbasım).

14- "Trabzon Yöresinde Atışma ve Türkü Atma Geleneği", **Türk Folkloru Belleten 1987 / 1 - 2**, İstanbul, 1988, s. 67 - 80 (Ayrıbasım).

15- "Almancada Nasreddin Hoca", **Türk Folkloru - Belleten 1987 /1 - 2**, İstanbul, 1988, s. 157 - 169 (Ayrıbasım).

16- "Kazantatarische Volkslieder", **Türk Folkloru - Belleten 1987 / 1 - 2**, İstanbul, 1988, s. 214 - 216.

17- "Güvahi'nin Pendnamesinde Nasreddin Hoca", **Tarih ve Toplum**, Sayı: 63, İstanbul, 1989, s. 15 - 17.

18- "Hamamizade İhsan'ın Derlediği Trabzon Manileri", **Trabzon 88 - 89 Kültür - Sanat Yıllığı**, İstanbul, 1989, s. 25 - 84 (Ayrıbasım).

19- "Trabzon Yöresinde Kuçkuçura (Güneş Duası) Geleneği", **Kıyı Kültür ve Sanat Dergisi**, Sayı: 37, Trabzon, 1989, s. 3.

20- "Trabzon Yöresinde Kalandar (Yılbaşı) Eğlenceleri", **Kıyı Kültür ve Sanat Dergisi**, Sayı: 41, Trabzon, 1989, s. 5 - 6.

21- "Billür Köşk Masalları Almancada", **Tarih ve Toplum**, Sayı: 67, 1989, s. 64.

22- "Till Eulenspiegel'den Nasreddin Hoca'ya", **Tarih ve Toplum**, Sayı: 70, 1989, s. 63 - 64.

23- "Trabzon Yöresinde Bazı Yayla Gelenekleri", **Kıyı Kültür ve Sanat Dergisi**, Trabzon, 1989, s. 8 - 9.

24- "Taşbaskısı Nasreddin Hoca Kitapları", **Tarih ve Toplum**, Sayı: 73, 1990, s. 53 - 55.

25- "Herbert Melzig'in Nasreddin Hocası", **Tarih ve Toplum**, Sayı: 75, 1990, s. 60.

26- "Baba Salim'in Ölüm Tarihi ve Eserleri Üzerine", **Kıyı Kültür ve Sanat Dergisi**, Sayı: 47, Trabzon, 1990, s. 8 - 9.

27- "Hamamizade İhsan'ın Derlediği Rize Manileri", **Vakıf Rize**, Sayı: 1, İstanbul, 1990, s. 12 - 13.

28- "Nasreddin Hoca Almancada", **Cumhuriyet Kitap**, Sayı: 15, 25 Mayıs 1990, s. 3.

29- "Türk Masalları", **Tarih ve Toplum**, Sayı: 79, Temmuz 1990, s. 64.

30- "Trabzon Yöresinde Şiir - Mektup Geleneği", **Kıyı Kültür ve Sanat Dergisi**, Sayı: 52, Trabzon, Temmuz 1990, s. 8 - 9.

31- "Trabzonlu Bir Şair: Ömer Kayaoğlu", **Trabzon 89**, Sayı: 3, Ankara, 1989, s. 91 - 93.

32- "Trabzonlu Halk Şairi Baba Salim", **Hamsi Magazin**, Sayı: 2, İstanbul, 1990, s. 16.

33- "Rize Yöresinde Atışma Geleneği", **Rize Vakıf**, Sayı: 2, İstanbul, 1990, s. 16.

34- "Yöremiz Halk Şairlerinden Sabri Hacıkeleşoğlu", **Kıyı Kültür ve Sanat Dergisi**, Sayı: 55, Trabzon, Ekim 1990, s. 21 - 22.

35- "En Eski Kaynaklarda Nasreddin Hoca", **Tarih ve Toplum**, Sayı: 84, Aralık 1990, s. 61 - 64.

36- "Türk Halk Masalları", **Tarih ve Toplum**, sayı: 85, Ocak 1991, s. 57 - 58.

37- "Trabzon Yöresinde Meydana Gelen Heyelan Felaketleri Üstüne Söylenmiş Destanlar", **Kıyı Kültür ve Sanat Dergisi**, Sayı: 58, Ocak 1991, s. 8-10.

38- "Altı Yıldan Beri İstanbul'da Sürdürülen Karadeniz Yayla Şenlikleri", **Vakıf Rize**, Sayı: 3, İstanbul, Ocak 1991, s. 24 - 25.

39- "İlhan Demiraslan'ın Gelibolulu Aşık Demir İmzası ve Aşık Demir Tapşırması ile Yayımladığı Şiirleri", **Kıyı Kültür ve Sanat Dergisi**, Sayı: 60, Trabzon, Mart 1991, s. 21 - 22.

40- "Türk Halkbiliminde Fındık", **Kıyı Kültür ve Sanat Dergisi**, Sayı: 61, Trabzon, Nisan 1991, s. 14 - 20 (Ayrıbasım).

41- "Nasreddin Hoca İsviçre'de", **Cumhuriyet Kitap**, Sayı: 59, 4 Nisan 1991, s. 17.

42- "Çaykaralı Aşık Mustafa Bal'dan Derlenen Bir Atışma", **Türk Folkloru**, Sayı: 91, Nisan 1991, s. 19 - 20.

43- "Türk Halk Kültüründe Tütün", **Kıyı Kültür ve Sanat Dergisi**, Sayı: 64, Trabzon, Temmuz 1991, s. 13 - 20 (Ayrıbasım).

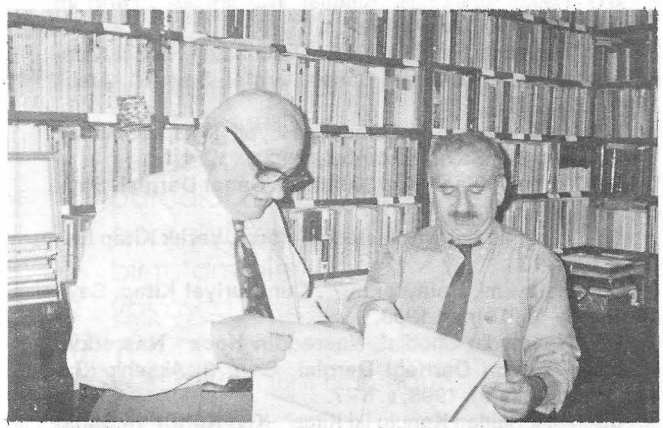

Arslan Pulathaneli ile. (1991)

44- "Karamanlıca, Yunanca, Ermeni Harfli Türkçe ve Ermenice Nasreddin Hoca Kitapları", **Tarih ve Toplum**, Sayı: 92, Ağustos 1991, s. 61 - 64.

45- "Sohum Fenerinin Trabzon'a Getirilişi - Söylencesi ve Destanları", **Kıyı Kültür ve Sanat Dergisi**, Sayı: 65, s. 8 - 9.

46- "Trabzon Yöresinden Derlenen Atışmalar", **Türk Folkloru**, Sayı: 93, Haziran 1991, s. 11 - 12.

47- "Türk Halk Kültüründe Çay", **Kıyı Kültür ve Sanat Dergisi**, Sayı: 67, Trabzon, Ekim 1991, s. 13 - 20 (Ayrıbasım).

48- "Almanca Nasreddin Hoca Kitapları", **Tarih ve Toplum**, Sayı: 95, Kasım 1991, s. 63 - 64.

49- "Günümüzde Destan Geleneğini Yaşatan Bir Şair: Çaykaralı Aşık Mustafa Bal", **IV. Uluslararası Türk Halk Edebiyatı ve Yunus Emre Semineri 11 - 13 Mayıs 1989 - Bildiriler**, Eskişehir, 1991, s. 125 - 134.

Trabzonlu şair, ressam ve yazarlarla. Sağdan sola, ayaktakiler: Derviş Pasin, Yusuf Katiboğlu, Mehmet Avcıdırlar, İsmet Zeki Eyuboğlu, Ömer Kayaoğlu. Oturanlar: Yaşar Miraç, Mustafa Ata ve Dr. Mustafa Duman.

50- "Trabzon Türkülerinde Bir Gezinti", **Viya**, Sayı: 1, İstanbul, Şubat 1992, s. 48 - 49.

51- "Trabzon Halk Şairleri", **Kıyı Kültür ve Sanat Dergisi**, Sayı: 72, Trabzon, Mart 1992, s. 14 - 20 (Ayrıbasım).

52- "Ömer Kayaoğlu'nun Şiirlerinde Halk Kültürü Ögeleri", **Viya**, Sayı: 2, Mart 1992, s. 20 - 22.

53- "En Eski Yazılı Kaynaklarda Nasreddin Hoca", **Kıyı Kültür ve Sanat Dergisi**, Sayı: 76, Trabzon, Temmuz 1992, s. 13 - 20 (Ayrıbasım)

54- "Türk Halk Kültüründe Hamsi", **Kıyı Kültür ve Sanat Dergisi**, Sayı: 77, Trabzon, Ağustos 1992, s. 14 - 20 (Ayrıbasım)

55- "İlk Masal Derleyicimiz K. D. Hanım'ın Türk Masalları", **Tarih ve Toplum**, Sayı: 104, Ağustos 1992, s. 57 - 58.

56- "Yeni Yayımlanan Halkbilimi Kitapları", **Kıyı Kültür ve Sanat Dergisi**, Sayı: 78, Eylül 1992, s. 10 - 11.

57- "Sürmene - Köprübaşı Türkülerinden", **Köprübaşı Dergisi**, Sayı: 2, İstanbul, Eylül 1992, s. 35 - 36.

58- "Türk Halkbilimi ile İlgili Kitaplar İçin Bir Bibliyografya Denemesi" (Tanıtma), **Varlık Kitap Eki**, Sayı: 1021 - 5, Ekim 1992, s. 16.

59- "Yaşar Kemal'in Derlediği Ağıtlar", **Varlık Kitap Eki**, Sayı: 6, Kasım 1992, s. 2 - 3.

60- "Türk Masalları Almanca'da", **Cumhuriyet Kitap**, Sayı: 143, 19 Kasım 1992, s. 15.

61- "Halkbilimi ile İlgili Kitaplar Kaynakçası", **Tarih ve Toplum**, Sayı: 108, Aralık 1992, s. 61.

62- "Trabzonlu Halk Şairi Hikmeti: Subutay Hikmet Karahasanoğlu", **Kıyı Kültür ve Sanat Dergisi**, Sayı: 81, Aralık 1992, s. 27 - 28.

63- "Eski İstanbul'da Gündelik Hayat" (Kitap Tanıtma), **Varlık Kitap Eki**, Sayı: 8, İstanbul, 1993, s. 12.

64- "İki Yeni Kitap", **Kıyı Kültür ve Sanat Dergisi**, Sayı: 84,. Mart 1993, s. 26.

65- "Türk Fıkraları ve Nasreddin Hoca", **Varlık Kitap Eki**, Sayı: 10, s. 13.

66- "Hatayi mi, Hatayiler mi?", **Cumhuriyet Kitap**, Sayı: 160, s. 16 - 17, 18 mart 1993.

67- "Nasreddin Chodja", **Nasreddin Hoca - Nasreddin Hoca ve Turizm Derneği Dergisi**, Sayı: 3, Akşehir (Basıldığı yer: Ankara), 1993, s. 5 - 7.

68- "Halk Şairleri Konulu İki Kitap", **Kıyı Kültür ve Sanat Dergisi**, Sayı: 88, Temmuz 1993, s. 24 - 25.

69- "Trabzon Yöresinde Kalandar (Yılbaşı) Eğlenceleri", **Çoruk**, Sayı: 2, İstanbul, Ocak 1993, s. 4 (Kıyı, Sayı: 41'den).

70- "Trabzon Yöresinde Kalandar (Yılbaşı) Eğlenceleri", **Viya**, Sayı: 1993 - 1, İstanbul, Mart 1993, s. 30 - 32 (Kıyı, Sayı: 41'den).

71- "Trabzon Yöresinde Kuçkuçura (Güneş Duası) Geleneği", **Viya**, Sayı: 1993 - 2, İstanbul, Haziran 1993, s. 17 - 18 (Kıyı, Sayı: 37'den tıpkıbasım).

72- "Türk Halkbilimi İle İlgili Kitaplar İçin Bir Bibliyografya Denemesi", **Tarla Kültür - Sanat Dergisi**, Sayı: 93 / 7, istanbul, 1993, s. 3 - 4 (Varlık Kitap Eki, Sayı: 5'den Tıpkıbasım).

73- "Mehmet Gazali'nin (Deli Birader) Dafi ü'l Gumum ve Rafi ü'l Humum" Adlı Eserinde Nasreddin Hoca", **Tarih ve Toplum**, Sayı: 116, İstanbul, Ağustos 1993, s. 4 - 56.

74- "İki Yeni Yayınla Trabzon", **Cumhuriyet Kitap**, Sayı: 183, 28 Ağustos 1993, s. 16 - 17.

75- "Asım Bezirci'den Türk Halk Şiiri", **Cumhuriyet Kitap**, Sayı: 202, İstanbul, 6 Ocak 1994, s. 17.

76- "Muhyi-yi Gülşeni'nin Menakib-i İbrahim-i Gülşeni Adlı Eserinde Nasreddin Hoca", **Tarih ve Toplum**, Sayı: 121, İstanbul, Ocak 1994, s. 46 - 47.

77- "Türk Bakırcılığı Konusunda Önemli Bir Kitap", **Cumhuriyet Kitap**, Sayı: 209, 24 Şubat 1994, s. 4.

78- "Türk Yazı Devrimi Tarihinden: Yeni Yazıyı Öğreten İlk Kitaplar", **Müteferika**, Sayı: 2, İstanbul, Bahar 1994, s. 187 - 192.

79- "Kitabiyat Araştırma - İnceleme Dergisi: Müteferrika", **Cumhuriyet Kitap**, Sayı: 218, İstanbul, 28 Nisan 1994, s. 15.

80- "Hallaçlık", **Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi**, 3. Cilt, İstanbul, 1994, s. 531 - 532.

81- "Trabzon - Maçka'dan Derlenen Ağıtlar", **Kıyı Kültür ve Sanat Dergisi**, Sayı: 100, Temmuz 1994, s. 63 - 64.

82- "İngilizce Nasreddin Hoca Kitapları", **Tarih ve Toplum**, Sayı: 127, Temmuz 1994, s. 57 - 60.

83- "Maçkalı Fıkra Tipi Cemal Aga", **Kıyı Kültür ve Sanat Dergisi**, Sayı: 101, Ağustos 1994, s. 26 - 27.

84- "Akşehir'de Nasreddin Hoca İle İlgili Bazı Gelenekler, **Kıyı kültür ve Sanat Dergisi**, Sayı: 104, Kasım 1994, s. 25 - 26.

85- Fransızca Nasreddin Hoca kitapları, **Tarih ve Toplum**, Sayı: 132, İstanbul, Aralık 1994, s. 20 - 23. ●

çiçekler ekilirdi o bahçelere

● **Yusuf Ziya İnce**

Şirin bir kasabada geçen ilkokul çağlarımda oturduğumuz ev; işçisi, memuru, mühendisiyle birlikte tipik bir madenci mahallesindeydi. Ağaçlar arasındaki yeşil yamaçlara belli bir estetik anlayışla yerleştirilmiş hemen hepsi tek katlı, ön ve arkalarındaki çitleri her ilkyaz onarılan ve beyaz kireçle boyanan bahçeli, kırmızı kiremitli evlerdi bunlar... Bir çoğunun adlarını bile unuttuğum ne güzel çiçekler ekilirdi o bahçelere... Pembe - mavi ortancalar, kasımpatılar, papatyalar, hercai menekşeler ve o mis gibi kokusuyla başları döndüren yasemenler ve leylâklar...

Belki de eskilerde Fransızlar, İngilizler gibi yabancıların kurdukları bir işletme düzeninin sonucu olsa gerek, bu evlerin büyük çoğunluğu, bugün bile çok az evde bulunan konfora sahipti... Örneğin hemen her ev, merkezi ısıtma sistemi ile ısıtılırdı ve musluklarının birinden sürekli sıcak su akardı. Yerin yüzlerce metre altında çalışan madenciler için aslında gerekliydi tüm bunlar, lüks sayılmazdı... Dahası; madencilerin ve ailelerinin yararlandığı sineması, plâjı, düzenli olarak kent merkezine gidip gelen otobüsü, öğrenci taşıt aracı gibi sosyal gereksinimler büyük ölçüde karşılanırdı. Gece ışıklandırması bulunan tenis kortları, basket sahaları sadece çocukların ve gençlerin değil, büyük büyük adamların ve hatta kadınların da oynadığı spor yaptığı yerler olurdu. Düşünün, o yıllarda beyaz şort ve beyaz bluzlü mahalle sakini hanımlar, Slazenger raket ve Dunlop toplarıyla tenis oynarlardı, o her gün ıslatılıp silindirlenilen ve çizgileri yeniden çizilen kırmızı topraklı kortlarda... Ve hiç kimse de bu görüntüleri muzır falan bulmazdı o yılların küçük bir madenci mahallesinde...

Şimdi oralar duruyor mu, yine gece maçları yapılıyor mu, yine üstü tenteli içi tahta kanepeli Ford kamyonlar plâj seferi yapıyor mu ve yine yaz akşamlarının getirdiği hüzün, radyolardan hafifçe duyulan nihavend şarkılar ve hanımeli kokulu rüzgârların altında bekar mühendisler ufak ufak demleniyor mu, bilmiyorum. Yıllar ve yıllar var ki çok uzaklardayım oralara ve o eski çocukluk günlerim, bir daha hiç ulaşamayacağım dumanlı mor dağların arkalarında bir yerlerde kalmış... Kimbilir şimdi andığım bu yerler belki de "ekonomik ve sosyal" gerekçelerle ya toplu konut alanı olmuştur ya da altın kolyeli bir yap satçıya verilmiştir kat karşılığı apartmanlar falan dikilmek üzere... Ve hanımeli ve yasemen kokularının yerini demir, çimento ve paranın dayanılmaz tatlı(!) kokusu almıştır, kimbilir.

Bilse de bilmese de pek çok kişinin şu günlerde "özelleştirelim, satalım" diye söylendiği bir ortamda aklım hep o çocukluğumun madenci kasabasına takılıp kalıyor. Maden ocaklarına ve galerilere beyaz girip siyah *çıkan emekleriyle ve alın terleriyle* bu beyazları yüreklerine gömen ve dekovilleriyle kömürlerini insanlığa sunan o insanları ve sadece önünü görsün diye başının yanlarını örtecek biçimde bir düzenek takılan o dekovilleri çeken cefakar katırları düşünüyorum... Günde üç vardiyadan yirmi dört saat çalışılan, altı kara üstü yeşil diye adına türküler dizilen ve bizim o zamanlar adına vargel dediğimiz şimdilerde ise sanki çok güzelmiş gibi frenkçe teleferik denilen havadan taşınan kömürlerle, taşlarla, kömür tozlarıyla dolu, dopdoluydu kasabam... Ve, her vardiya başında çalan vapur sesine benzeyen işletmenin buharlı düdüğü bu alışılmış saatlerin dışında çaldığı zaman içimiz burkulur, tarifsiz hüzünlere kapılırdık. İçimiz burkulur ve hüzünlenirdik, çünkü bilirdik ki yine bir grizu patlaması olmuş, yine bizlerden birileri uygarlık uğruna, insanları aydınlatmak uğruna canlarını vermiş, sakat kalmıştır... öyle durumlarda herkesin başı öne eğiktir, hüzünler doruk noktasındadır, sanki o günler leylaklar ve yasemenler hiç mi hiç kokmazlar...

İşte bunları düşünüyorum şu sıra. En azından anılarımızın satılamayacağını düşünüp, avunuyorum... ●

günün getirdiği

Mehmet Aydın

gün sarktı
yaşlı dağların ardına
omuzlar düştü
ivmeli yaşamalardan
ışıklar kırılıyor
büyürken gölgeler
tozlu yapraklar titreşiyor dalında
kurumuş / ayaklar altında
çiğnenen toprak
kapladı ortalığı
kentlerin çığlığı
parçalanmış ufuklar
parçalanmış gökyüzü
bir tutam alev
yavaşça
yüzünü yalıyor sevdanın
kestim yollarını bulutların.

ismail karaahmetoğlu'yla söyleşi

● Söyleşen: **Mahmut Makal**

– Ilgaz dergisinin ilk sayısında "Ilgaz Çevresinde Endemik Goitre" yazısını okudum. Yıllar sonra tv'de birinci kanalda Ertürk Yöndem'in Ilgaz dolaylarındakl Goitre görüntülerini ürpertiyle izledim. Bu sayrılıkla ilgilendiğinizi biliyorum. Anlatır mısınız?

– Ilgaz dolaylarında boynu doğa'ca sıkılmış binlerce can yaşar. Çocuk, genç, yaşlı çoğunluğunda büyüklü küçüklü boyun altı kabartıları görülür. Devrez vadisinin ova köylerinde bir yük çıra ile bir yük patates ya da kabak değişen öteyüz köylüleri, odun yüklü eşeğinin ardında, ur'u sarka sarka yüzünüze bakar. Ur'la dolmuş boynunun ağırlığını çekemeyen yaşlı orman köylüleri, çatal çatal urlarla kara kara düşünen genç çocuklar, yüzde seksen oranındaki urlu ortam... iyotsuz suların, iyotsuz toprakların, iyotsuz besinlerin yaşarken ölüme yaklaştırılmış kurbanlarıdır.

Ilgaz dergisinin ilk sayısında Ilgaz Sağlık Merkezi Başhekimi Dr. Refik Karamustafalıoğlu: "Ilgaz Çevresinde Endemik Goitre" adlı bir yazı yazdı. Ilgaz'ın sekiz köyünde bir düğündeki topluluğun yüzde 70'inde goitre olduğunu, troidle ilgili zekâ geriliği, konuşma ve işitmede güçlük gösterenleri yazarak Sağlık Bakanlığı'nın ilgisini çekmek istedi.

Ankara Hastanesi Dahiliye Uzmanı Dr. Sedat Yörükoğlu, Asistan Dr. Halit Aral, Atom Enerjisi Komisyonu Genel Sekreterliği Elektronik Uzmanı Özcan Ertak, 6 / 4 / 1964 günü Ilgaz ilçesine geldiler. Yüz otuş beş ortaokul öğrencisi ile, köylerden getirilen bir küme üzerinde Radyo Aktif İyot 131 ile troidin iyot tutma gücünü ölçtüler. Troidin iyot açlığını bilimsel olarak saptadılar. Bu araştırmayı içeren bir de Fransızca kitap yayımladılar.

Büyük Ozan Fazıl Hüsnü Dağlarca, Ilgaz dergisine "Boğazlak" adlı bir şiir yazdı (Ekim 1963). "Bu şiiri Ilgaz Belediyesi bir mermere işlesin" demişti. Burada ilgililere sunuyorum:

"Boğazlak, boynu doğaca sıkılan, boğazlanan, / Soluğu kısıla kısıla abdal. / Soluğu kısıla kısıla, / Artık kara kuşaklara eğilen kara dal. – Boğazlak alıp götürülen diri diri, / Açılan çiçek ölü suda. / Yaşamakla güzel değil, yaşamakla çirkin, / Gözleri irileşen en büyük korkuda. – Bu iyotsuz toprağın oyunudur, / Dağ taş kocaman bir sayrılıkla kuru. / Ya bir yanında büyür ya iki yanında boğazının, kocaman, / Boynunda ölümün uru. – Bu iyotsuz toprağın oyunudur, / Yok elleri tunç: / Elmalarla armutlarla... Çocuklarla, eğri büğrü, / Oynar korkunç. – Boğazlak yurt üzere unutulan, bir başına bırakılan / Yalnızlığın yalnayak yürür geceme. / Bir sarı kanla ağırlaşmış, / Düşüncen dolar düşünceme. – Boğazlak, İrileşen yıldızlar altında, Orman dere sürüp giden sancımız. / Kör gözlerimizden içeri girsin artık, / Bizim kör utancımız. – Boğazlak, boğazlak, binlerce boğazlak, / Yüzleri gölgede, / Ağızları açık, ağızlarında ses yok, haykırır dururlar, / Ilgaz'dan ta Bolu'ya bir büyük bölgede."

– Özgeçmişinizi, yazınsal yaşamınızı anlatır mısınız?

– Ankara, Gazi Eğitim Enstitüsü Edebiyat Bölümü'nü bitirdim. Otuz üç yıl öğretmenlik yaptım. Temmuz 1981'de Ankara Demetevler Lisesi'nden isteğimle emekli oldum. İlk şiirim, Erzurum Öğretmen Okulu'nun "**Yarının Öğretmeni**" adlı dergisinde yayımlandı. Öğretmen okulu son sınıfta, Prof. Dr. Remzi Oğuz Arık'ın Ankara'da yayımladığı "**Bizim Türkiye**" dergisinde "İsmail Kara" adıyla "Bizim Köyden Mektuplar" yazdım. Mehmet Necati Öngay'ın "**Öğretmen**" dergisinde, **Otağ** dergisinde şiirlerim yayımlandı.

Ankara Kalaba Ortaokulu'nda "**Misket**", Özel Aydeniz Lisesi'nde "**Aydeniz Işığı**" adlı dergileri öğrencilerimle birlikte yayımladık.

"**Ilgaz**" Aylık Düşün Yazın Dergisi'ni yirmi bir yıl sürekli yayımladım. 1992'de "**Güldüşün**" adlı şiir kitabımı, 1994'te sizin önsözünü yazdığınız "**Gençliğin Yanık Kokusu**" adlı öykü - anı kitabımı yayımladım. Bu kitabım Prospero Yayınları arasında çıktı.

– Ilgaz dergisinin öyküsünü anlatır mısınız?

– Ilgaz ilçesinde on altı yıl öğretmenlik yaptım. Öğretmenliğimin, okur yazarlığımın bir yanı eksikti. İlçeye dergi, kitap, gazete gelmiyordu. Okumasız yazmasız bir öğretmenliği düşünemiyordum. Öğrencilerimin ders kitaplarının dışında ele alınır yeni bir kaynakları da yoktu. Kimi dergilerde yazıyordum. Öğrencilerim bir şiirin, bir öykünün, bir romanın kutsal betikler gibi gökten indiğini sanıyordu. Kimse yere basarak bir yapıtın kendilerince de çıkarılacağını bilmiyordu. Hele köyümün okuyanı yazanı hiç yoktu. Eşim okuma yazma bilmezdi. Bu karanlığın içinde ilk kez uzak bir köy ilkokuluna yazılan, hem de öğretmen olan, bu bilisizliğin acılarını yaşayan birisi olarak tüm aymazlıkların kurbanıydım. 1950 yılında asker oldum. Sıvas'ta **Kabak Yazısı**'nda otuzuncu piyade alayında Yedeksubaydım. Köyden bir mektup geldi. "Oğlun mehmet ağır hasta, acele gel." Bir hafta izin alıp köye gittim. Üç yaşındaki oğlum Mehmet, iskelet gibiydi. Çocuk ishali durdurulamamıştı. İlçeye doktora götürdüm. Doktor: "bu çocuğa hiç su verilmemiş, bunu serum da kurtaramaz" demişti Eşime "Çocuğa niye su vermediniz?" diye sordum. Aldığım yanıt bir cinayetin giziydi: "İshal olunca köy imamına götürdük. Ben muska yazdım. Sakın su vermeyin." dedi. "Biz de su vermedik" dediler. Oğlum, kollarımda öldü. Susuz bıraktıran imamla ölüsünü yıkadık. İmam: "Öte dünyaya da bir çocuk göndermek gerek, öte dünyada en büyük şefaatçimiz onlardır" dedi. Evimin, köyümün baskısıyla sustum.

İçimde okuma hırsı vardı. Dört çocuğumu köyün arpa ekmeğine bırakarak bin bir güçlükle **Ankara Gazi Eğitim Enstitüsü Edebiyat Bölümü'nü** bitirdim. Ilgaz Ortaokulu'na Türkçe öğretmeni ve müdür yardımcısı oldum. Okul müdürü bir denetim sonunda Korgun Ortaokulu Müdürlüğü'ne atandı. Bakanlık beni görevlendirdi. Cuma günü sınıflarda birer ikişer öğrenci vardı. "Sizden önceki müdürümüz, cuma namazına gitmeleri için izin veriyordu" dediler. Pazartesi sabahı bayrak töreninde devamsızlık konusunda konuştum. Köylerde ve kahvelerde "Ömerlili komünist bir müdür gelmiş, çocukları cuma namazına göndermiyormuş" diye bir yaygara başladı. Evimin camları bir akşam üzeri kırıldı. Nice sonra, çocukların cuma namazına gitmelerine göz yuman eski müdür, Çankırı Devlet Hastanesi'nden kaçarak, Ilgaz'a giden kamyonlardan birine binip akşam üzeri Ilgaz'a gelmiş. İlçedeki Kocanuri'nin Kahvesi'ne kucağında Muhammediye kitabıyla yüzükoyun serilmiş. Ortaokul hademisi Şemsi Efendi evime geldi: "Sizden önceki müdür hastalanmış. Kocanuri'nin Kahvesi'nde serili yatıyor. Çabuk yetişin" dedi. Kahveye girdim. Halk, bir yerde yatan müdüre bakıyor, bir de bana. Okul hademesine: "Çabuk ol,

Mahmut Makal (sağda), İsmail Karaahmetoğlu'yla. Ankara, 18 Kasım 1994.

Sarı Hafız'ı çağır" dedim. Sarı Hafız geldi. Okudu üfledi. Ayılır gibi oldu. Sağlık Ocağı'na kaldırdık. Çankırı'dan ambulans istedik. Gece yarısı Çankırı Devlet Hastanesi'ne gönderdik.

Okulumun adını, Bakanlığa yazarak "Atatürk Ortaokulu" yaptım. Bu okulun öğrencilerinin ve yörenin her ay düzenlice okuyacağı, yazacağı bir yayın organına gereksinim vardı. Üstelik öğrencilerimin yüzde seksen beşi goitrılıydı. Çevre sularında iyot yoktu. Memurların bir dergi çıkarmasına yasalar izin vermiyordu. 1961 Anayasasındaki: "Siyasi olmayan mevkuteleri memurlar da çıkarabilir" hükmü, yargıç Mustafa Aykonu'nun uyarısıyla bizi uyandırdı. Ben Ilgaz Ortaokulu'nun adını "Atatürk Ortaokulu" yapınca, Ilgaz İlkokul Müdürü Murat Sinan da okulunun adını "Akdevrim İlkokulu" yaptı. İki okul anlamının bireşiminde ilçede Ilgaz adında bir dergi yayınlamaya karar verdik. Kastamonu'da beş bin mektup bastırdık. Her yere postaladık. Coşkun ozan Behçet Kemal Çağlar, bizim amacımızı açıklayan "Atatürk'ün Adıyla" adlı bir yazı gönderdi. Postadan üç şiir, dört yazı geldi. Derginin boş kalan sayfalarına gizli açık adlarla on dört yazı yazdım. 1961 Cumhuriyet bayramında Ilgaz dergisinin ilk sayısını Ankara'da Ayyıldız Basımevi'nde bastırdık. Bu dergiyi, bizim ve yöremizin ölüm dirim savaşıyla yaşadığı ortam yarattı.

– Ceyhun Atuf Kansu, senin derginde sürekli yazan bir bilgeydi. Yeni kuşaklara anlatır mısınız?

– Ceyhun Atuf Kansu, 7 Aralık 1919'da İstanbul - Bostancı'da doğdu. Babası Nafi Atuf Kansu, köküyle Kastamonulu, annesi Müftale Hanım Borlu'dur. 1921 yılı başlarında Ulusal Kurtuluş Savaşına katılmak için, İnebolu - Ilgaz yoluyla Ankara'ya geçen Nafi Atuf Kansu, **Pedagoji Tarihi** adlı kitabın yazarıdır. "Erzurum'dan Ölümüne Kadar Atatürk'le Beraber" kitabının yazarı Müfit Kansu da bu ailedendir. Ulusal Kurtuluş Savaşı ve Atatürk'le gönül gönüle yaşayan Kansular, Cumhuriyetimizin unutulmaz değerleridir. Ceyhun Atuf Kansu, bu birikimlerin Anadolu bilincidir.

Düşünün, köy denli küçük bir ilçede yayımlanan Ilgaz'a yazmanın inceliğini duymak; "Ilgaz'a Yazmak" dizisinde: "Büyük illerde yayımlanan dergi ve gazetelerde genel yazılar yazıyoruz. Ama bir Anadolu dergisi için, bu genel yazılardan çok çevreyi eğitecek, çevreyi uyandıracak, çevre yoluyla genç kuşakları temel yurt sorunlarına bağlayacak yazılar yazmalı" diyordu. "Ilgaz'a Yazmak" başlığı altında yirmi iki yazı yazdı. Bu dizi, Ocak 1965'ten, Ocak 1967'ye dek sürdü.

Bu dizide; "Gölköy Enstitüsü'nün temelleri yükseliyordu. Büyük eğitken ile, Hakkı Tonguç ile geçtik o dağı... Bu Ilgaz dağlarının Ulusal Kurtuluş Savaşında destansal bir yeri var. Genç aydın devrimcilerle, İstanbul - Ankara bağlantısını İnebolu'dan Ankara'ya bu yol bağlamış. Mustafa Necati'nin "Hayat" dergisindeki yazılarını anımsıyorum. Ilgaz dergisinin sevgili yöneticileri bu yazıları bulsalar da yeniden yayımlasalar çok yararlı olacak. Her zamandan çok, bu ışığa, bu ateşe muhtacız" diyordu.

Mustafa Necati'nin İstiklâl Mücadelesi Hatıraları, 9 Kasım 1926'da yayımlanan **Hayat** mecmuasının birinci sayısında başladı: İnebolu, ikinci üçüncü sayıda: Asil Ruhlar, dördüncü sayıda: Mehmet Onbaşı, beşinci sayıda: Ali Çavuş, altıncı sayıda: Mukaddes Kafileler, yedinci sayıda: Mütevazı Kahraman, sekizinci sayıda: Aziz Ülke (Taş Köprü, 25 Mayıs 1923), dokuzuncu sayıda: Anadolu Köylüsü. (Ölümünden yirmi yedi gün sonra yayımlanmıştır.)

Eğitimci Rauf İnan, Keçiören Meteoroloji'deki evinde eski Türkçesinden okudu, yeni yazıyla ben yazdım. Ilgaz dergisinin Mart 1978 sayısından başlayarak sonuna dek yayımladım. Rauf İnan; İş Bankası Kültür Yayınları arasında "Mustafa Necati Kişiliği, Ulusal Eğitime Bakışı, Konuşma ve Anıları" adında bir kitap yayımladı. Önsözünde: "Yıllar sonra 1978 - 1979'da, İsmail Karaahmetoğlu, sahibi ve başyazarı olduğu Ilgaz dergisinde, Necati'nin Hayat dergisinde çıkmış olan dokuz yazısını yayımladı." der. Böylece, Ceyhun Atuf Kansu'nun Ocak 1965'deki dilekleri yerine getirilmiş oluyordu.

Ceyhun Atuf Kansu, en değerli yazı dizilerini Ilgaz dergisinde yayımladı. Bu diziler: "Ilgaz'a Yazmak, Özgürlüğün Kaynakları, Bir Halk Romanı Denemesi, Sakarya Meydan Savaşı, Halk Defteri, Anadolu Albümünden, Halk Yönetim Alfabesi, Ulusal Eğitimin Halkçı Kaynakları, Söylev'i Okurken". On dört yıl Ilgaz dergisinde yayımlanan bu diziler birer kitap oylumundadır.

Kemalist öğretinin devrim öğretmeni Kansu'nun "Söylev'i Okurken" yazı dizisi için: "Söylevdeki devrimci dramatik ve devrimci pratik izlendikçe Mustafa Kemal'in değeri ve bu güne vuran devrimci önderliği daha iyi anlaşılıyor" diyordu.

Söylev'in kuramcısı, yorumcusu Kansu, Ulusal Kurtuluş Savaşı'nın, Atatürkçü düşüncenin çağa akışını tam yoluna koymuştu ki, "Gençliğe Söylev'i" bölümüne gelemeden aramızdan ayrıldı.

Yeni kuşaklara Kansu'yu yeniden okumalarını öneririm.

– Nasrettin Hoca uzmanısınız. Bu konuda bir şeyler söyler misiniz?

– "Nasrettin Hoca uzmanlığı" yalnız sizin bana verdiğiniz bir değerin adı. Benim böyle bir derinliğim yok. Gerektiğince okul kitaplarına giremeyen Hoca'nın üniversitelerimizde yeri var mı ki uzmanı olsun? O, yedi yüz yıldır kitapsız yaşadığı halde, adına kitap yazılan, araştırılan, düşünce üretilen, özü özgünlüğü bozulmayan ulusal ve evrensel bir değerimizdir. Türkçeyi yazısız bir iletişimle dilden dile, dudaktan dudağa aktarışı, güle güldüre, düşüne düşündüre büyüyüşü, halkın tellenir ipliği, sarılır yumağı, örülür çorabı, dokunur bezi, sürülür tarlası, gülünür evi, giyilir kürkü, binilir eşeği, mayalanır gölü oluşu... En özgün, en yerli, en duyarlı **güldüşün kaynağımız**...

1963 yılı 5 - 10 Temmuzunda, çağırıldığım Akşehir Nasrettin Hoca şenliklerinde, araştırma ve derlemelerimle ilk Nasrettin Hoca özel sayısını sundum. Ertesi yılların Nasrettin Hoca şenliklerine de katılarak, on dokuz Nasrettin Hoca özel sayısı yayımladım. Bu özel sayıların dışında açtığım Nasrettin Hoca köşelerinde, Nasrettin Hoca soruşturmalarında yüzlerce sayfa tutan yanıtlar, görüşler sergiledim.

17 Mayıs 1989 Çarşamba günü, Ankara - Milli Kütüphane'de **"I. Milletlerarası Nasrettin Hoca Sempozyumu"**nda, **"Nasrettin Hoca Özgünlüğü"** adlı bildirimi sundum. Akşehir'de, Belediye Başkanlığı'nca, 7 Temmuz 1973 günü verilen bir hemşehrilik belgesi ve altın plaket aldım. Şimdi, Nasrettin Hoca içerikli dört kitap hazırladım. Her ay Nasrettin Hoca adına Milli Piyangodan bilet alıyorum. Akşehir gölü maya tutarsa dört kitabımı da yayımlayacağım.

– Şiir dilimiz, öykü dilimiz konusunda neler diyeceksiniz? Yeni şiirler yazıyor musunuz?

– Az da olsa yabancı sözcüklerle kurulu bir öykünün, bir şiirin anlamı, duygu düşünce titreşimleri de yabancıdır. Bir dizeye, bir tümceye yerleşen yabancı sözcük, bir pisliktir. Osmanlıca sözcükleri alışıldı diye, şiire, öyküye, denemeye, söyleşiye yerleştirmek, yazarların Türkçeye saygısızlığıdır. Hele Türkçesi varken, batı dillerinden gelen sözcüklerle ustalık taslamak "mersi, ironi, nostalji" sözcüklerini sakız gibi çiğnemek, ne acı...

Şiir yazmadan yaşanır mı? Adıma onayladığınız yapıtlarınızı okudukça hep köyümü düşlüyorum. Bu yaz dinlencesinde, "Makal Gibi" adlı bir şiir yazdım.

MAKAL GİBİ
"Köy bir gömü
Ne kadaryazsan bitmiyordu."
Mahmut Makal

"Dağ köylüleri / Yayılır son güz / Ova köylerine / Boynunda uru / Elinde yavan ekmeği / On kalbur kumpire / on kabağa / Bir yük çıra / Bir çift kağnı tekeri. – Çam gövdesine / Vurur baltayı / Sallar nacağı / Yaş kestikçe / Yüreği erir / Soymuk soyar / Hızar çeker / Aç kaldıkça / Çam devirir. – Çam yarması düşünülerle / Sövüp saydığını / Bir gün çama bakana / Kırk yıl / Eğitim verildiğini / Yazmasız yaşamını / Okumasız körlüğünü / Savaşlarda ot yediğini / Hele öksüzeveren buğdayını – Kırda bayırda / Geze geze / Çıra ışığında / İsi pası eline yüzüne süre süre / Tarlada toprakla / Damda danalarla / Evde bebelerle / Yarı aç / Yarı tok yaşamını. – Giysileri yununca / Kuruyana dek / Çıplak yatanı / Yalınayaklarla / Karda koşanı / Ödünç ekmekle / Davara gideni / Buğday ekmeğiyle / Arpa ekmeği güreşini. – Kış ortasında / Köy davulu ile / Un toplayanları / Yatırlardan çocuk dileyenleri / Nalları diken eşekleri / İyotsuz akan suları / Sayrılanan canları / Görüntülemeden ölenleri / Yazamadık Makal gibi."

– Son olarak eğitim konusundaki görüşünüzü alabilir miyim?

– Otuz üç yıl kamusal, on iki yıl özel okullarda çalıştım. Öğrenci özüne işlemeyen, kişiliğini geliştirmeyen, okuma yazma öğrenme, araştırma sevgisini beslemeyen işleyişlerin eğitsel değer olacağına inanmıyorum. Okula yazılan öğrenciye öğrenci kimliği verilir de; kişilikleri, davranışları arasında anlam birliği kurulunca, kendi gücüyle yetininceye, baskı altına girmedikçe, özgürlük bağımsızlık değerlerini tüm kişiliklerin açarı gördükçe, kendine yettikçe gelişir.

Eğitim öğretimin içinde, eleştirel dirilikteki öğretmene, öğrenciye doyum olmaz. Sağlam kişiliklerin ışığı, Mustafa Kemal Atatürk'ün: "Özgürlük ve bağımsızlık benim özyapımdır." özdeyişidir.

Günümüzde; iyi okul, iyi öğretmen, iyi yönetici, iyi eğitim aranmaktadır. Bu aramanın hem görece hem yüzeysel bir yaklaşım olduğu bilinmez.

İyi okul, iyi yönetici, iyi öğretmen, iyi kitap, iyi arkadaş ikilemi içine sıkıştırılmış çocuk, hep iyilere koşullandırılmıştır. İyi okula yazılır, iyileri bulamaz. Davulun sesi uzaktan hoş gelir. Adıyla, yaşıyla, gösterileriyle ünlenmiş okullar, çocuğun girdiği sınıfta küçülmüştür.

Sakız gibi çiğnenmiş konuların, her yıl yeniden ısıtılıp sunulduğu, yabancı sözcüklerle boğuşa boğuşa yenik düşüldüğü, kırk beşer dakikalık derslerden savaştan çıkar gibi çıkıldığı, denetimci gelince, sınıfların alev alev yandığı, duvarlardaki tozların bile ayağa kalktığı ortamlarda eğitsel incelik bulunmaz.

Öğretmenin kaleminin ucundaki not, kurşun gibidir. Bir öğrenciyi aynı sınıfta iki yıl dondurabilir. Hele eskiden belge alan, iki dersten sorumlu gezen öğrencilerin yarasını kimse saramaz.

Çağdaş eğitim; öğrencileri sınıfta bırakmadan, ilkokuldan lise son sınıfa dek sürekli okulda tutabilmektir. Sınıfta bıraka bıraka söndürülen ocakların ateşini kim yakacak? ●

yarın neresinde duruyorsa gözlerinin

● Tuğrul Asi Balkar

Bir şehir gibi sardı yalnızlık

Harabeler[1], Metin Fındıkçı'nın ilk şiir kitabı. 1960 Mardin doğumlu şair Metin Fındıkçı, edebiyata Ortadoğu ülkelerinden yaptığı çevirilerle başladı. Şiir, yazı ve çevirileri çeşitli dergilerde yayımlandı. Harabeler, romen rakamı ile bölümlenmiş 12 şiirden oluşuyor.

Çıkardık yaz elbiselerimizi bütün kışlara

Karamsar, sinik ve durağan anlarımızda bir sıcaklık bulmak umuduyla sarıldıklarımız, kısa bir süre için bile olsa, insan - tekinin kendisine ve çevresine ılıman esintilerle bakmasını sağlar. O kısa süre geçince, insan - teki kendini var etme sorumluluğu ile yeniden karşı karşıya gelince, yeniden ve daha dayanılmaz olarak anlaşılabilmenin, duyumsanabilmenin amansız ağırlığı çöküverir omuzlarına. Yaşantı, yaşam üretme gizilgücünün etkisiyle sürüp gitmek zorundadır. Eskil yaşantının ortaya koyduğu ile şu anın ortaya koyduğu arasında zamansal bir farklılık vardır, ama ortaya konulanın bizatihi kendisinin bileşenleri şiir özne için yine ve yeniden bir yıkıntıya işaret etmektedir. Şiir özne, dünyanın yaşamı ve zamanı için kendine bir çıkış yeri de inşa etmek zorundadır. Şiir özne, kendi yaşantısı ve zamanı için de bir çıkış yeri inşa etmek zorundadır. Daha önce ve şu anda yaşam bir kez yaşandığından yargılanması en zor durumla karşı karşıya kalmıştır. Çünkü, ortaya konulan ve ortada olan "harabeler" ile işaret edilmektedir. Toprağın üstünde ve altında, toplumun üstünde ve altında. Şiir özne, bir yol ayrımındadır. Yıkıntı bulgulanmalıdır. Toprağın üstündeki ve altındakiler arkeologlara, toplumun üstündeki ve altındakiler insan - tekine, ölüler adli tıp uzmanlarına. Yani, her iş ehline. Yıkıntının yapılanışı sanki yeniden inşa edilmek üzere parçalanmaktadır. Parçalanma sürerken, diğer yandan, yıkıntının içinden yeni bir yapılanmanın da bulgulanması istenmektedir. Bu, insan - teki için kaçınılmazdır. Umutsuzluğunun umududur bu. İnsan - teki sürekli kapatılıp açılan, örtülen ve dağılan arasında tüm süreçleri yaşamaktadır. Bu panramanın şiirde kendine yol açması kolay olmamıştır elbette. İmgeler, sözcükleri **yalın** durumlarıyla değil, **yakın** durumlarıyla yakalamaya girişir. Şiir, yalnızca bir iç ses olarak durmaz. Yöneldiği insan - tekini hedefler ve söyler. Böylece, daha işin başında, bir varoluş tercihi yaşanır: Şiir için şiir. Bu, farklı bir biçimde de söylenebilir: İnsan için insan.

Doğuyu çok doğuya koymuşlar sevgilim
Gümüşü işlenirken yitiyor, dağlarında

Metin Fındıkçı'nın dipkazısının merkezinde duyu - anlamını koruyan insan - teki vardır. Duyu - anlamını koruyan bir insan - teki ancak bulgulamada bu işi kendine amaç edinebilir. Sözcük sözcük, dize dize. Kaçışına **kaktüs fır-**

tınası eşlik eder. Zamansızlıktan **acı renkler tufanı**ndan anılar oluşur. Yıkıntıdaki ortam o denli kalabalıktır ki: **Deniz kıyısı salyangozları gibi herkes buradadır.** Bir yer belirlemesi gerekirse: **En suçsuz yanlarımı alıp gittiniz, artık atamıyorum / adımımıdır** o yer. İlginç olan konumlamadır işin ta başında:

Yağmurun ensesindesin
Bir şehir gibi sardı yalnızlık
Bütün sokaklarda yük oldu sana
bedenin, insanların gözünde düşünür intiharı.

Ben şuracıkta yığılı gazete
Ben ve herkes.

Alışılmadık bir yüzle karşıladı seni
zaman, geriye alınacak bir film
Bütün açılan kapıları kapatacak
Bir senaryo hazırladın kendine
İnsan olsun mu
Olmasın yeniden koyacaksa aşkı
-Bu parkın içinden geçecek yol-

Ben ve herkes.

Halkısın,
yalnızlığı büyütenle paylaşmalı yalnızlığı
Nasılsa aralarında yaşıyoruz. (s. 7)

İnsan - teki, dipkazısına giriştiği alan hem insani bir coğrafyadır, hem de tarihi: Anahtar sözcüğü **harabeler** olan.

Metin Fındıkçı'nın geliştirmekte olduğu şiirin en önemli yanı, benzemezliğini daha başından vurgulamasıdır.

Harabeler, on iki sıcak şiiri ile dünyaya bir an için bile olsa ılıman esintilerle bakmanıza neden oluyor.

Zevkle okuyacaksınız. ●

1- HARABELER, Metin Fındıkçı, Şiir, Yazılı Günler, Ağustos 1992, İstanbul.

güzdü

Ahmet Uysal

Güzdü, unutmadım bir öpüş
Gibi değdi tenime gece
suların akışıydı bu
Karışmasıydı birden kanıma
Güzdü, rüzgârla yürüdüm

İnceydi, ince ipekti o
Güz gecesi, otlarda kırılan
Yalnızlığın sesi vardı sesinde
Yıkık kentlere düşüyordu
Gümüş ışığını gördüm

Eski bir şiire dönüşüyordu
Kırık testilerin mahur hüznü
Dudağının tuzuydu ürperten
İnce ipek o geceyi
Savrulan alazını sürüründüm

Acılar yazıydı okunuyordu
Kırgın gülüşüydü toprağa düşen
Bir gülün solgun bakışıydı
Güzdü, inceydi ince ipekti
Su günleriydi ömrümün

(Fotoğraf: M. Reşat SÜMERKAN)

ak saçlı sızı

M. Mazhar Alphan

ağaçlar balık açtı
yaprakların ağında yıldızlar
med-cezirde
ay saklı

kadının bakışı mektup
denizin bozkırlarından yazılmış
içinde
ak saçlı sızı

bir zambak gibi
okyanusların dibi
açar içimde
kabarcıkları

ankara yârânı / 1994

• Osman Bolulu

Ankaralı sanatçılardan BEŞ DELİKANLInın (Kıyı: 90, Eylül 1993) zaman zaman toplanarak sanattan, dünyadan söz ettiğini, yurt sorunları üzerinde söyleştiğini yazmıştık. Yaşları 65'lerde olan bu delikanlıların "ANKARA YÂRÂNI" adıyla anıldığını belirterek, bunların 1992 yılındaki ürünlerine değinmiştik daha önce. Yârân'a iki güzel adam daha katıldı: Şemsettin Ünlü, Kenan Mümtaz Akışık. (Gelecek yıl, Ahmet Özer'le bu sanat topluluğunun taze kan bulacağını umuyoruz.) Bu yazıda Yârân'ın 92 - 94 arasındaki üretimine değinmek istiyorum. Beşine, iki yıllık üretimiyle bakacağız, ikisini de bütünüyle özetlemeye çalışacağım.

Ankara Yârânı, belli bir sanat anlayışına çakılmış bir sanatçı topluluğu değildir: Onların ekseni hoşgörülü, demokrat, çağcıl, laik bir anlayıştır. Ne düşünce akımına tepki, ne belli bir görüşü egemen kılmaktır onların amacı. Bir klikte kemikleşmeden sanatın özgürlüğünde birbirine sevgiyle bağlanmış dostlar topluluğudur Ankara Yârânı.

Yârân'a **"Bugünlerde, sizi öznel ve genel olarak en çok rahatsız eden sorun nedir?"** diye bir soru sorduk, sanatçının, ortamı nasıl gördüğünü öğrenmek istedik.

MAHMUT MAKAL

(Konya - Aksaray - Dèmirci köyü 1931. İvriz Köy Enstitüsü Ankara Gazi Eğitim Enstitüsü)

Son iki yılda yayımlanan kitapları:

1. DELİ MEMEDİN TÜRKÜSÜ: (1. Bası, 1993, Başak Yayınları)

Bu kitabın özü, köylülerin kafasına takılan ve yaşamboyu söylenen türkü gibi, halkın kendi sorunlarına sahip çıkma çabalarıdır.

2. KARANLIĞI ZORLAYANLAR: (3. Bası, Ocak 1994, Doğru Yayınları)

Öğretmenlere yapılan baskıları, öğretmenlerin kişisel ve örgütsel savaşımlarını konu edinen kitabı okuduğumuzda, bugün de hiçbir şeyin değişmediğini, aynı, kısırdöngüyü yaşadığımızı görüyorsunuz.

3. BİR İŞÇİNİN GÜNLÜĞÜ: (3. Bası, Mart 1994, Prospero Yayınları)

Mahmut Makal'ın, köy gerçekleri dışında, Yaşar Nabi, Cahit Sıtkı, Ziya Osman Saba, Ceyhun Atuf Kansu gibi sanatçılarla ilgili anıları.

4. ANIMSI ACIMSI: (2. Bası, Nisan 1994, Prospero Yayınları)

Kitap, FAUST'UN DEDİĞİ'nin değiştirilip genişletilmişi, o yüzden 2. bası dedik. Uyduruk demokrasimizde Makal'ın, çevresindeki aydınların önüne dikilen bürokrasinin çarpık öykülerine ilişkin anılar.

5. ZULUM MAKİNESİ: (3. Bası, Temmuz 1994, Troya Yayınları)

1930'larda Emin Türk Eliçin'in köyle ilgili yazısından ötürü komünistlikle suçlanıp hapse atılmasından başlayarak Türkiye'de aydınlığın ve aydınların başına örülen çoraplara ilişkin anı ve değerlendirmeler.

6. ÖTELERİN HAVASI: (3. Bası, Ekim 1994, Troya Yayınları)

"Mahmut ağabey hep köyü anlattı. Bu kez de, köylülerin köylerini taşıdıkları, bir başka deyişle ırgatlığa gittikleri 'Öteler' dediği Avrupa'yı anlatıyor. Bu betikte 'burayı' ve 'öteyi' göreceksiniz ve yaşayacaksınız. Ne mutlu, Mahmut Hoca'mın bunu da yazması bir ödevdi bence." (Prof. Dr. M. Tahir Hatipoğlu)

Bunların dışında Makal'ın YERALTINDA BİR ANADOLU adlı yapıtının 4. basısı, Başak Yayınları'nca; AĞLATI adlı yapıtının 3. basısı Prospero Yayınları'nca bitirilmek üzeredir.

Makal, Bizim Köyü'yle köy gerçeğini edebiyata sokmakla, Türk edebiyatının kırsal alana yönelişinin öncüsü olmakla ve de Türk düzyazısının biçemini değiştirmekle kalan bir yazar değildir: Yarın, resmi anlatımların dışında, Türk halkının yaşamının sıcaklığını, aydınlarımızın dirençli savaşımını, onun yapıtlarında bulacaktır geleceğin okuyucuları.

Makal, **"1995'e girerken tarihimizin en kötü günlerini yaşıyoruz, uçurumun kıyısındayız. Bağımsızlığımız zedelendi, siyasal ve ekonomik açıdan yayılmacı güçlerin güdümüne girdik. Atatürk ilkeleri ve devrimleri yok ediliyor. Öğretim birliği ve çağcıl öğretim ortadan kalktı. Yıllardan beri yöneticilerin ihmali, şeriatın gelip oturmasına neden oldu. Zengin - yoksul ayrımı kesinleşiyor"** diye yanıtlıyor, kendisini rahatsız eden sorunla ilgili sorumuzu.

ALİ DÜNDAR

(Kayseri - Akkışla, 13 Eylül 1927. Pazarören Köy Enstitüsü Yüksek Köy Enstitüsü Türkiye ve Ortadoğu Amme İdaresi Enstitüsü. Georgetawn Dil Enstitüsü İlköğretim Müfettişliği, yöneticilik.)

Son iki yılda yayımlanan kitapları:

"Benim ilk gözağrım olan İLK ÖPÜCÜK (2. Bası, 1994. Doğru Yayınları) ile, daha sonra özellikle Kemalizm, laiklik ve düşünce özgürlüğü üstüne yazdıklarımı topladığım ve KEMALİZMİ DOĞRU ALGILAMAK (2. Bası, 1993, Ardıç Yayınları) adlı kitaplarımın 2. basıları yapıldı. Bu iki kitapla daha önce çıkan ve benim "öykümsüler" olarak değerlendirdiğim EKMEK KOKUSU'nun baskıları bitti. KEMALİZMİ DOĞRU ALGILAMAK'ın genişletilmiş 3. basısı için bir dosya hazırlıyorum. Dil konusundaki yazılarımı da DİL VE BİLİNÇ adı altında topladım. Prospero yayımlıyor, yıl sonuna piyasaya çıkacak."

Son iki yılda nerelerde, neler yazdı?

"Karınca kadarınca yazılarımı sürdürüyorum. Daha çok dil sorunsalı ve laik / özgür düşünce bağlamında yoğunlaşan düşüncelerimi; İstanbul Türk Dili Dergisi ile An-

kara'da çıkan Çağdaş Türk Dili, Karşı Dergisi ve Kemalist Ülkü dergisinde yayımlıyorum. Zaman zaman Cumhuriyet gibi büyük gazetelerde Kayseri'de kayseri Haber, Çorum'da Çorum Haber, Keşan'da Önder gibi yerel gazetelerde de yazıyorum."

Hakkında neler yazıldı?

"Yayımlanan üç kitabım hakkında bir hayli yazı çıktı. Örneğin, **Çağdaş Türk dilinde**; Etem Ütük, Ali İhsan Beyhan, Cemal Gürlek; **Türk Dili Dergisi**'nde Muzaffer Uyguner ve Abdullah Rıza Ergüven; Antalya'da yayımlanan **Kırkmerdiven**'de Fakir Baykurt; **Öyküşiir**'de Mehmet Aydın; **Önder Gazetesi**'nde T. Asi Balkar, Necdet Tezcan; **Kıyı** dergisinde Bekir Semerci; **Öğretmen Dünyası**'nda O. Nuri Poyrazoğlu; **Abece**'de Osman Bolulu kitaplarım hakkında güzel yazılar yazdılar."

Ankara Yârânı toplu halde: (soldan sağa) Osman Bolulu, Şemsettin Ünlü, Mahmut Makal, Mehmet Aydın, Cemal Gürlek, Ali Dündar, Kenan Mümtaz Akışık.

Dündar'ı en çok rahatsız eden sorun:

"Son günlerde beni, sevgili Osmanı Bolulu'nun deyişiyle 'Antilaikliğin önlenmeyen yükselişi' kadar hiçbir şey ilgilendirmiyor; hiçbir şey kaygılandırmıyor. 'Laiklik dinsizlik değildir.' fetvasıyla yola çıkıp; sözde demokrasi, din ve vicdan özgürlüğü görüntüsü altında köktendinciliğin ve şeriatın örgütlenmesine kapı açılmasını bir türlü içime sindiremiyorum. Türkiye'nin mollalar ülkesi ya da Suudiler mülkü olacağından korktuğumdan değil (Çünkü bunu başaracak bir güç daha anasından doğmadı ve de doğamayacak); yitirilen zamana acıdığımdan, birtakım çağdışı, bilimdışı saçmalıklarla kafaları karışan insanların bir gün patlayıvermelerinden korktuğum için rahatsız ve erinçsizim. Laik, demokrat ve de sosyalist olduklarını dillerinden düşürmeyen insanları, darı dişi gibi, darmadağınık gördüğüm için şaşkınım." (Ali Dündar'ın kendi anlatımı, doğrudan yazıya aktarıldı.)

ŞEMSETTİN ÜNLÜ

(Elazığ - Harput 1928. Harp okulu (1948), Ulaştırma Okulu (1950), ODTÜ İdari Bilimler Fakültesi Ekonomi İstatistik Bölümü (Subaylığı sırasında), subaylık (1961 - 65), Albaylıktan emekli (1979). Daha sonra özel kurumlarda üst düzey yöneticiliği.)

YAPITLARI:

ŞİİR: 1. DURUR BAKAR İBRAHİM (1976, Yeditepe Yayınları), 2. DİRLİK DÜZENLİK TÜRKÜLERİ (1980, Yeditepe Yayınları)

Dili. imgesi, kurgusu, sözcük kadrosu; başkalarından çok, kendisine özgü, özleştirilmiş, odak noktasına oturtulmaya çalışılmış; sevgiyi yaymaya çalışan, aydınlık yüzlü ama alttan alta eleştirici ve insanı sosyal konumunda evrensel macerasıyla yakalamaya yönelik şiirlerdir, Şemsettin Ünlü'nün şiirleri.

ROMAN:

1. YUKARI ŞEHİR (1986, Remzi Kitabevi. Orhan Kemal Roman Armağanı, 1987)

Eleştirmen Mehmet H. Doğan (Adam Sanat, Haziran 1987), bu romanın asıl kahramanının bir kent olduğunu ve romanın konu edindiği çevreyi insan boyutuyla ele aldığını belirten yazısında şunları söylüyor:

"1954'te Bereketli Topraklar Üzerinde'yi, 1955'te İnce Mehmed'i çıkar çıkmaz, sıcağı sıcağına okuduğumda duyduğum doygunluğu, ondan öte heyecanı, o günden beri, pek az romanda duydum. Çok iyi anımsıyorum, her ikisini de okuyup bitirdikten sonra, sokağa çıkıp dolaşmak, birileriyle konuşmak istemiştim; bu duyguyu içimde bastıramayacağımı hissetmiştim. O yıllar, çok yeniydi genç kuşak romanımız; başyapıtları henüz dünyada bile yoktu. Heyecanımı, daha çok, ona bağlıyorum şimdi."

"Ama bugün, 1987'de, o günden bugüne o kadar romandan, o kadar romancıdan sonra yeni bir roman bir okuyucuya aynı doygunluk duygusunu, aynı coşkuyu verebiliyorsa bunun daha başka bir anlamı olmalı diyorum ben(..."

"Ünlü, YUKARI ŞEHİR'de 19. yy. ortalarına kadar vilayet merkezi olan Harput'un, 1856 - 1876 arası 20 yıllık öyküsünü anlatıyor, olayların geçtiği ortam bir vilayet merkezi de olsa, 19. yy.'ın ikinci yarısı toplumsal ve ekonomik koşullar ve Anadolu kent ve kasabalarının durumu gözönüne alındığında YUKARI ŞEHİR'de anlatılan çevre, bir kentten çok, kasaba - köy arası bir yerleşim alanı. Üretim ilişkileri ve buna bağlı, insani ilişkileri de öyle. Bu nedenle Yukarı Şehir'i, bugünkü anlamıyla bir kent romanından çok, bir kasaba ya da köy romanı olarak almak daha doğru olur. Yazarın amacı ise daha başka. O, 19. yy. ortalarında koskoca bir vilayet merkeziyken, devamlı göçlerle bugün bir köy durumuna düşen bir kentin acıklı öyküsünü dile getirmek istiyor."

'Ben, Yukarı Şehir'de doğdum. Yıkıntıların arasında büyüdüm. Evlerini, işlerini bırakıp gidenleri gördüm. Gidenler (Kendi ellerimizle yıktık kocakenti) der, içlenirlerdi... Kentten ayrıldığım gün, yazmayı aklıma koydum. 30 yıl; sordum soruşturdum, okudum, not tuttum. Ev ev, sokak sokak, semt semt yeniden yaptım yücelttim kenti aklımda; insanlarını tanıdım, sevdim. Tanıklığım geçerlidir. Aşklar, ayrılıklar, savaşlar, akıl almaz dostluklar, inanılmaz ihanetler buldum kentin geçmişinde.' diyor kitabın arka kapa-

ğında."

"yazarın gerek insana ve tarihsel olaylara bakışta uyguladığı yöntem, gerekse belli tarih dilimi içinde; insanın toplumsal ekonomik yaşamıyla bir kenti anlatışında kullandığı gerçekçi biçem, bu tanıklığı geçerli kılıyor."

2. TOPRAK KURŞUN GEÇİRMEZ: (1988, Remzi Kitabevi. Madaralı Roman Ödülü, 1989)

"Haksız saldırılara karşı yurdunu savunan insanların direnci, özverileri, yaşama bakışları anlatılır Toprak Kurşun Geçirmez'de. ... Yurt sevgisinin yayılmacı saldırılara karşı aşılmaz güç olduğu savlanır. Yurt düşman geçirmez denilmek istenir. Yurdu yurt bilenler varsa, yurdu savunma bilinci de vardır. ... Yayılmacı saldırılar eninde sonunda durdurulur. ... Toprak Kurşun Geçirmez'de Erzurumlular'ın Rus ordusuna karşı kazmayla, kürekle, Aziziye Tabyasını savunmaları önemli bir olaydır. Osmanlı tarihinde kadın erkek, halkın doğrudan katıldığı savunmadır bu." diyor Şemsettin Ünlü, romanı üzerine Tuncer Uçarol'la yaptığı konuşmada.

3. YÜZ UZUN YIL: (1993, Can Yayınları)

"Yüz Uzun Yıl, Tanzimat'tan başlayıp Kurtuluş Savaşına kadar uzanan dönemin İkinci Meşrutiyet bölümünü kapsar. Önü arkası uzun yüz yıl... Yüz Uzun Yıl, Fransız Devriminden sonra toplumumuzda eskiyle yeninin içten içe çatışmaya, hesaplaşmaya girişini konu edinir bir anlamda." meşrutiyetin yüzde bir olay, bir üstyapı olayı olmadığını söylüyor yazar. Yüz Uzun Yılın, 1908 Meşrutiyetinin, yüz yıldan fazla bir zamanda hazırlanan etkileme süreci olduğunu, Fransız Devriminin sadece Osmanlıdaki azınlığı değil, alttan alta bizi de etkilediğini açıklıyor, Uçarol'la yaptığı söyleşide.

"Üç romanın kahramanı da Yusuf, çevresi Elazığ ve Harput kentleri. Olayları Osmanlı İmparatorluğu'nun 1860 yıllarından." Irmak romandır bu üç yapıt. "Yusuf'un kişiliğinde, yöresinde emeğiyle geçinenlerin yaşam serüvenlerini, o dönemde, o yörede yaşayanları anlattım. Kırım Savaşından (1853) Kurtuluş Savaşına kadarki dönemde Anadolu'da yaşanılanlar, yerel açıdan da evrensel açıdan da önemlidir... Yerelden evrensele, çok yönlü, çok boyutlu bir yaşamı var toplumumuzun. Bilimde olduğu gibi, sanatta da işlenmeli bu. Beni yazmaya iten bu olmalı." diyor yazar, aynı söyleşide.

Şemsettin Ünlü, bu romanlarında yurtsever, sorunlarımıza nesnel açıdan bakan şovenliği giyinmeyen, insanı, insanî boyutuyla ele alan, roman kurgusunda ve anlatımında yabancı özentisi ve benzeği göstermeyen; bizi, bizim sorunlarımıza, insanımıza, yaşamımıza eleştirel, bilimsel bakarak kurtaracağımıza inanan bir romancı olarak çıkıyor karşımıza. Ama yurtseverliğiyle, toplumsal inceleme ve irdelemeleriyle roman kurgusundan, roman dilinden, roman biçeminden ödün vermeden başarıyor işini.

Şemsettin Ünlü, **"Bugün içinde bulunduğumuz ekonomik, siyasal çıkmazın, dünyada giderek yalnızlaşmamızın, Türkiye'nin bugünlerde köktendinci baskıya uğramasının altında hep GÖÇ OLAYlnın yattığını, bütün açmazların bundan kaynaklandığını"** söylüyor.

CEMAL GÜRLEK

(Akşehir 1927. İstanbul Hukuk Fakültesi Avukatlık, öğretmenlik, emekli.)

Cemal Gürlek'in yayımlanmış iki yapıtı var: **24 Saat** (Şiirler, 1970), **Buğulu Cam** (öykü, 1992, Başak Yayınları). Cemal, öteki yazımızdan bu yana, iki kez şanssızlığa uğradı: 24 Saat adlı şiir kitabı, eklerle yeniden basıma hazırlanmış, sözleşmesi yapılmıştı. Ancak Doğru Yayınevi çalışmasına ara verdiği için, basımı, dizgi aşamasında kaldı. Deneme dosyasını Ardıç Yayınları'na vermişti. O da kaldı. İki dosyası yayımcılarda beklemekte.

Şanslı yönü ise, geçen yazımda (Kıyı: 90) gereken ilginin esirgendiğini söylediğim Buğulu Cam adlı yapıtıyla ilgili birçok yazı çıktı, o günden bugüne: **İnsancıl** (33. sayı. Mehmet Aydın), **Kemalist Ülkü** (301. sayı Muzaffer Uyguner, 292. sayıda Ali İhsan Beyhan), **Abece** (78. sayıda Muammer Yüzbaşıoğlu, 87. sayıda Mahmut Makal), **Kıyı** (90. sayıda Osman Bolulu) dergilerinde kitapla ilgili tanıtma - eleştiri yazıları çıktı. Bununla birlikte, o kitaba gereken ilgi ve önemin verilmediğine ilişkin kanımı sürdürüyorum.

Cemal Gürlek, seçkin yapıtları okuma alışkanlığını yitirmemiştir. Beğendiği yapıtları tanıtmayı da görev sayar. **Çağdaş Türk Dili**'nin 75. sayısında Ali Dündar'ın **Kemalizmi Doğru Algılamak**'ını; 79. sayısında Osman Bolulu'nun **Antilaikliğin Önlenmeyen Yükselişi**'ni tanıtmıştır. **Abece**'de Afşar Tumiçin'in şiir kitabı hakkında yazdı. **Abece**'nin 94. sayısında **Öğretmenin Düşü** öyküsü yayımlandı. Cemal'in, öteki yönleri de güçlü olmakla birlikte, bana göre asıl gücü denemelerinde öne çıkmaktadır. Görebildiğim kadarıyla **Türk Dili Dergisi**'nde (37. sayı), **Çağdaş Türk Dili**'nde (70. sayı), **Kemalist Ülkü**'de (305. sayı) denemeleri yayımlandı, bu iki yıl içinde.

Günümüzde kendisini en çok rahatsız eden sorun konusunda, Cemal şöyle diyor:

"Günümüzde beni en çok rahatsız eden sorun, öncelikle toplumumuzdaki siyasal, toplumsal, ekinsel... alanlardaki değerlerin alt üst oluşu, yozlaşma, çürümüşlük... Bununla birlikte, iyi ile kötünün, güzel ile çirkinin, doğru ile yanlışın kavgasının; iyinin, güzelin, doğrunun utkusuyla sonuçlanacağından kuşkum yoktur. Umut yıldızımız sönmez."

Görüyorsunuz; ürünlerini yayımlamama tıkanıklığında bir yazar, kendini değil, toplumunun sorunlarını öneme alıyor, yakınısı bundan. Bütün içinde kendini var saymak değil midir, yazarlığın temelinde yatan?..

MEHMET AYDIN

(Afyon - Bayat, 4 Mart 1923. İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Köy Enstitülerinde ve yüksekokullarda öğretmenlik, Paris'te bilgi, görgü artırma, Belgrad Üniversitesi'nde okutmanlık.)

Son iki yıldaki ürünleri:

MAVİ TER (Şiir, 1993), **ŞAİRLERDEN İZLER** (İnceleme - Eleştiri, 1993). **ÖZGÜRLÜĞE AÇILAN ELLER**(Şiir, 2. Bası, 1994. Doğru Yayınları).

Basımda olan yapıtları: Baharın Soluğu (Şiirler), Türk Edebiyatında Kadın Yazar ve Şairler (İnceleme), Bayat Çevresi Söylenceleri (Derleme), Savrulmuş Çocuklar (Çocuk Şiirleri Seçkisi).

Son iki yılda nerelerde, neler yazdı?

TANITMA - ELEŞTİRİ - İNCELEME, MAKALE: Çağdaş Türk Dili (Şubat 1992, Haziran 1994), Kıyı (Şubat 1992, Temmuz 1993, Mayıs 1994, Ağustos 1994), Damar (Nisan 1994, Hazıran 1994), Öğretmen Dünyası (Mart 1994), Atatürkçü Düşünce Dergisi (Haziran 1994), İnsancıl (Mart 1992, Nisan 1994).

ANI: Öyküşiir (Şubat 1992)- İnsancıl (Haziran 1994)

ŞİİR: Çağdaş Türk Dili (Eylül 1994), Biçem (Mart 1992), Güneş (Şubat 1992), Kıyı (Mart 1992, Temmuz 1994), Abece (Eylül 1994), İnsancıl (Temmuz 1994, Ekim 1994).

Son iki yılda hakkında yazılanlar:

Damar (Ocak 1992, Ayten Sürer), Çağdaş Türk Dili (Temmuz 1992, Ali Dündar; Ağustos 1993, Osman Bolulu), Sonra Yazı Vardı (Kitap 1993, Mehmet Yaşar Bilen), Öğretmen Dünyası (Şubat 1993, Osman Nuri Poyrazoğlu; Ağustos 1993, Vedat Yazıcı), Kocatepe (28 Temmuz 1994, Dr. İrfan Ünver Nasrattinoğlu), İnsancıl (Nisan 1993, İsmail Gençtürk), Bölgenin Sesi (Nisan 1993, Necdet Yaşar) dergilerinde Mehmet Aydın'ın kitapları üzerinde yazılar yayımlandı.

Mehmet Aydın'ın kendisini en çok rahatsız eden sorun sorumuza yanıtı:

"Türk toplumu, yeni bir geçiş döneminin her alanda sancılı bir karmaşa sürecini yaşıyor. Toplum çelişkisi ve işsizlik, en yüksek boyutlara yükselmiştir. Sevindirici bir olgu da, halkın ve tabanın artık bilinçli bir biçimde, kendi sorunlarına sahip çıkmaya başlamasıdır."

KENAN MÜMTAZ AKIŞIK

(Ahlat 1925, İstanbul Hukuk Fakültesi, Cumhuriyet Savcılığı, avukatlık, milletvekilliği (1969 - 1973, CHP).

YAPITLARI:

1. KARINCA YENİĞİ (81 şiir, 85 s. 1991'de İstanbul Edebiyat Gazetesi yayımlamış). 2. ZAMAN GİBİ (162 şiir, 165 s. 1992'de Başak Yayınevi'nde.) 3. GÜNEŞE TAŞINDIK (50 şiir, 64 s. 1994 Prospero Yayınları).

Kenan Mümtaz Akışık, "Alışılmışın dışında daha güzel sözler olduğunu, bunu yakalamaya çalıştığını, 1944'ten beri yazdığı 500'ü aşkın şiirini dosyaladığını, bunlardan 293'ünün sözü edilen kitaplarda yer aldığını; 1990 yılına kadar hiçbir yerde şiir yayımlamadığını; şiirlerinin ölümünden sonra değerlendirilmesini amaçladığını, ancak Hazım Zeyrek ve Vecihi Timuroğlu'nun yüreklendirmesi ve ısrarıyla şiirlerini dergilere vermeye başladığını" söylüyor.

Şiirlerinin yayımlandığı dergiler:

Varlık, Kıyı, Abece, Kemalist Ülkü, Anadolu Ekini.

Hakkında yazılanlar konusunda:

"Şiirlerimle ilgili eleştiri yazıları ise, görebildiğim kadarıyla Cumhuriyet Kitap Eki'nde Vecihi Timuroğlu, Kiraz Kültür sanat dergisinde Muhsin Şener, Erdek gazetesinde Mustafa Kademoğlu imzalarıyla çıktı. Bu yazılar da, sözlü eleştiriler gibi övgü ağırlık idiler. Bu yüzden de şiirlerim, şiirsellik açısından, tüm Türk şiirinde olduğu gibi gereken yaratıcılıklardan yoksun oldukları halde, eleştirel değerlendirmelerde hiç dokunulmuyor. Ola ki zorunlu inceliklere ve özendirmelere aykırı düşmemek için... yararlı eleştiri yapmanın hakkını verememekten doğacak bozunumlara düşmemek için..." diyor, nesnel eleştirinin yokluğundan, sanattaki kümeleşmelerden, yanlamalardan yakınıyor, gerçek Türk sanatının özlemini çektiğini sezdirmeye çalışıyor, yanıtında.

Bugünlerde kendisini en çok rahatsız eden sorun sorusuna yanıtı şöyle:

"Bugünlerde beni öznel ve genel olarak en çok rahatsız eden sorunun ne olduğuna dair soruyu da (Beynimizdeki verimsizlik) diye yanıtlayacağım. Beynimizdeki verimsizlik ise ne bugünlere, ne de yalnız ülkemize özgüdür. Tüm İslâm dünyasına özgü olup, sekiz yüz yıl önce başlayıp büyüyerek günümüze dek gelen koyullanmışlığımızın ürünüdür."

OSMAN BOLULU

(Amasya - Taşova - Tekke, 1929. Akpınar Köy Enstitüsü, Ankara Gazi Eğitim Enstitüsü Edebiyat Bölümü, Türkiye ve Ortadoğu Amme İdaresi Enstitüsü ilk ve orta dereceli okularda öğretmenlik, yöneticilik, MEB. bakanlık müfettişliği.)

1994'te yayımlanan yapıtları:

YURTBOYU SEVİŞMEK (Şiir, 2. Bası, Doğru Yayınları), TAŞIN İYİSİ (Şiir, 2. Bası, Prospero Yayınları), İLK DERSİMİZ ATATÜRK (Şiirle dil çalışmaları, 2. Bası, Gri Yayınları), ANTİLAİKLİĞİN ÖNLENMEYEN YÜKSELİŞİ (deneme, 1. Bası, Prospero Yayınları), UZUN KOŞU (Şiir, 1. bası, İlkyaz Kitaplığı), BELLEKSİZ TOPLUM (denemeler) adlı kitabı Troya Yayınları tarafından basıma hazırlanmaktadır.

Son iki yılda nerelerde, neler yazdı?

ŞİİR: Pencere (Şubat 1994), Dünya Kitap (Mayıs 1994), Türk Dili Dergisi (Şubat 1994, Ekim 1994), Yeni Biçem (Kasım 1993), Çağdaş Türk Dili (Haziran 1993, Ocak 1994, Haziran 1994), Kıyı (Aralık 1993, Şubat 1994, Eylül 1994), İnsancıl (Şubat 1993, Mart 1994, Ekim 1994), Karşı (Aralık 1993, Eylül 1994), Damar (Haziran 1994, Ağustos 1994, Eylül 1994, Ekim 1994), Kemalist Ülkü (Ekim 1994), Abece (Aralık 1993), Öyküşiir (Ocak 1993), Aykırısanat (İki sayıda taşlamalar).

DENEME VE SORUNLAR ÜZERİNE:

Abece (Şubat 1993, Haziran 1993, Ağustos 1993, Şubat 1994, Ağustos 1994, Nisan 1994), Aydınlığın Ezgisi (Haziran 1994, Ekim 1994), Niçin Köy Enstitüleri ve Çağdaş Eğitim Vakfı (Haziran 1994), Damar (Mart 1993, Nisan 1994, Temmuz 1994), Cumhuriyet gazetesi (9 Temmuz 1993, 22 Aralık 1993, 7 Mart 1994, 22 Ağustos 1994)- İnsancıl (Haziran 1993, Eylül 1993), Çağdaş Türk Dili (Nisan 1993), Karşı (Ocak 1993, Eylül 1992), Yazı (Ocak 1993).

ELEŞTİRİ - TANITMA - SÖYLEŞİ:

Kıyı (Eylül 1993, Mayıs 1994, Temmuz 1994), Çağdaş Türk Dili (Nisan 1993, Ağustos 1993, Şubat 1994)- Abece (Ocak 1993, Ocak 1993, Ocak 1993 (değişik adlarla), Şubat 1993, Haziran 1993, Eylül 1993), Yazı (Eylül 1993).

ANI - GÜNLÜK:

Abece (Ekim 1993), Kıyı (Eylül 1993), Damar (Ekim 1993, Kasım 1993, Ocak 1994, Şubat 1994).

Dil Yazıları: Türk Dili Dergisi (Ağustos 1992, Ekim 1992, Aralık 1992, Nisan 1993, Ağustos 1993, Ekim 1993, Şubat 1994, Nisan 1994).

Osman Bolulu ve yapıtları hakkında yazılanlar: Abece (Mart 1994, İbram Erdem; Nisan 1993, Mahmut Makal), Çağdaş Türk Dili (Eylül 1994, Cemal Gürlek), Kıyı (Eylül 1994, Muzaffer Uyguner), Damar (Haziran 1994, M. Demirel Babacanoğlu; Eylül 1994 Yasemin Erdoğan), Kemalist Ülkü (Eylül 1992, Ali İhsan Beyhan).

Osman Bolulu'yu rahatsız eden sorun:

"Cumhuriyetle başlanan laik, bilimi kılavuz edinmiş atılımların bitirilmemiş olmasından kaynaklanan geriye dönüşün, Anadolu halkını toprağında tutacak, çağın yaşamına eriştirecek sosyal adaletin gerçekleştirilemeyişinin üstüne temellenen bugünkü ekonomik, siyasal, kültürel karmaşa ve bunu görmek istemeyen kör politikacı beni ürkütüyor. Bütün olumsuzlukların faturasını Cumhuriyetin ve Mustafa Kemal'in üzerine çıkaran aydınımsıların medyaya egemen olmasına kızıyorum. Antilaik yükseliş tüylerimi ürpertiyor. Ama dünyanın ilk Kurtuluş Savaşını başarmış bu ulusun batmayacağına inanıyorum da 'Niye ben görmeyeyim?' diye üzülüyorum." ●

sanatçısı, ekini, doğasıyla karadeniz kıyıları

● Hasan Akarsu

06.07.1994

09.00: Kıyı boyunca birbirine yakın ve büyük ilçelerden geçiyoruz. Trabzon'a giriyoruz. Trabzon, oralı arkadaşların, orayı görenlerin dediği gibi Karadeniz'in Paris'i. Kunduracılar Caddesi'ni dolaşıyoruz. Arslan Pulathaneli'yi soruyoruz, az önce ayrıldığını söylüyorlar. Telefon edip haber veriyorum. Ahmet Özer'in de telefonunu alıyorum. Özer, evde yokmuş, haber bırakıyorum. Akşamüstü Boztepe'ye çıkıyoruz, semaverle çay içiyoruz. Görüntüyle allak bulak oluyoruz: Paris dedikleri kadar var.

Gezi başkanı Nuri Bey, otobüsü bırakırken yaşadığı bir olayı anlatıyor, gülmekten kırılıyoruz. Otobüs geri geri çıkarken tipik bir Trabzonlu'yu ezecekmiş, korkmuş.. Az sonra da otobüsün tekerleği bir çukura düşmüş. Trabzonlu "Görüyor musun, sen beni ezecektin, Allah anında çıkarıyor da." demiş. Gece, Yurt-Kur'a gidiyoruz. Sıkıntılı geçiyor, yerlerimiz iyi değil.

Yurt-Kur'da duş başlıklarının olmadığını görüyoruz. Nedenini sorduğumuzda, öğrenciler: "Biz Allah mıyız da yağmur yağdıracağız." deyip söktüklerini belirtiyorlar.

10.30: Trabzon'un adı için söylencelere bakıyorum:

Nalcı, çelik nalları
Ustaca vururmuş
Yiğitlerin atlarına

Altınların tuğrasını
Parmaklarıyla bozarmış

Trabzon'a dönüşmüş zamanla
Tuğra Bozan demişler de adına.

Trabzon Kalesi karşıda görünüyor. Atatürk Köşkü'ne çıkıyoruz.

11.30: Köşk, 1890 yılında bir Rum tarafından yaptırılmış. Malzemeler İtalya'dan getirilmiş. 1924'te Atatürk, Trabzon'a ilk gelişlerinde Kostaki'nin evinde (Üçüncü Genel Müfettişlik) kalmış. Şimdi müze olmayı bekliyor orası. Ahmet Özer'den alıyorum bu bilgiyi. Atatürk, Kabayanidis'in köşkünü de çok beğendiğini söylemiş. Atatürk 1930'da ikinci kez Trabzon'a gelmiş. 1937'de son gelişlerinde bu köşkte üç gün kalmış ve ünlü kalıtını burada yazmış, mallarını devlete bağışlamış. Köşk Makbule Hanım'a kalmış. Daha sonra Trabzon Belediyesi, köşkü on bin liraya Makbule Hanım'dan satın almış. Yemek odasının tavanında meyva süslemeleri, Atatürk'ün kullandığı eşyalar sadeliği ve güzelliğiyle ilgi uyandırıyor. Köşk, kaloriferli yapılmış, bir peteğin içinde yemek ısıtma bölümünün olması ilginç.

Maçka'ya doğru gidiyoruz. Zigana Geçidi'ni geçelim dedik. Uzunluğu 1708 metre. Geçtik ve geri döndük. Dağlarda hava kışlıyor, yağmur çiseliyor, yoğun sis var.

Sümela Manastırı'na gitmek için Maçka'ya dönüyoruz.

17.30: Altındere Vadisi Milli Parkı'na girdik. Oraya değin çok güzel bir koyak uzanıyor. Yol, koyağın dibinden akan çay boyunca gidiyor. İki yanda da yüzlerce metre yükseklikte, doksan derece dik dağlar yükseliyor. Çayda

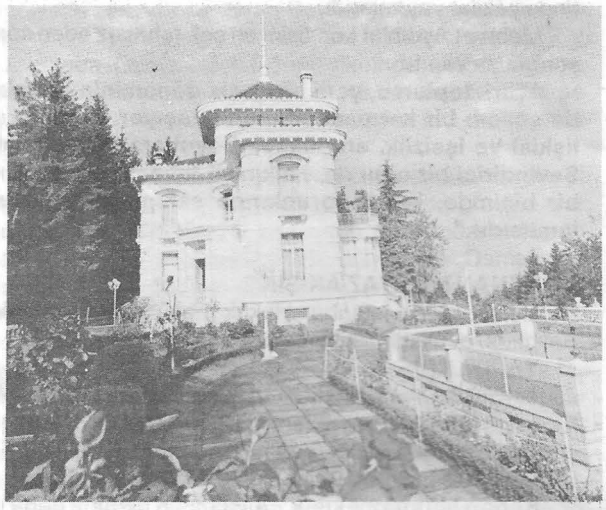

alabalık dolu. Tutup pişiren gençler var. Sümela'ya çıkacağımız piknik yerine varıyoruz. Çayın üstünde köprüler, kıyısında çayevi, lokanta bulunuyor.

Sümela'ya çıkış kırk dakika sürüyormuş diyorlar. Çiseleyen yağmur altında tırmanıyoruz, patika yoldan kıvrıla kıvrıla. Yirmi beş dönemeç saymış gençler. Yoruluyoruz, yağmur altında terliyoruz. Kuşbakışı uzaklığı üç yüz metreymiş.

Sümela, Karadağ'ın eteğinde kurulmuş. Söylentiye göre, Bizans İmparatoru Theodosios I (375-395) zamanında Atinalı iki keşiş buradaki kaya kovuğuna kilise olarak manastırın ilk temellerini atmışlar. Jüstinianus'un isteğiyle (527-565) manastır genişletilmiş. 1204'te kurulan Trabzon Devleti'nin Krallarından Alexios Komnenos III zamanında (1349-1390) gelişimi sürdürülmüş. 1461'de Trabzon'un fethinden sonraki Osmanlı Padişahları da manastıra önem vermişler. Yavuz Sultan Selim, iki altın şamdan hediye etmiş. 18. yy'da birçok bölümü yenilenmiş, 19. yy'da en zengin ve parlak dönemini yaşamış. 1916-1918 Rus işgalinde el konulmuş, 1923'te de Türkler tarafından etkinliğine son verilmiş. Bu yıldan sonra, yağmalar, doğal yıpranmalar nedeniyle şimdiki durumuna gelmiş. Manastırda, Ana Kaya Kilisesi, birkaç şapel, mutfak, öğrenci odaları, misafirhane, kütüphane ve ayazma vardır. (Müze Müdürlüğü'nden.)

Sümela'nın da söylencesi var:

Havari Lucas
Meryem Ana'nın
Resmini çizmiş
Manastırın duvarlarına

Söylence bu ya
Göçlerde resim de
Taşınmış Atina'ya
Beğenmeyince yeni yerini
Meleklerce bırakılmış yine
Kendi dağlarına.

Sümela'nın yağmalanmış durumu insanı üzüyor. Çıkanlar, çivilerle duvarlara yazılar yazmışlar, karalamışlar. Bize yakışır biçimde korumalıyız tarihsel yapıtlarımızı.

22.15: Trabzon'a dönünce, öğretmenevinde Ahmet Özer'le buluştuk. Yanımda Aynur da vardı. On yılı aşkın süredir yazıştığım Özer'i ilk kez görmenin mutluluğunu yaşadım. Canayakın, dostça karşıladı. Bir saat kadar söyleştik. Kıyı dergisinin 100. sayısına ulaşmasının kıvancını yaşıyor Özer'le birlikte Trabzonlu sanatçılar. Gündoğdu Sanımer'i "Suyun İnce Sesinde" duyumsuyorum.

Tekirdağ'da "Kiraz Dergisi" çıkmadan önce Özer'e yazdığım kimi mektuplarımda sanat dergisi çıkarmak ülküsünü belirtip, Kıyı'yı nasıl çıkardıklarını sormuştum. Güçlükleri iyi biliyordu. İlk kitabımın kendisinde olmadığını söyledi, göndereceğim. Arslan Pulathaneli'den konuştuk. Zengin kitaplığı olduğunu biliyordum. Görmek de istiyordum. Gezi programımızdan olanak bulamadım. Bir saate çok şeyler sığdırmaya çalıştık. Konudan konuya atladık. Özer, konuşmayı çok seviyor. Trabzon'u da tarihiyle, ekiniyle, her yönüyle çok iyi biliyor. Bir gün önce Ali Mustafa ile Çiğdem Sezer buradaymış. Bu genç ozanlarla TV 61'de bir söyleşiyi gerçekleştirmiş. Mehmet Başaran da geldiğinde, görülmeye değer yerleri gezmişler. Bir söyleşide izleyiciler Özer'e: "Bu kadar işin içinde öğretmenliği nasıl yapıyorsun?" diye sormuşlar. O da: "İşlerimden zaman kalınca öğretmenlik yapıyorum" demiş.

Saat 21.00'de otobüste olacağımız için, biraz da yürürken konuştuk. Özer, Kostaki'nin evini gösterdi bize. Sonradan Kız Meslek Lisesi olmuş. Şimdi de müze olmayı bekliyormuş. Özgün bir mimarisi var. Önünde de güzel bir kız yontusu.

Özer, 1993 Yunus Nadi, Yayımlanmamış Şiir Kitabı Ödülü'nü almıştı "Aşkar Yedeğinde Ömrümüzün" yapıtıyla. O kitapta "Ses Olur" şiirinin sonlarında ne güzel söylüyordu:

... biliyorum
dünyayı öğrendikçe ayaklanacak
günler
güller yenileyecek yaşamı defterlerimizde.

17.07.1994

08.30: Trabzon'un adıyla özdeşmeşmiş üç sanatçı aklıma geliyor: Sabahattin Eyuboğlu, Bedri Rahmi Eyuboğlu, İsmet Zeki Eyuboğlu. Sabahattin Eyuboğlu'nun Söz sanatları'nı okuduğumda, yalnız bu iki kitap edebiyat derslerinde okutulsa, her şeye bedeldir demiştim. Bedri Rahmi, çok yönlü bir sanatçı, rersam, yazar, ozan. Karadut şiiri çocukluğumuzdan beri aklımızdadır. İsmet Zeki Eyuboğlu, araştırmalarıyla ünlü, denemeci.

Uzungöl'e giderken düşünüyorum bunları. Araklı ve Sürmene'den geçiyoruz. Sürmene'de, çay bahçeleri ilgimizi çekiyor. Of'tan geçip Çaykara'ya vardık. Buradan Uzungöl'e iki minibüs kiralıyoruz. Sular köpüre köpüre akıyor kayalar arasından. Dağlardan inen sular yer yer doğal çeşme oluşturmuş, musluktan fışkırırcasına akıyor. Çağlayanlar görüyoruz. Mısır tarlaları yemyeşil. Doğal sulama uygulanıyor. Her yer su.

Buralarda temmuz ayına "ÇÜRÜK AY" diyorlar. Yağmurlar başladı mı bitmiyor. Sürekli ince ince yağıyor. 11.00'de aynı adı taşıyan köyü geçerek Uzungöl'e varıyoruz. Umduğumuz gibi büyük değil, ama yemyeşil. Kıyısından bir çay uğultuyla akıyor. Alabalık üretiliyor. Ayrı ayrı kanallar yapılmış, yavru balıkların, büyük balıkların kanalları ayrı. Büyük balıkların bulunduğu kanala, yavru balık atıyor çocuklar, büyük balıklar kapışıyor. Çay içip, çay kıyısında gezintiye çıkıyoruz, ıslanıyoruz çiseleyen yağmurda. Alabalık yiyoruz. 15.00'de dönüş başlıyor. Sürücümüz, yerel türküleri dinletiyor bize:

... Resmiye Resmiye
Sevmişim, sevmişim ölesiye
Anandan aldım seni
Fınduka veresiye...

Çaykara'da otobüsümüze binip bu kez Rize'ye doğru yol alıyoruz.

19.00: Rize, diğer Karadeniz illeri gibi kıyıda kurulmuş. Çay - Kur'un tanıtım yaptığı çay bahçesine çıkıyoruz. Trabzon gibi güzel görünüyor bu çay kentimiz. Rize Kalesi'ne çıkıyoruz. Cenevizliler zamanında yapılmış. Burçlarına çıkmak yasak. Rize'ye adını veren Rosa Kadın geliyor aklıma söylencede:

Raziye (Roza) Kadın
Halkın sevgisini kazanmış
Sevgilisi Ali Reis
Kaybolunca Karadeniz'de
Bir köşk yaptırmış kıyısına

Yıllarca türkülerde
Dindirmiş acısını
Yaşamış tek başına

Kayıplara karışmış bir gün
Raziye (Roza) demişler
Kurdukları kentin adına.

18.07.1994

07.15: Trabzon'da dinlenebiliyoruz. Dün gece Trabzon'a dönünce Ahmet Özer'i aradım, oğlu çıktı. Babasının gittiği yerin telefonunu verdi. Aradım, Özer'in sesini duydum. Saat 20.00'ye değin dönebilseymişiz, Pulathaneli'yle görüşebilecekmişiz. Geç olduğundan bu şansımı yitirdim. Olsun, ben Arslan Ağabey'le de on yıldır yazışıyorum, gönül tanışıklığım var ya.

Bugün Artvin'e gidip döneceğiz. Yolumuz uzun. Yine yağmur çiseliyor. Sürücümüz Fethi Bey, Trabzonlular'dan mı öğrenmiş ne: "Çayın ikinci yaprağı çekermiş bu yağmuru." diyor. Çayeli, Pazar, Fındıklı, Arhavi, Hopa'dan geçiyoruz. Fındıklı yakınlarında ilk kez "taflan" tadıyoruz. Bizim arkadaşlar, "güvem"e benziyor diyorlar ki doğru.

Her yer yeşil. Lorca'nın bir şiirinde miydi? "Yağıyor yeşil" dizesini anımsıyorum. Yolumuzda dönemeçlerin sayısı yine artmaya başlıyor. ●

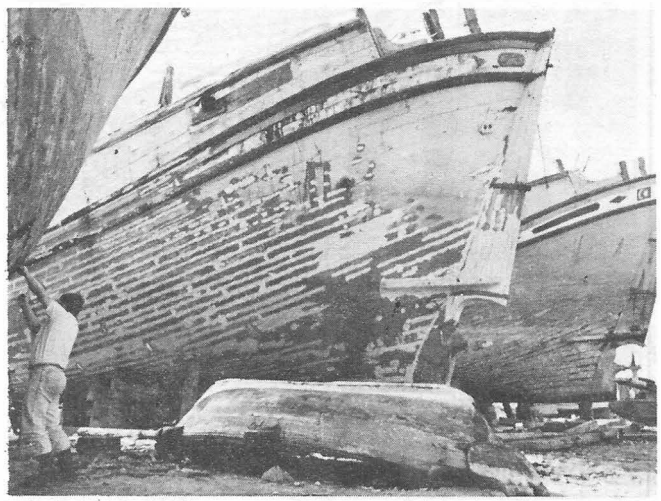

(Fotoğraf: M. Reşat SÜMERKAN)

doruktaki süreya yıldızı

- Büyük şair ibrahim Yıldız'ı saygıyla anarak -

Avni Cinozoğlu

dorukta bir Deniz Feneriyim
batık gemilere yol gösteren
haritaları çizen

suyun üstünde hayaleti kalan
tayfaları ölü
batık gemilere

bir batık geminin
unutkan Kaptanını seven
Yalnız bir Deniz Feneriyim

Doruktaki Süreya Yıldızı

dönüşü uçurum

ihsan topçu

bir ilkyaz ülkesiydin ulaşamadım
şimdi bir düş ülkesisin
engin denizlerce uzak
fırtınalar ortasında yalnız kaldım

hiç bu denli sevmedim karanlıkları
uçurumları bu denli özlemedim
sen orada zaman ötesinde kal güzelim
yalnız / şarkımı söyle rüzgârlara

İsteme Adresi: P.K. 45
Yenişehir / Ankara

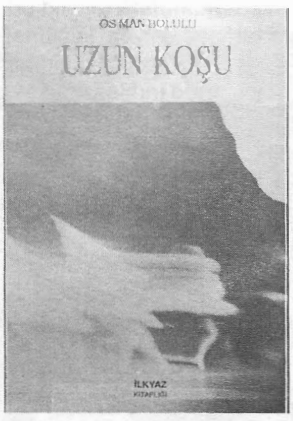

İsteme Adresi: P.K. 426
Yenişehir / 06444 Ankara

kültür - sanat olayları / haberler

Derleyen: **M. Reşat SÜMERKAN**

SERGİ

● **Trabzon Devlet Güzel Sanatlar Galerisi**'nde 9 aralık günü **Fatma Ertuğrul**'un desen sergisi açıldı.

● **Mahmut Gologlu Kültür Merkezi**'nde 29 kasım günü açılan **Selçuk Dumanoğlu** resim sergisi aralığın ilk haftasında devam etti.

● Aynı galeride 23 aralık günü **Trabzon Fotoğraf Sanatı Derneği FOTO FORUM'un** 10. Toplu Sergisi açıldı. Sergiye katılan fotoğrafçılar şunler: **Ali Van, Fazıl Saraç, Hasan Paçal, Hayati Olgun, Mehmet Kapukaya, Nur Koç, Recep Ergenç, Sinan Kurbetçi, Şekip İskender, Şirin Kurbetçi, Türkün Sümerkan, Dursunali Sarıkoç, M. Reşat Sümerkan, Vedat Osmanoğlu, Zafer Baki, Volkan Albayrak, Murat Sefer Özdurmuş.**

● **Trabzon Devlet Güzel Sanatlar Galerisi**'nde 23 aralık günü anlamlı bir sergi açılışı vardı. Galeri **Bosna - Hersek'te** zulme uğrayan çocuklara gönderilmek üzere **İl Kültür Müdürlüğü**'nce düzenlenen, **Trabzonlu** ressam ve fotoğraf sanatçılarının eserlerinin yer aldığı sergiye şu sanatçılar katıldılar:

Ressamlar: **Abit Güner, Atilla Şensöz**, Atilla **Dervişoğlu, Burhan Altınsoy, Ceyhan Murathanoğlu, Cem Karaahmetooğlu, Cemil Şişman, Coşkun Kulaksızoğlu, Haydar Durmuş, Handan Cinoğlu, Fatma Ertuğrul, Gündoğdu Sanımer, Fevzi Ardıç, İrfan Bilgin, Kenan Kuri, Mustafa H. Malkoç, Mustafa Beşgen, Mümin Candaş, Okan Çağal, Orhan İlyas, Osman Z. Demirkale, Ömer F. Çebi, Özgür Eryılmaz, Rasim Çubukçu, Selçuk Dumanoğlu, Suat Kurtuldu, Saldıran Özmen, Temel Zihni, Turgut Candaş, Yaşar Bedri Özdemir.**

Fotoğrafçılar: **Ali Van, Bülent Yalçınalp, Fazıl Saraç, Hasan Paçal, Hayati Olgun, Hediye Uzun, Mehmet Kapukaya, Nur Koç, Recep Ergenç, Sinan Kurbetçi, Şekip iskender, Şirin Kurbetçi, Türkün Sümerkan, Vedat Osmanoğlu, Zafer Baki.**

TİYATRO

● **Trabzon Devlet Tiyatrosu**'nda aralık ayında şu oyunlar sahnelendi:

Büyük Sahne: Aralık ayı başından 11 aralığa kadar **"Dallar Yeşil Olmalı"** 15 aralıktan başlayarak **"Taziye"**.

KTÜ sahnesinde ise: Aralık ayı boyunca **"Aç Sınıfın Laneti"**.

DİA GÖSTERİSİ

● **Trabzon Fotoğraf Sanatı Derneği FOTO FORUM**'un aralık ayı etkinliklerinden iki dia gösterisi **Mahmut Goloğlu Kültür Merkezi**'nde gerçekleştirildi. Gösterilerin ilki 10 aralık günü **Hasan Paçal,** ikincisi de 17 aralık günü **Hayati Olgun** tarafından gerçekleştirildi.